

RUSYA FEDERASYONU: KÜRESEL GÜÇ KONUMUNA
DÖNÜŞ, SURİYE KRİZİ VAKA ÇALIŞMASI

YAHYA EMİRHAN KARABAY

MEF ÜNİVERSİTESİ

MAYIS, 2021

MEF ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

ULUSLARARASI GÜVENLİK VE STRATEJİ ÇALIŞMALARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**RUSYA FEDERASYONU: KÜRESEL GÜÇ KONUMUNA
DÖNÜŞ, SURİYE KRİZİ VAKA ÇALIŞMASI**

YAHYA EMİRHAN KARABAY

ORCID No : 0000-0002-5799-4072

MAYIS 2021

AKADEMİK DÜRÜSTLÜK BEYANI

Bu çalışmada yer alan tüm bilgilerin akademik kurallara ve etik ilkelere uygun olarak toplanıp sunulduğunu, söz konusu kurallar ve ilkelerin zorunlu kıldığı çerçevede, çalışmada özgün olmayan tüm bilgi ve belgelere, alıntılama standartlarına uygun olarak referans verilmiş olduğunu beyan ederim.

Adı Soyadı:

İmza:

ÖZ

RUSYA FEDERASYONU: KÜRESEL GÜÇ KONUMUNA DÖNÜŞ, SURIYE KRİZİ VAKA ÇALIŞMASI

Yahya Emirhan Karabay

Uluslararası Güvenlik ve Strateji Çalışmaları Yüksek Lisans Programı

Tez Danışmanı: Dr. İlhami Binali DEĞİRMENCİOĞLU

Mayıs 2021, 134 sayfa

Bu tez çalışmasının yapılmasının amacı Soğuk Savaş'tan sonra Rusya Federasyonu'nun günümüzde küresel güç potansiyeline erişip erişmediği ve pratikte bu bulguların Suriye krizi çerçevesinde mevcut olup olmadığı araştırılarak alanyazına katkıda bulunmaktır. Bunun yanında bu tez çalışmasının önemi küresel güç potansiyeline sahip bir devletin hangi özelliklere sahip olduğunu görmek ve bu kapsamda RF'nun bu vasıflara sahip bir devlet olup olmadığını vaka çalışması bağlamında incelemektir. Bu çerçevede RF'nun milli güç kapasiteleri incelenmiştir. Çünkü bir devletin sahip olduğu milli güç o devleti uluslararası sistemde belirli yere konumlandırmaktadır. Bir devlet gücünü ne kadar arttırırsa dünya siyasetinde o kadar söz sahibi olmaktadır. Dolayısıyla elde edilen bulgular ışığında RF'nun kurulduğundan beri sahip olduğu güç kapasitesinin hangilerinin küresel güç olma özellikleri gösterdiği veya gösteremediği anlaşılmaya çalışılmıştır. Bu milli güçler ise sırasıyla şunlardır. Siyasi yapısı, coğrafyası, demografisi, ekonomisi, askeri gücü, yumuşak gücü ve psiko sosyal güçtür. Siyasi yapı devletin rejiminin, kurumların güçlü bir yapıya sahip olup olmadığını gösteren verilerin ve devlet ile halk arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla araştırılmıştır. Coğrafya ise bir devletin hakim olduğu alanların kendisine sağlamış olduğu birtakım kazanımların ve noksanlıkların olduğu gerekçesi ile incelenmiştir. Rusya Federasyonu'nun ekonomik yapısındaki güçlükler ve zayıflıklar ise dış politikasına olan etkileri nedeniyle önemli hususlardır. Askeri güç, RF için dünya siyasetinde etkin olmak ve küresel güce dönüşme de en önem verdiği alan olması bakımından önemlidir. Yumuşak güç, RF'nun yabancı kamuoyu açısından edinmiş olduğu imajın küresel güç olma da bir faktör olması dolayısıyla araştırılmıştır. Bu milli güç kapasitesini RF 1990'lı yıllardan beri geliştirmektedir. Mevcut güç kapasitesini dış politikada ne kadar gerçekliğe dönüştürdüğünü anlamak için Suriye krizi bir vaka çalışması olarak ele alınmıştır. Elde edilen bulgular sonucunda RF Suriye krizinde siyasi, diplomatik ve sahada oldukça etkin bir varlık gösterdiği ve ABD gibi bir küresel gücü Suriye'de pasifize etmeyi başardığı anlaşılmıştır. Fakat RF'nun milli güç kapasitesi incelendikten sonra varılan sonuç şudur. Siyasi, askeri, enerji ve coğrafya bakımından Rusya Federasyonu küresel güç

bir devlet özellikleri gösterse de ekonomi, teknoloji ve yumuşak güç bakımından RF'nun gücü henüz daha olgunlaşmamıştır. Dolayısıyla RF şu an ki potansiyeli ile büyük güç konumundadır.

Anahtar Kelimeler: Rusya Federasyonu, Küresel Güç, Suriye Krizi, Rus Askeri Gücü, Çok Taraflı Uluslararası Sistem, Uluslararası Güvenlik, Ulusal Güvenlik Stratejisi, Dünya Siyaseti

ABSTRACT

THE RUSSIAN FEDERATION: RETURN TO THE GLOBAL POWER POSITION, THE SYRIAN CRISIS CASE STUDY

Yahya Emirhan KARABAY

MA/ in International Security and Strategic Studies

Thesis Advisor: Dr. İlhami Binali DEĞİRMENCİOĞLU

May 2021, 134 Pages

The purpose of this thesis is to make contributions to literature by analyzing whether Russian Federation has reached its global power potential after the Cold War and whether this potential exists in practice within the framework of the Syria crisis. In addition, the importance of this thesis is to figure out the traits of a state with superpower potential and analyse in that scope whether RF is a state with these traits regarding the case study. In this framework, the national power capacities of Russian Federation were examined cautiously. Because the national power possessed by a state positions it in a certain place in the international system. A state can have a say in world politics as much as it enhances the number of areas in which it is strong. Hence, in light of acquired findings it was tried to be understood which its power capacity had global power characteristics or not since its establishment. These national powers are the following: The political structure, geography, demography, economy, military power and soft power. The political structure was researched in purpose of examining the relations between state and nation and the datas indicating whether the regime of state and its' institutions have robust structure. The geography, on the other hand, was researched on the grounds that there are some acquisitions and deficiencies of the areas dominated by the state. The strengths and weaknesses of RF are significant issues for the reason of their impacts to the foreign policy of Russian Federation. The military power is so important for RF in terms of being efficient in world politics and being the most important field in its transformation into global power. Soft power was examined for the fact that it was a factor concerning the image that RF has in the eyes of foreign public. Russian Federation has been developing its national power capacity since 1990's. The Syrian crisis was evaluated as a case study in order to understand how much RF transforms the current power capacity into a reality in its foreign policy. As a result of the findings RF has efficiently made his presence felt in terms of political, diplomatic and field in the Syrian crisis and succeeded to pacify USA, a global power, in Syria crisis. However after evaluating the national power capacity of RF our conclusion is the following.

Although Russian Federation is a superpower concerning political, military, energy and geography, RF's power hasn't matured yet regarding economic, technology and soft power. Therefore RF, with its current potential, is a big power.

Keywords: Russian Federation, Global Power, Syrian Crisis, Russian Military Force, Multilateral International System, International Security, National Security Strategy, World Politics

ÖNSÖZ

Bu tez çalışmasının her aşamasında bana kıymetli vaktini ayıran, bilgi ve tecrübeleriyle yardımcı olan ve yüksek lisans çalışmalarım süresince her türlü konuda beni destekleyen çok kıymetli tez danışmanı hocam, Dr. İlhami Binali DEĞİRMENCİOĞLU'na sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Yüksek lisans eğitimim süresince benden ve sınıf arkadaşlarımdan ilgi ve desteklerini esirgemeyen, engin bilgi ve tecrübelerinden faydalandığımız, yönlendirme ve bilgilendirmeleriyle bizi geleceğe hazırlayan çok değerli hocalarımız Prof. Dr. Mustafa KİBAROĞLU'na Prof. Dr. Ayşegül KİBAROĞLU'na, Doç. Dr. Yüksel YALOVA'ya, Dr. Barış ÇAĞLAR'a, Aydın ÖZÜ'ye ve Levent ÖZMEN'e çok teşekkür ederim.

Bu tezin ülkemize komşu olan Rusya Federasyonu ile alakalı çalışma yapacak çok değerli insanlara faydalı olmasını ve uluslararası güvenlik ile alakalı fikir edinmek isteyen kişilerin yararına dokunmasını diliyorum.

Yahya Emirhan KARABAY

İstanbul, 2021

İÇİNDEKİLER

ÖZ	i
ABSTRACT	iii
ÖNSÖZ	v
KISALTMALAR	ix
TABLolar LİSTESİ	x
GÖRSELLER LİSTESİ	xi
1.GİRİŞ	2
2. METODOLOJİ	5
3. KURAMSAL ÇERÇEVE	6
3.1 Neorealizm	6
3.1.1 Güç Kavramı	8
3.2 Rusya'nın Uluslararası İlişkilerde Geleneksel Yaklaşımları.....	9
3.2.1 Batıcılık.....	10
3.2.2 Devletçilik.....	12
3.2.3 Avrasyacılık/Medeniyetçilik.....	15
3.2.4. Jeopolitik Yaklaşımlar	18
3.2.5 Rus Realistler	21
4. RUSYA FEDERASYONU	23
4.1 Coğrafyası	24
4.2 Demografisi	27
4.3 Ekonomisi.....	30
4.4 Teknolojisi.....	33
4.5 Askeri Gücü.....	35

4.5.1. Taktik ve Stratejik Kullanım İle Kuvvet Aktarma Yeteneği	37
4.5.2 Teknolojik Durumu	39
4.5.3 Konuşlanma	41
4.5.4 Askeri Harcamaları	41
4.5.5 Askeri Doktrini	42
4.5.6. Silah İhracatı	43
4.5.7 Değerlendirme	44
4.6 Yumuşak Gücü	46
4.7 Ulusal Güvenlik Stratejisi	53
4.7.1. 2000 yılı Ulusal Güvenlik Strateji Belgesi	54
4.7.2. 2009 yılı Ulusal Güvenlik Strateji Belgesi	58
4.7.3. 2015 Yılı Ulusal Güvenlik Strateji Belgesi ve Gelişmeler	62
4.7.4. Değerlendirme	65
5. VAKA ÇALIŞMASI	71
5.1 Suriye Krizi	72
5.2 SSCB – Suriye İlişkileri	76
5.3 Rusya Federasyonu – Suriye İlişkileri	79
5.4 Coğrafi ve Demografik Bakımından Suriye'nin Önemi	82
5.5 Rusya'nın Suriye'deki Çıkarları	83
5.6 Rusya'nın Müdahalesi ve Eylemleri	86
5.7 Diğer Aktörler ve Onların Çıkarları	87
5.8 İşbirlikleri ve Çatışmalar	91
6. İNCELEME	95
7. SONUÇ	114
REFERANSLAR	118

EKLER.....	131
A. Rus Ordusunun Toplam Gücüyle Alakalı Bilgiler	131
B. Astana Sürecinde Alınan Kararlar	133
C. Katar-Suudi Arabistan-Ürdün-Suriye-Türkiye üzerinden Avrupa'ya götürülmesi planlanan doğalgazın iletimiyle alakalı harita.....	133
ÖZGEÇMİŞ	134

KISALTMALAR

ABD	:	Amerika Birleşik Devletleri
SSCB	:	Sovyetler Birliği
BDT	:	Bağımsız Devletler Topluluğu
GSYİH	:	Gayrı Safi Yurtiçi Hasıla
GSMH	:	Gayrı Safi Milli Hasıla
DTÖ	:	Dünya Ticaret Örgütü
AR-GE	:	Araştırma ve Geliştirme
OECD	:	Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
RF	:	Rusya Federasyonu
BM	:	Birleşmiş Milletler
START	:	Stratejik Silahların Azalması Anlaşması
NATO	:	Kuzey Atlantik Anlaşması Örgütü
AGİT	:	Avrupa Güvenlik İş birliği Teşkilatı
ŞİÖ	:	Şangay İş birliği Örgütü
KİS	:	Kitle İmha Silahları
BMGK	:	Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi
İŞİD	:	Irak Şam İslam Devleti
DEAŞ	:	Devlet'ül Irak ve's Şam
BRICS	:	Brezilya – Rusya – Hindistan – Çin – Güney Afrika
FR	:	Fransa
İNG	:	İngiltere
HTŞ	:	Heyet Tahrir El Şam
UA	:	Uluslararası
ÇHC	:	Çin Halk Cumhuriyeti

TABLolar LİSTESİ

Tablo 4.1: Rusya Federasyonu'ndaki En Kalabalık Etnik Topluluklar..... 28

Tablo 6.1: Rusya Federasyonu'nun Küresel Güç Olma Hususunda Avantajları ve
Dezavantajları 110

GÖRSELLER LİSTESİ

Görsel 4.1: Rusya Federasyonu'nun Coğrafi Haritası	25
Görsel 5.1: Suriye'nin Coğrafyası	82

1. GİRİŞ

Bu tez çalışmasının amacı RF'nun yeniden bir küresel güç konumuna ulaşma gayretlerinin ampirik bir şekilde incelenerek konu ile ilgili olarak hem alan yazına katkı sağlamak hem de uygulayıcılara belirli öngörüler sunmaktır. Bu kapsamda Rusya'nın öncüsü Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği gibi küresel güç olabilmek için gereken kapasiteye sahip olup olmadığı ve icra ettiği dış ve askeri siyasetinin mevcut kapasitesi ile uyumu incelenecektir. Suriye krizi bir ampirik verilerin derlenmesi için bir vaka çalışması olarak ele alınıp Rusya'nın milli gücünü, dış ve askeri siyasetinin beslediği kendi geleneksel jeopolitik düşünceler doğrultusunda nasıl kullandığı değerlendirilecektir. Suriye krizinin güncel bir konu olması ve bu krizin etkilerinin hem bölgesel hem küresel düzeyde görülmesi, Suriye krizinin bir vaka çalışması olarak ele alınmasındaki sebeptir.

Bu tez çalışmasının yapılmaya ihtiyaç duyulmasının sebebi yerel literatürde Rusya Federasyonu'nun ulusal güç kapasitesinin tam kapsamlı bir şekilde araştırılarak bunun arka planında var olan mevcut uluslararası sistemin değişmesine yönelik oluşturmuş olduğu hedefler ile alakalı yapılan çalışmaların yetersiz olmasıdır. İlaveten, yerel literatürde daha çok Rusya Federasyonu'nun başka bir devletle olan ikili düzeyde kurmuş olduğu ilişkideki önemli hususlar, hassasiyetler, iki devletin belirli bir vakaya dair görüşleri vurgulanmışsa da bunun Rusya Federasyonu'nun uluslararası düzenle alakalı memnuniyetsizliğini yansıtan ve mevcut düzeni değiştirmek amacıyla oluşturduğu güvenlik stratejilerini pratikte nasıl uygulamaya koyduğuna dair kapsamlı bir çalışma bulunamamış olmasıdır.

Bunun dışında bu tez çalışmasının önemi üç şekilde açıklamak gerekmektedir. Birincisi, uluslararası siyasette Rusya Federasyonu'nun siyasi ve askeri yöndeki ağırlığının giderek artmasıdır. Rusya Federasyonu günümüzde etki alanını genişletmiş, farklı bölgesel alt sistemlerdeki mevcut dinamiklere etki edebilen ve birçok bölgedeki konjonktürü gerek siyasi gerekse de askerî açıdan değiştirebilecek bir potansiyele ulaşmış bir devlettir. İkincisi, bu tez çalışmasında bir devletin küresel güç olması için hangi özelliklere sahip olması gerektiği incelenmiştir. Dolayısıyla yalnızca Rusya Federasyonu için değil herhangi bir devletin milli güç kapasitesinin araştırılmasında ve o ülkenin küresel güç mücadelesinde hangi konumda olduğunun anlaşılmasında araştırmacıya birtakım bakış açıları sunmaktadır. Üçüncü olarak da

Rusya Federasyonu'nun dünya siyasetine olan bakış açısı kapsamında günümüzde ve gelecekte muhtemel atabileceği adımlara yönelik okuyucunun bazı öngörülerde bulunabilecek olması bakımından da önemlidir.

Küresel güç, bir devletin uluslararası sistemde hiçbir şekilde gözardı edilemediği ve o devletin işbirliği olmadan hiçbir uluslararası veya bölgesel siyasi, askeri, ekonomik sorunlarının çözülememesine atfedilen bir kavramdır. Bu kavram ilk olarak 19.yy da Birleşik Krallık için kullanılsa da esasında 2. Dünya Savaşı sonrasında ortaya çıkan iki kutuplu düzende Amerika Birleşik Devletleri ve Sovyetler Birliği için kullanılmıştır. İki kutuplu dünya düzeninin var olduğu Soğuk Savaş'ta ne ABD bir bölgede mevcut siyasi bir kriz de SSCB'nin konuyla alakalı konumunu ve görüşünü göz ardı edebilmiş ne de SSCB uluslararası çapta uygulamayı düşündüğü politikalarını ABD'yi gözardı ederek uygulayabilmiştir.

Soğuk Savaş bittikten sonra ise SSCB çökmüş ve yerine Rusya Federasyonu kurulmuştur. 90'lı yıllarda bu devlet iç isyanlarla, ekonomik krizle, eski SSCB ülkeleri üzerindeki kontrolünü sağlamaya çalışıp bu ülkelerin Batı dünyasına kaymasına engel olmaya çalışırken, dünya siyasetinde kaybettiği itibarını, prestijini yeniden kazanmanın yollarını bulmaya çalışmıştır. Öte yandan ABD ise tek küresel güç olarak dünya hegemonluğunu tesis etmiş ve uluslararası siyaseti şekillendirme de rakipsiz kalmıştır. Bu durumun Rusya nezdinde yarattığı tahribat gerek siyasi ve ekonomik gerekse sosyo-psikolojik boyutta oldukça ağır olmuştur. Zira Rusya Çarlık döneminden beri dünya siyasetinde iddialı bir devlet olmuştur. 18.yy'dan 2.Dünya Savaşı'na kadar var olmuş olan Avrupa siyasetindeki jeopolitik mücadelelerde ve bundan sonraki Soğuk Savaş döneminde Rusya, dünya siyasetinde etkin bir devlet olma iddiasını sürdürmüştür. Buradan yola çıkarak Rusya, Soğuk Savaş dönemi bittikten sonra eski gücünü geri kazanmak için ne gibi yollar izlediği incelenmek istenmiştir.

Tezin üçüncü kısmında günümüzde Rusya'nın dış dünyayı yorumlama biçimini ve siyasetini anlamada, önceki yıllarda oluşturduğu tehdit algılamalarının ve sahip olduğu devlet hafızasının hayli önemli olduğu düşünüldüğünden Rusya'nın dış politika eylemlerini incelemede ışık tutacak kuramsal yaklaşımlar ele alınacaktır.

Dördüncü kısımda Rusya'nın 90'lı yıllardan itibaren geliştirmiş olduğu potansiyelleri, milli güç yapısı değerlendirilecektir. İlan etmiş olduğu doktrinleri, ulusal-bölgesel-uluslararası hedefleri ve algıladığı tehditleri bu kısımda incelenecektir. Değerlendirme kısmında da bu milli güç yapısının ve geliştirdiği doktrinlerinin küresel güç olmasında ne derece etkili olduğuna değinilecektir.

Beşinci kısımda ise Suriye krizi bir vaka çalışması esasında ele alınacaktır. İlaveten Rusya'nın Suriye'deki siyasi hedefleri ve Suriye meselesi ile alakalı bölge ülkeleri ile olan çıkar temelli ilişkileri değerlendirilecektir. Ayrıca RF'nun Suriye'de milli güç unsurlarını kullanması ve geleneksel teorileri ile strateji belgelerinin sahaya yansımaları değerlendirilecektir.

Altıncı kısımda da Rusya'nın önceki kısımlarda belirtilen teorik çerçevede uluslararası ilişkiler yaklaşımları, geliştirdiği milli güç yapısı ve dış politika hedeflerini Suriye krizindeki mevcut kapasitesi nasıl ortaya koyduğunu ve bu bağlamda Rusya'nın küresel güç konumuna ulaşma durumu değerlendirilecektir.

2. METODOLOJİ

Bu tez çalışmasında nitel araştırma yöntemleri kullanılmıştır. Bu bağlamda alanyazın taraması yapılmış, içerik ve vaka analizi yöntemleri uygulanmıştır. Bunun yanında bu tez çalışmasında ana sorunun ve ara soruların cevapları aranmıştır. Buna göre bu tezin ana sorusu “Rusya Federasyonu öncüsü Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği gibi küresel güç olabilmesi için mevcut milli güç kapasitesi yeterli midir” şeklinde belirlenmiştir. Alt sorular için de “Rusya Federasyonu milli gücünü, dış ve askeri siyasetinin beslendiği kendi geleneksel jeopolitik düşünceler doğrultusunda nasıl kullanmaktadır” ve “Rusya Federasyonu’nun Suriye krizinde uyguladığı stratejileri küresel güç olma yolunda kendisine nasıl bir katkı sağlamıştır” biçiminde eklenmiştir.

Bu sorulara yanıt bulmak için Batı, Rus ve yerli akademik kaynaklardan yararlanılmıştır. Özellikle Batı ve Rus akademilerinin Rusya’nın uluslararası siyasetteki faaliyetlerini kendi bakış açılarından değerlendirmeleri ve yaptıkları araştırmalarının sonuçlarından elde ettikleri verilerden faydalanılarak objektif bir değerlendirmede bulunulmuştur. Yerli çalışmalardan da Avrasya ile alakalı çalışmalar yapan bilim insanlarının eserlerinden faydalanılmıştır. Ayrıca Rusya’nın farklı yıllarda çıkardığı strateji belgeleri içerik analizi yöntemiyle incelenerek iç ve dış politikasındaki hedeflere ulaşmak için oluşturduğu stratejiler ve dönemsel olarak algıladığı tehditler araştırılmıştır. Özellikle Suriye’deki krizin şiddetinin arttığı dönemde çıkarılan ulusal güvenlik strateji belgesinden çıkarım yapılan hedef ve tehdit tanımlamaları ışığında vaka analizi yürütülmüştür. İçerik analizine ek olarak bu tez çalışmasında ulusal ve uluslararası haber ajanslarının Suriye kriziyle alakalı yapmış oldukları haberler incelenmiştir. Fakat bir devletin sahip olduğu haber ajansı o devletin dış politika da var olan olaylara dair sahip olduğu bakış açısı doğrultusunda haber yapmasını doğurabileceğinden, hem Batılı hem Rus haber ajanslarının Suriye krizi ile alakalı yapmış oldukları bazı haberlerde görüş ayrılıkları gözlemlenmiştir. Bundan dolayı bu hususla alakalı tez çalışmasında kesin bir hükümden kaçınılarak yalnızca böyle bir iddianın var olduğu belirtilmiştir

3. KURAMSAL ÇERÇEVE

Kuram ya da diğerk adıyla teori, devletlerin uluslararası siyasetteki uygulamalarını, davranışlarını değerlendirmede göz önünde tutulan bir yaklaşımdır. Aynı zamanda uluslararası konjonktürün dönüşmesini, değişmesini sağlayan etkilerin ve olayların saptanmasında da önemli bir rol oynar. Birçok düşünürün bu bağlamda çeşitli çalışmaları ve bunun sonucunda da uluslararası ilişkilerin içinde bulunduğu dönemi açıkladığını düşündükleri kuramları vardır.

Bu bağlamda Rusya'nın uluslararası ilişkilerde geçmişte ve şu anda karşılaştığı mevcut sorunların ve sınamaların çözümünde uyguladığı adımları aşağıda belirtilen kuramlar ışığında incelenmiştir. Özellikle bu teorilerin seçilmesinin nedeni Rusya'nın karakteristiğini, karar alıcılarının koymuş oldukları hedeflere ulaşmada ortaya koydukları birtakım uygulamalarını bu teoriler üzerinden açıklanabileceğine dair var olan düşüncedir.

3.1 Neorealizm

Neorealizm, uluslararası ilişkilerde güç kavramının en önemli faktör olduğunu belirten bir uluslararası ilişkiler teorisidir. Fikrin kurucu babası olan Kenneth Waltz 1979 yılında çıkarmış olduğu kitap olan “*Theory Of International Politics*”¹ de söz konusu teoriyi tanımlamıştır.

Bu teoriye göre uluslararası sistemin doğası anarşi ve güç dağılımıyla açıklanmaktadır. Anarşik düzen tek merkezli bir düzen değildir. Dolayısıyla devletler uluslararası sistemde kendilerinin üstünde bir otoritenin olmamasından herhangi bir şekilde hesap verme gibi bir durum içerisinde değillerdir. Teori aynı zamanda devletlerin egoist bir şekilde hareket ettiklerini ve bir devlet kendi çıkarını bir başka devletin çıkarından daha az önemli görmediğini açıklamıştır.² Buna ek olarak, Waltz devletlerin uluslararası düzende hayatta kalmak için uluslararası sistemin dikte ettiği bir yapıda devletlerin güç elde etmek için birbirleriyle rekabet içerisinde

¹ Uluslararası Siyaset Teorisi

² Kenneth Waltz, “The Tragedy Of Great Power Politics”, Addison- Wesley Publishing Company, 2014, s. 3 [file:///C:/Users/Lenovo/Downloads/WALTZ_KENNETH_Theory_of_International_P.pdf] (Son Erişim Tarihi 01.11.2019)

olduklarını belirtmiştir.³ Çünkü devletleri koruyabilecek bir leviyatan, yani bir üst güç bulunmamaktadır.

Bunun dışında kuralların, kanunların, kurumların, ideolojilerin ve diğer faktörlerin devletlerin davranışlarına etki ettiğini kabul etseler de, neorealistler bu kavramların savaşın uluslararası siyasette oynadığı merkezi rolü değiştiremediğine inanmışlardır.⁴ Bu teori başta büyük güçler arasındaki kapasite dağılımı olmak üzere devletler arasındaki güç dağılımının toplamı olan uluslararası yapının herhangi bir olayın veya bir krizin sonucunu şekillendirdiğini iddia etmektedir. Aynı zamanda silah teknolojisinin de güç dağılımı açısından önemli bir kuvvet çarpanı olduğunu belirtmektedir.⁵ Nükleer silahlar buna örnek olarak verilebilir.

Dikkat edilirse bu teoride devletlerin önem verdiği hususların öbeğinde güç yer almaktadır. Güç en basit tabiriyle bir kişinin karşısındaki bireye/bireylere istediğini yaptırabilme, istediği şekilde o bireyi/bireyleri yönlendirebilmektir. Bu kavram devletler temelinde düşünüldüğünde daha sofistike bir düşünce çerçevesinde ele alınmasını gerektirmektedir. Zira Waltz gücü devlet kapasitesini temel alarak çeşitli bileşenlere ayırmak suretiyle incelemiştir. Bu bileşenler ise şunlardır: “nüfus büyüklüğü ve toprak, doğal kaynak sermayesi, ekonomik kapasite, askeri güç, siyasi istikrar ve yetenek”.⁶ Dolayısıyla Waltz güç tanımını sayılabilmesi daha kolay olduğundan somut değişkenlerle sınırlandırmıştır.

Neorealizm teorisi, devletlerin askeri güçlerini arttırma yoluna gittiklerinden bir “güvenlik ikilemi” oluşturduklarını savunmaktadır. Diğer yandan devletler sahip oldukları güç bakımından birbirinden farklı olduğunu belirtmiştir. Bundan dolayı devletler daha güçlü olan devletin/devletlerin tahakkümü altında kalmanın endişesiyle birbirleriyle ittifak kurma yoluna gitme eğilimi gösterebilmektedir. Teori bunu da “Güç dengesi” olarak adlandırmıştır. Devletlerin güç dengesini iki şekilde uygulayabileceği belirtilmiştir. Birincisi, ekonomik gelişme ve askeri harcamalarını

³ Timothy McKeown, “Neorealism”, Oxford Bibliographies, 2014 [https://www.oxfordbibliographies.com/view/document/obo-9780199743292/obo-9780199743292-0037.xml] (Son Erişim Tarihi 14.03.2021)

⁴ Ibid.,

⁵ Ibid.,

⁶ Arash Heydarian Pashakhanlou, “Comparing and Contrasting Classical Realism and Neorealism”, E-International Relations, 2009, [https://www.e-ir.info/pdf/1921] (Son Erişim Tarihi 14.03.2021)

arttırma yoluyla ya da diğer devletlerle ittifak yaparak güçlü olan devletin veya karşıt ittifakın gücünü dengeleme yolunu tercih etmektedir.

Bu bağlamda neorealizm üç farklı dünya sistemi öne sürmüştür. Tek kutuplu dünya sistemi, iki kutuplu dünya sistemi ve çok kutuplu dünya sistemidir. Neorealistlere göre iki kutuplu dünya düzeni diğer seçeneklere göre en makul seçenektir. Çünkü daha istikrarlı ve sağlam temele sahip olmasından kaynaklı olduğunu düşünmektedirler. Güç dengesi iki kutbun kendi içerisinde cereyan ettiği ve bu iki kutuplu güç unsurundan başka bir güç unsuru olmamasından kaynaklanmıştır.⁷

Soğuk Savaş, iki kutuplu dünya sisteminin var olduğu bir dönem olup daha sonra SSCB'nin dağılmasıyla birlikte yok olmuştur. Bunun akabinde oluşmuş yeni uluslararası yapıyı neorealizm, küresel düzeyde güç yapısının değiştiği şeklinde yorumlamıştır. Bunun yanında, bu yeni sistemle birlikte var olan uluslararası sistemin güvenlik boyutu ile alakalı çıkarımda bulunmak için var olan değişikliğin doğasının tanımlanması gerektiğinin önemini ortaya koymuştur.

3.1.1 Güç Kavramı

Barry Buzan'ın ve Ole Waever'ın "*Regions And Powers*" adlı kitabında küresel güç kavramı bir devletin uluslararası sistemde hiçbir şekilde gözardı edilemediği ve o devletin işbirliği olmadan hiçbir uluslararası veya bölgesel siyasi, askeri, ekonomik sorunlarının çözülememesi olarak tanımlanmıştır.⁸ En iyi askeri ve siyasi kapasiteye sahip olan bir küresel güç bu kapasitelerini destekleyecek ekonomiye de sahip olmalıdır. Aynı zamanda uluslararası sistemin bütününde gücünü gösterebilecek kabiliyetin küresel güç olan bir devlette var olması elzemdir. Bu tür devletler dünyanın her tarafındaki güvenikleştirme süreçleri içerisinde dikkate alınmaktadırlar. Bunun yanında dünyadaki bütün devletlerin benimseyeceği evrensel değerlerin çıkış noktası olmalı ve bu değerlerin öncüsü olmalıdır. Son olarak küresel

⁷ Waltz Kenneth, "Theory Of International Politics", Addison – Wesley Publishing Company, 1979, s 132-3

⁸ Barry Buzan Ole Waever, *Regions And Powers*, Cambridge, Cambridge University Press, 2003, s 34

güç olan bir devletin bulunduğu bu konumu bütün ülkeler meşru görmelidir.⁹ Günümüzdeki uluslararası sistemde küresel güce örnek olarak ABD verilmektedir.

Büyük güçler siyasi, askeri ve ekonomi alanlarında büyük kapasitelere sahiplerdir. Fakat küresel güçlerin aksine uluslararası sistemin bütün bölgelerindeki güvenlikleştirme süreçlerinin içerisinde yer almazlar. Bunun yanında büyük güçleri bölgesel güçlerden ayıran özellik ise, şu an ki ve yakın gelecekteki güç dağılımıyla alakalı sistem düzeyinde karar alabilme ve bunu uygulayabilecek kapasiteye sahip olabilmeleridir.¹⁰ Günümüz uluslararası sistemde büyük güçlere örnek olarak Britanya, Fransa, Almanya, Japonya, Çin ve bir ulus üstü örgüt olan Avrupa Birliği verilmektedir.

Bölgesel güçler ise siyasi, askeri ve ekonomik alanlarda buldukları bölgesel güvenlik kompleksinde diğer devletlere nazaran daha çok gelişmişlerdir. Bunun yanında “Bölgesel güç” iddiasındaki aktörün bu özelliğini bölgedeki diğer devletlere de kabul ettirebilmesi gerekmektedir. Buna ayrıca bölge dışındaki büyük ve küresel güç olan devletler de dahildir.¹¹ İlaveten, bu aktör sahip olduğu ulusal güç kapasitesini pratiğe de dökülmelidir.¹² Öte yandan bölgesel güç olan bir devlet ne diğer bölgesel güvenlik komplekslerindeki güç dağılımlarında etkin bir güçtür ne de uluslararası sistem düzeyinde karar alabilmede küresel güçler veya büyük güçler kadar etkilidir. Şu an ki mevcut sistemde bölgesel güçlere örnek olarak İran, İsrail verilmektedir.¹³

Bu çalışmada yukarıda açıklanan Kopenhag okulunun güç kavramı esas alınmıştır.

3.2 Rusya'nın Uluslararası İlişkilerde Geleneksel Yaklaşımları

Rusya Federasyonu, karşılaştığı olaylara karşı aldığı tutumunu ve dünyaya bakış açısını geliştirmiş olduğu birtakım gelenekler üzerinden elde etmiştir. Rus akademisyenlere göre bu gelenekler, ulus fikrini ve ulusal kimliği tarihte olan olaylar

⁹ Ibid., s. 35

¹⁰ Ibid., s 32

¹¹ Ibid., s 37

¹² Ibid

¹³ Ibid

dahil edilerek analitik bir çerçeve içerisinde incelenerek uygulamaya konulmuştur.¹⁴ Andrey Tsygankov'a göre bir devletin uluslararası ilişkiler gelenekleri hitap ettiği milletin kültürüyle kendisinin dünyayla alakalı siyasi hedefleriyle paraleldir. Buna ilaveten Tsygankov, kimliğin de kültürle siyasi görüşü şekillendiren siyasi konjonktür bağlamında dönüşüm içerisine girdiğini savunmuştur.¹⁵ Aynı zamanda Tsygankov, devletin karşılaşmış olduğu yüzleşmiş olduğu tehlikeler ve algıladığı tehditler bağlamında da bu gelenekleri ortaya çıkardığını iddia etmiştir.

Bu bağlamda Rusya'nın Uluslararası İlişkiler Gelenekleri üçe ayrılır. Bunlar sırasıyla Batıcılık, Devletçilik ve Medeniyetçilik/Avrasyacılık'tır. Rusya içinde bulunduğu her dünya düzeninde karşılaştığı tehditleri ve kimlik dönüşümünü adı geçen prensiplerle ele almış ve bu prensipler ışığında siyasetini sürdürmüştür.

3.2.1 Batıcılık

Batıcılık Batı fikirleri ve değerlerini bir medeniyet ölçütü kabul edip Batılı ülkelere fikrîsel anlamda yaklaşma, siyasi anlamda da Batılı devletlerle yakınlık kurma olarak tanımlanabilir.¹⁶ *Zapadniki* diye adlandırılan Batıcılar dış politika olarak da Avrupalı ülkelerle stratejik işbirliğine gidilmesini savunmuşlardır.

Bu bağlamda örneğin I. Alexander Avrupa'daki cumhuriyetçi akımının bütün kıtaya yayılmasını önlemek için "Kutsal İttifak" adı altında Prusya ve Avusturya Macaristan İmparatorluğuyla ittifak etmiştir. Bir başka örnek II. Alexander'ın meşruiyeti ve toplumsal eşitliği tanınması da Çarlık Rusya'nın Avrupa'daki gelişmelerden etkilenmesi ve Avrupa'nın bir parçası olmaya çalışmış olması verilebilir.¹⁷

Sovyet döneminde ise Batıcılar, SSCB'nin sosyal demokrat fikirlerinden ayrılmaması gerektiğini savunmuşlardır. Sovyetler Birliği'nin son devlet başkanı

¹⁴ Tsygankov Andrey, Tsygankov Pavel, Teoriya Mejdunarodnix Otnoşenniy i Obraz Jelaemovo Zavtra, Mejdunarodniye Protsessii, Tom 17, № 2 (57), cc. 8–18 DOI 10.17994/IT.2019.17.2.57.1 [<http://intertrends.ru/system/Doc/ArticlePdf/2115/b2aNa6dLsu.pdf>] (Son Erişim Tarihi 27.04.2020)

¹⁵ Ibid., s. 9

¹⁶ Ibid., s.11.,

¹⁷ Alexei Bogaturov, "Pluralisticheskaya odnopolyarnost' i interesy Rossiyi. Svobodnaya mysl' 2", 1996, s. 2 [online.sfsu.edu/andrei/Research/COMPENDIUM Russian IR Aug09.doc] (Son Erişim Tarihi 02.01.2019)

olan Mihail Gorbaçov, SSCB'nin Batı'dan ayrılmasına sebep olan Stalin'in uyguladığı politikalar ve onun fikirlerinden arınmış demokratik ve sosyalizmin insani versiyonunu (*gumanniy sotsyalizm*) kabul etmesi gerektiğini belirtmiştir. Batıcı fikirlere sahip bir başka isim de Malenkov'dur. II. Dünya Savaşı sonrasında doğan, Rus milliyetçiliği fikrinin öncüsü Politbüro üyesi Andrey Jdanov öldükten sonra Komünist Parti içinde bir ideolojik kavga başlamıştır. Batı'yla ilişkileri geliştirmek isteyen Malenkov ve gizli polis örgütü şefi Beriia'nın bulunduğu grup, SSCB'nin Batı'ya dönük politikalar geliştirmesi gerektiğini savunmuşlardır fakat bu fikirleri ile diğerlerini ikna edemedikleri gibi iktidarı da ele geçirememişlerdir.¹⁸

Rusya Federasyonu'nda ise Batı'yla olan ilişkiler pragmatik bir şekilde ele alınmıştır. 90'lı yıllarda ekonomik ve siyasi yapısını Batı fikirleriyle birleştirmeye özen gösterip siyasi ve ekonomik geri kalmışlığını bitirmeye çalışmıştır.¹⁹ Rusya ekonomik anlamda liberalizmi baz alan serbest piyasaya, siyasi alanda da demokratik bir yapı kurup, kurumların sosyal devlet felsefesi içerisinde faaliyetlerini sürdürmeyi hedeflemiştir. Bunun yanında özellikle de Amerika'yla ilişkilerini canlı tutmaya çalışmıştır.²⁰ Batı dünyası da Rusya'ya siyasi destek verip, askeri işbirliğine giderek komünizm sonrasındaki Rusya'nın Batı'nın kuramlarını ve fikirlerini benimsemesine dair teşviklerde bulunmuştur. Buna örnek olarak dönemin ABD Başkanı Bill Clinton'ın Rusya Devlet Başkanı Boris Yeltsin'le sürekli temas halinde olup karşılıklı ziyaretler düzenlemeleri verilebilir. Buna ilaveten 90'lı yıllarda NATO'nun bünyesinde Rusya ile NATO arasında bir danışma mekanizması olarak kurulan Daimi Ortak Konseyi, 1995 yılında Rus askerlerinin Yugoslavya Krizi'nde koruma sorumluluğu kapsamında NATO'nun yürüttüğü operasyonlara katılması,

¹⁸“Kak TSK pobedil Beriia”, Vedomosti, 21.12.2018, [https://www.vedomosti.ru/opinion/articles/2018/12/21/789937-pobedil-berii] (Son Erişim Tarihi 7.07.2021)

¹⁹ Alexey Bogaturov, Amerika i Rossiya: ot izbiratel'nogo partnerstva k izbiratel'nomu soprotivleniyu Mezhdunarodnaya zhizn' 6: 1996, s. 8–17.

²⁰ Andrey Volodin, Neliberal'nyye demokratiyi i politicheskaya effektivnost [Neoliberal democracies and their political effectiveness]. Mezhdunarodnyye Protsessy 4(1). 2006, [http://www.intertrends.ru] (Son Erişim Tarihi 27.04 2020).

2002’de Rusya ile NATO’nun ilişkilerini yeniden yapılandırmaları ve yeni NATO-Rusya Konseyi’nin (NRK) kurulması bu bağlama eklenebilir.²¹

3.2.2 Devletçilik

Devletçilik (*Derjavniçestvo*) bir devletin dış tehditlere karşı kendi varlığını korumak için gücünü maksimize etmeye çalışması ve devletin varlığının o devlete mensup vatandaşından daha önem teşkil etmesi olarak tanımlanmıştır. Bu kapsamda Batıcılar Batı’yı daha gelişmiş bir medeniyet olarak görüp, Batı’nın bireysel özgürlük kavramını devlet kavramından daha üst bir yere koysalarda Devletçiler (*derjavniki*) güçlü devlet olmadan bireysel özgürlüğün söz konusu olamayacağını iddia etmişlerdir.²² Bir başka deyişle, devlet güçlü olmadan uluslararası alanda yapılan güç mücadelelerinde etkili olamayacağını böylelikle de yalnızca vatandaşlarının özgürlüğünü değil kendi varlığını da koruyamayacağını ileri sürmüşlerdir.²³ Bunun sebebini de Rus tarihinde Rus milletin algıladığı tehditlere ve deneyimledikleri olaylara bakıldığında anlaşılmaktadır. Buna göre, Rusya’nın dış tehdit algısı genelde Batıdan gelecek gibi algılansa da aynı tehdit algısı Doğu için de geçerli olmuştur. Örneğin Orta Çağ’da Moğolların uzun yıllar boyunca Rus topraklarını işgal etmesi, tehdit algısının büyüklüğünü ve bu algının psikolojik boyutunu şiddetli bir şekilde göstermiştir. Dolayısıyla güvenliğini maksimize etme çabası Rusların dış tehdit algısını önem sıralamasında en üste koymalarına sebep olmuştur.²⁴ Stalin’in güçlü dış tehditlere karşılık vermesi için dış tehdit bahanesiyle hızlı endüstriyelleşmeyi teşvik etmesi bu sebepten kaynaklı olmuştur.²⁵

²¹ NATO, “NATO ve Rusya: Ciddi Düşünceler ve Pratik Çözümler” [<https://www.nato.int/docu/review/2007/issue2/turkish/art1.html>] (Son Erişim Tarihi 27.04.2020)

²² Andrey Pavloviç Tsıgankov, Pavel Afanasyeviç Tsıgankov, “Prosvișennaye derjavniçestva-Bogaturov i rossissiyskaya teoriya mejdunarodnih otnașenniı” Journal Polis Political Studies, 2017, No 4, s 176 [<https://doi.org/10.17976/jpps/2017.04.13>] (Son Erişim Tarihi 9.07.2021)

²³ Ibid., s 177

²⁴ Cheng Yang, “The Power of Diplomatic Traditions: Understanding the Logic of Russia's Foreign Policy in the Post-Soviet Era”, EURASIAN REVIEW, 2011 s. 28

²⁵ Tsygankov Andrey, Tsygankov Pavel Russian Theory Of International Relations, International Studies Encyclopedia, düzenleyen Robert A. Denmark Baskı 10, Hoboken, NJ: Wiley-Blackwell Publishers, 2010, pp. 6375-6387.

¹⁸ Ibid., Tsygankov s., 3

Bunun dışında Sovyetler Birliği döneminde de devletçilerin ortak savları güçlü devlet anlayışı ve ulusal çıkarlar temelli olmuştur. Sovyet toplumuna zuhur etmiş olan Marksist – Leninist ideolojisine karşı olarak devletçiler uluslararası ilişkilerde ve dış politikada sınıf ayrımı ve ideoloji bazlı politikalar yerine devletin gücünü ve ulusal çıkarları maksimize edecek uygulamalar içerisinde bulunulması gerektiğine vurgu yapmışlardır.²⁶ Buna göre, örneğin 20.yy'ın ilk yarısında faşizmin yükselişini engellemek için “kolektif güvenliği” savunan Maxim Litvinov, Batıyla uyumlu olmayı içeren stratejiler geliştirmişken, Hitler ile bir güvenlik paktı kuran Stalin’le Brezhnev’in “Güç korelasyonu” stratejisi, dış tehditlere karşı denge politikası uygulamayı tercih ettiklerini göstermiştir.

SSCB dağıldıktan sonra devletçiler devletin dış politika stratejisi oluşturmada devletin yararına olacak reformların yapılmasını gerekli bulmuşlardır. Bu bağlamda SSCB’nin dağılmasının son yıllarında Gorbaçov’un başlattığı “*perestroyka*” (Yeniden inşa) açılımını desteklemiş, Rusya’nın çıkarına olacak zeminlerde Batı ile uyumlu ilişkiler geliştirilmesinin önemine vurgu yaptıkları gibi Rusya’nın bağımsız dış politika üretmesinin ehemmiyetinin de altını çizmişlerdir.²⁷ Dolayısıyla Devletçiler uluslararası ilişkilere ideolojik bir bakış açısıyla bakmak yerine devletin gücünü ve çıkarlarını arttıracak bir perspektifle bakmışlardır. Bu bakış açısı Soğuk Savaş bittikten sonra ortaya çıkan yeni devletlerarası ilişkiler sistemini yorumlamada ve Rusya Federasyonu’nun bu sistem içerisindeki yerini incelemede önemli bir yer almıştır. Bu bağlamda devletçiler, yeni uluslararası sistemde 3 farklı noktaya dikkat çekmiştir. Bunlar siyasi güç, kurumsalcılık, jeoekonomi olarak belirtilmiştir.²⁸

Bu 3 nokta incelendiğinde şu sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Devletçilere göre uluslararası sistem siyasi güç bağlamında incelendiğinde ABD’nin yegane küresel güç olduğu tek kutuplu bir sisteme eğrilmiştir. Rusya Federasyonu’nun böyle bir sistemde varlığı tehlikeye girdiğinden ABD’yi diğer potansiyel devletlerle birlikte dengeleyecek uluslararası sistemde bir güç olmalıdır.²⁹ Bu şekilde Rusya

²⁰ M. Bürkan SERBEST, TARİHSEL SÜREÇTE RUS AVRASYACILIĞI: KLASİK AVRASYACILIKTAN NEO-AVRASYACILIĞA, MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi, 2017, Cilt 6, Sayı: 3

²⁶ Ibid

²⁷ Ibid

²⁸ Ibid., s 179

²⁹ Ibid

Federasyonu uluslararası sistemin dönüşmesini sağlayacak uygulamalara girişmelidir.

İkinci nokta olan kurumsalcılık görüşünde dünya düzeninin sağlanmasında yalnızca güçler hiyerarşisinin katkı sağlamadığı aynı zamanda tüm devletlerin dış politikadaki tutumlarının ilkesel ve kurallar bazında belirlendiği ve tüm devletler tarafından kabul edilen kurallar temelli bir sistemin varlığının da etkisinin olduğu belirtilmiştir.³⁰ Dolayısıyla Devletçiler bu görüşle Rusya Federasyonu'nun güvenliğini, devletlerin eşit statüde belirledikleri kuralların oluşumunda ve bu kuralların tüm devletler tarafından uyulmasında gördüklerine dair bir sonuç çıkarılmıştır.

Jeoekonomi görüşünde ise, Devletçiler mevcut uluslararası ekonomik sistemin güçlü bir yapıda varlığını sürdürmediğini ve bu bağlamda yerini kurulacak yeni bir küresel ekonomik sisteme bırakması gerektiğini düşünmüşlerdir.³¹ Bunun yanında Devletçiler Batı dünyasının küresel ekonomi sisteminin kendisine özgü normları ve standartları çerçevesinde hüküm sürmesini sağlamaya çalışarak küresel düzeyde fikirsel anlamda kendilerine yakın bir “dünya toplumu” yaratmaya çalıştıklarını ileri sürmüşlerdir. Fakat bunun Batı dünyasından olmayan toplumlar nezdinde hiçbir şey ifade etmediğini belirtmişlerdir.³² İlaveten mevcut ekonomik sistemin Batı dünyasının kendi içinde de birtakım eleştirilere maruz kaldığını vurgulamışlardır. RF'nun da bu bağlamda tarihsel perspektifle konuya yaklaşp Batı ve Doğu dünyası ile olan ekonomi çerçevesinde soğukkanlı ve itidalli olması gerektiğinin altını çizmişlerdir.³³

Bu düşünce geleneğinin RF'nun politikalarına olan yansımaları şu şekilde açıklanmıştır. Rusya Federasyonu dış politikadaki uygulamalarında devletçilik kavramından esinlendiği görülmüştür. Örneğin Rusya Çeçen isyanıyla gösterdiği mücadelede devlet kavramını ön plana çıkarmış ve devletin bölünmez bütünlüğüne vurgu yaparak halk nezdinde bir bütünlük sağlamıştır. Bir başka örnekte, Rusya'nın Kırım'ı işgalinde Ukrayna'nın Rus yanlısı vatandaşlarını dolaylı bir şekilde destekleyerek ve bu bölgede yaşayan Rus vatandaşlarını korumak bahanesiyle

³⁰ Ibid

³¹ Ibid., s 180

³² Ibid

³³ Ibid

Kırım'ı işgal edip bölgede *de facto* olarak hakimiyet sağlamıştır. Buna ilaveten 2008 yılındaki Gürcistan'ın ve 2014 yılındaki Kırım'ın işgalinde Rusya Federasyonu devletçilik kavramının içerdiği değerleri halka yansıtmış ve böylelikle halk nezdinde yapılan işgaller meşruiyet kazanmıştır. Bunun sonucunda adı geçen işgallerin yapıldığı dönemlerde Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin'e yönelik halk desteğinin arttığı görülmüştür. Özellikle Kırım'ın işgalinde Putin'e yönelik halk desteği %80 oranına kadar çıkmıştır.³⁴

3.2.3 Avrasyacılık/Medeniyetçilik

Avrasya terimi coğrafi olarak Avrupa ile Asya'nın toplamı olarak tanımlanmış ve³⁵ bu terim bir mekan olarak bir ideolojiyi doğurmuştur. Avrasyacılık, 20. yüzyılın ilk çeyreğinden başlayarak 1917 yılında gerçekleşen Bolşevik devrim sonrasında Avrupa'ya göç eden Rus aydınlarca ortaya konulmuş bir düşüncedir. Bürkan Serbest, Avrasyacılık düşünce geleneği ile alakalı görüşleri şu şekildedir: “20. yüzyılda doğan bu akım aslında bir tepki ideolojisidir. Yeniden bir “Rus” tarifinin, kimliğinin tanımlanmasının çabasıdır”. Ancak, aynı zamanda Serbest, Rus aydınlarının Sovyetler Birliği döneminden itibaren Rusya'nın güvenlik politikalarını biçimlendiren jeopolitik teorilerle de olan yakın ilgisi bu akımın önemini arttırdığını düşünmüştür.³⁶

Kökensel olarak Avrasyacılık, Çarlık Rusya'da Korkunç İvan dönemine kadar uzanmıştır. Aynı hükümdar altında “Rus topraklarının geri kazanımı” ve “Moskova üçüncü Roma'dır” ifadeleriyle Avrasyacılar Rusya'ya bir evrensellik katmaya çalışmışlardır. Bunun dışında Avrasyacılık 20.yy'ın başlarında ortaya çıkarak kendisinden önce çıkan ideolojilere karşı üçüncü bir alternatif olarak çıkmıştır.³⁷ Rusya da popüler bir akım haline gelen Avrasyacılığın Slavcılık ile ortak birçok yanları vardır. Bunlardan birincisi, hem Slavcılar hem de Avrasyacılar Roma-

³⁴ Adam Taylor, “Putin's Approval Rating Hits 80 Percent”, WashingtonPost, 2014, <https://www.washingtonpost.com/news/worldviews/wp/2014/03/26/putins-approval-rating-hits-80-percent/> (Son Erişim Tarihi 5.11.2020)

³⁵ M. Bürkan Serbest, “Tarihsel Süreçte Rus Avrasyacılığı: Klasik Avrasyacılıktan Neo-Avrasyacılığa”, Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi, C 6, Sayı 3, 2017, s. 285

³⁶ Ibid., 286

²² Adam Taylor, “Putin's Approval Rating Hits 80 Percent”, WashingtonPost, 2014, <https://www.washingtonpost.com/news/worldviews/wp/2014/03/26/putins-approval-rating-hits-80-percent/> (Son Erişim Tarihi 5.11.2020)

³⁷ Kendisinden önce çıkan çıkan ideolojiler Batıcılık ve Slavyanofil (Slavseverlik)dir. Ibid., s.294

Cermen Avrupa kültürünü ve onun başatlığını kesin bir şekilde reddetmişlerdir.İlaveten Avrupa merkezli dünya tarihi anlayışının Avrupa dışı bölgeler ve ülkeler için hiçbir anlamı olmadığını savunmuşlardır.³⁸ Ayrıca, Petro öncesi dönemi ön plana çıkarmak suretiyle “Rus milli ruhu”na atıfta bulunmuşlar, toplum içerisinde Batıcı üst sınıf ile sosyo- kültürel anlamda dönüşüm içinde olan alt sınıfın yeniden birleşmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Bunun ilaveten dinsel anlamda Ortodoksluğu Hristiyanlığın meşru dini olarak görmüşlerdir.³⁹ Avrasyacılar ile Slavcıların ayrıştığı nokta ise şudur. Avrasyacılar Rus kültürünü bir Avrasya kültürü olarak görmüşlerdir ve Avrasyacılığın evrensel bir anlam taşıdığını dolayısıyla da dünyaya yayılması gerektiğini savunmuşlardır. Slavcılar ise bu yayılmacılık yalnızca Slav toplumlarının ve Slav kültürünün yoğun bir şekilde yer aldığı bölgelerle sınırlı kalmaktadır.⁴⁰

Avrasyacılık’la alakalı bir başka husus, bu akımın sadece Rus kültürünün varlığını öne çıkarmak gibi bir iddiasının olmadığıdır. Avrasya’da var olan bu kültür sentez bir kültürdür. Bu kültürel çoğunluğa sahip millet de Rus milletidir. Avrasyacılar göre bu sebepten dolayı Rus milleti üstün bir millet, kültürü de üstün bir kültürdür. Rusya, Batı ve Doğu kültürlerinin yan yana gelmesinden kaynaklanan üstünlüğünü Cengiz Han döneminden itibaren Slav-Turan bileşiminden almaktadır. Çünkü Cengiz Han Avrasya’yı siyasi olarak birleştirmiş bir hükümdar olduğundan Rus halkı Türk ırkına mensup halklarla sosyo kültürel anlamda iç içe geçmişlerdir. Avrasyacılar “Türk ırkı” tanımlamasını geniş yelpazede tutarak Fin-Ugor halklarını, Türkleri, Moğolları ve Mançuryalıları dahil etmişlerdir.⁴¹

Sovyetler Birliği döneminde Avrasyacılık etkisini kaybetmiş fakat onun yerine gelen Marksizm, Avrasyacılık’ta temel fikir olan Batı medeniyetine karşı mücadele vermek ve tek bir ideoloji altında bütün dünyayı birleştirmek fikrini benimseyerek Avrasyacılığın dolaylı da olsa devamlılığını sağlamıştır. Buna ilaveten Avrasyacılar Avrasya’nın yaşamsal alanı Sovyetler Birliği’nin egemen olduğu bölgelerde gerçekleşmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Bu bağlamda Bolşevikler’in, bahsi geçen

³⁸ Ibid., s.292

³⁹ Ibid., M. Bürkan Serbest

⁴⁰ Ibid

⁴¹ Vladimir Badmaev, “Eurasianism as ‘a philosph of nation’”, Piotr Dutkiewicz and Richard Sokwa (Ed.) The View from Eurasian Integration, 2006, s.31-45

düşünceyi, Marksist ideolojinin altında da olsa, gerçekliğe dönüştürdüklerini düşünmüşlerdir.⁴² Bu hususla alakalı son olarak Bolşeviklerin kendilerini insanlığın kurtarıcıları olarak görüp düşman olarak algıladıkları, karşıt ideoloji olan kapitalizmi benimseyen devletleri yenerek Batı milletlerini kurtarmayı hedeflemişlerdir ve Avrasya halklarıyla temeli sağlam bir birlik kurmayı bir amaç haline getirmişlerdir.⁴³

Sovyetler Birliği dağılmanın arifesinde ve sonrasında eski ideolojiler olan Slavcılık ve Avrasyacılık akımları şekil değiştirerek neo-Slavcılık ve neo-Avrasyacılık halini almışlardır. Marksizmin başarısız bir ideoloji olduğunu ve zaten Avrupa'dan çıkma bir fikir olması sebebiyle Rusya'nın bu ideolojiye ihtiyacının olmadığı, geleneksel fikirlere dönülmesi gerektiği savunulmuştur.⁴⁴ Rusya kurulduktan sonra ideoloji olarak neo-Slavcılık benimsense de daha sonra bu ideoloji yerini neo-Avrasyacılık almış, karar vericiler bu ideolojiyi benimseyerek neo-Avrasyacılığı resmi devlet ideolojisi haline getirmişlerdir.⁴⁵

Neo-Avrasyacılık fikirsel anlamda kendisinden önceki fikir olan klasik Avrasyacılıkla benzerliklere sahip olduğu gibi farklılıklara da sahiptir. Bu benzerliklerden biri, tüm evrensel fikirlere yönelik almış oldukları karşıt tutumlarıdır. Bu iki düşünce geleneğinin farklılıklarından biri de Klasik Avrasyacılıktaki Roma-Cermen medeniyeti eleştirisinin yerini neo-Avrasyacılıkta ABD ve Büyük Britanya'nın oluşturduğu Atlantik medeniyetinin almış olmasıdır.⁴⁶

Neo-Avrasyacılık'ta öne çıkan isim Alexander Dugin, Avrasya kavramını geleneksel Rus devletçiliği ve Sovyetler Birliği'nin coğrafi büyüklüğüne atıfta bulunarak ortaya koymaktadır. Dugin'e göre eski Sovyet coğrafyasında Rusya'nın gözetiminde yapılacak bütünleşmeler önemlidir. Çünkü, bu bütünleşmeler Sovyetler Birliği'nin bir benzeri olarak ortaya çıkacak yeni devletin yapısının da hazırlayıcısıdır. Bir

⁴² Tsıgankov Andrey, Tsıgankov Pavel, Teoriya Mejdunarodnix Otnoşenniy i Obraz Jelaemovo Zavtra, Mejdunarodniye Protsessii, Tom 17, № 2 (57), cc. 8–18 DOI 10.17994/IT.2019.17.2.57.1 [<http://intertrends.ru/system/Doc/ArticlePdf/2115/b2aNa6dLsu.pdf>] (Son Erişim Tarihi 27.04.2020)

⁴³ Ibid., s 11

⁴⁴ Kaya, S., İşyar Ö.G. “Rus Yayılmacılığı ve Slavofil Düşüncenin Tarihsel Gelişimi”, OAKA, 4:8, 2009, s.25-49

⁴⁵ Ibid., s.44-46

⁴⁶ M. Bürkan Serbest, “Tarihsel Süreçte Rus Avrasyacılığı: Klasik Avrasyacılıktan Neo-Avrasyacılığa”, Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi, C 6, Sayı 3, 2017, s. 292

başka değişle eski Sovyet toprakları Avrasya ideolojisinin hayata geçirileceği yerler olarak görölmektedir.

3.2.4. Jeopolitik Yaklaşımlar

Neo-Avrasyacılık teorisinde jeopolitik hususta karşımıza çıkan isim bir önceki kısımda da belirtildiği gibi Alexander Dugin'dir. Neo- Avrasyacılığın jeopolitik yaklaşımında Dugin iki hususa atıfta bulunmuştur. Bunlardan biri devlet kavramı, diğeri de Neo-Avrasyacılığın dünya görüşüdür.

Dugin'in Rusya'ya olan bakışı Sovyetler Birliği'ne olan bakışına benzerlik göstermektedir. Çünkü Dugin tıpkı Sovyetler Birliği'nin Atlantikçi Batı'nın karşısında durduğu ve Atlantikçi Batı'ya karşı mücadele ettiği gibi, Rusya'nın da SSCB'nin ardılı olduğundan bu misyonu devam ettirmesi gerektiğini düşünmüştür.⁴⁷ Bir başka değişle, Atlantikçi Batı'ya karşı koyacak olan devlet, SSCB'den miras aldığı tehdit algılamasını devam ettirmelidir.

Dugin, SSCB yıkıldıktan sonra Avrasya da oluşan güç boşluğunun doldurulmasının zorunlu olduğunu düşünmüş ve bu güç boşluğunun doldurulmasında Bağımsız Devletler Topluluğu'nun önemine atıfta bulunmuştur. Dugin ayrıca, BDT'nin Avrasya Birliği'nin temelini oluşturabileceği kanısında bulunmuştur.⁴⁸

Dugin'in belirttiği ikinci husus Avrasya'nın sınırlarını genişletmesi üzerinedir. Çünkü Dugin Neo- Avrasyacılık'ın küresel bir teori olduğunu ileri sürerek oluşturulacak olan Avrasya Birliği'nin sınırlarının sadece Avrasya'yla sınırlı kalmaması gerektiğini savunmuştur.⁴⁹ Çünkü Avrasya'da bulunan Rus toplumunun ne Doğu ne de Batı kültürünün bir parçası olduğunu ve Rusların sahip olduğu bu kültürün diğer iki kültürden daha üstün olduğunu, bu sebeple de Rus kültürünün bütün dünyaya yayılması gerektiğini ifade etmiştir.

Klasik Avrasyacılık'la aynı düzlemde olarak Neo Avrasyacılık'ın savunucularından olan Dugin, bahsi geçen ortak düzlemi Batı karşıtlığı teşkil etmiş olsa da Batı'da

⁴⁷ Ibid., s. 302

⁴⁸ Mark Bassin, "Klasik' ve 'Yeni' Avrasyacılık: Geçmişten Gelen Devamlılık", (Çev. Özgür Tüfekçi), Bilge Strateji, Cilt 2, Sayı 4, 2014, s 124-125

⁴⁹ Ibid., s.126

karşıt olduğu hasmının başka olduğunu belirtmiştir. Buna göre Dugin, Roma-Cermen kültürünün tarihselliğini kabul etmiştir. Fakat Batı ağırlık merkezi Avrupa'dan Atlantik'e, Amerika'ya kaydığı için Avrasya'nın düşmanının Avrupa değil Amerika olduğunu düşünmüştür. İşte tam burada Dugin'in jeopolitik yaklaşımları ön plana çıkmıştır.⁵⁰

Jeopolitikçi Mackinder, dünyanın merkezinin *Heartland* (Kalpgah) olduğunu ve o merkezin Avrasya bölgesi olduğunu iddia etmiştir.⁵¹ Dugin bu merkezde kurulacak olan merkezi imparatorluğun kültürünün doğu ve batıdan bağımsız bir kültür olduğunu bu kültüre sahip olan milletin de Rus milleti olduğunu savunmuştur. Dugin'e göre Rusya Avrasya'yla özdeştir. Çünkü Rusya'nın toprakları Avrasya fikrinin uygulanabilirliği konusunda yeterliliğe sahip ve Rus kültürü sahip olduğu özellikleri nedeniyle kültürel anlamda bir evrensellik yaratma potansiyelini elinde bulundurmaktadır.⁵²

Kalpgah kavramıyla birlikte bir de *Rimland* yani kıyısız alan kavramı vardır. Kıyısız alanda bulunan başlıca devletler sırasıyla Çin, Almanya, Fransa, Hindistan, İran, Türkiye, Japonya olarak sıralanabilir. Dugin, Kalpgah üzerinde bulunan devletin kıyısız alanları ele geçirmesi ya da en azından kıyısız alanlarda bulunan ülkelerle Atlantikçi Batı'ya karşı ittifaklar yapması gerektiğini söylemiştir. Bunun sebebini de kıtasal bir medeniyet kıyısız medeniyetle bir olduğu takdirde evrensel bir medeniyet haline bürünebileceği şeklinde açıklamıştır.⁵³

Bu bağlamda Dugin, Rusya'nın jeopolitik yaklaşımlarını ortaya koymuştur. Dugin'e göre jeopolitik bütünlük içerisinde Rusya Avrupa'yla ittifak kurabilir. Çünkü Dugin ABD'nin Avrupa'nın düşmanı olduğunu ileri sürerek Batı Avrupa'nın Rusya'nın ileride potansiyel Avrasyacı kıtasal müttefiki olacağı görüşünü savunmuştur. Dugin'e göre buradaki temel sorun Almanya'nın nasıl Atlantikçi eğilimlerini bir kenara bırakarak Avrasyacı fikirleri benimseyeceği üzerinedir. Zira Dugin'in görüşüne göre,

⁵⁰ İsmayılov V, Avrasyacılık Rusya'nın Kimlik Arayışı, İstanbul: Küre Yayınları, 2011, s. 205-206

⁵¹ Yrd. Doç. Dr. M. Bürkan SERBEST, Tarihsel Süreçte Rus Avrasyacılığı: Klasik Avrasyacılıktan Neo Avrasyacılığa, MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi, 2017, Cilt 6, Sayı 3,

⁵² Alexander Dugin, Rus Jeopolitiği Avrasyacı Yaklaşım, Küre Yayınları, Tercüme Vügar İmanov, Baskı 9, s 3

⁵³ Ibid., s.3

Almanya ekonomik olarak güçlü ama politik olarak zayıf bir devlettir.⁵⁴ Rusya ise tam tersi konumdadır. Almanya'nın ikna edilebilmesi için Kaliningrad'ın (Königsberg) Almanya'ya verilebileceğini Dugin önermiştir. Buna ilaveten Fransa'nın da belirli koşullarla bu yapıya katılabileceğini belirtmiştir.

Dugin bir deniz gücü olarak Japonya'nın da ittifakta bulunması gerektiğini belirtmiştir. Çünkü Japonya Dugin'e göre Batı Karşıtı ve anti liberal bir ülkedir. Eğer bu ittifaklar sağlanabilirse Dublin'den Vladivostok'a kadar uzanan bir çizgide Avrupa- Asya Birliği kurulacaktır. Doğu'da Tokyo- Moskova eksenini Batı'da da Paris- Berlin- Moskova eksenininin kurulması öngörülmüştür.

Dugin'in Türk cumhuriyetlerine olan yaklaşımına bakacak olursak, neo-Avrasyacılık fikrinin uygulanmasına engel olabilecek bir akım olan Turancı yaklaşıma son derece eleştirel bakmıştır. Neo-Avrasyacı düşüncelerine alternatif olabilecek her türlü projeye ve çabaya Dugin karşı çıkmıştır. Buna karşılık Türkiye'nin önemli bir ülke olduğunu savunmuştur. Dugin, Türkiye'nin Orta Asya'ya olan ilgisinin Rusya için bir tehlike oluşturduğundan Türkiye'ye karşı kendisine müttefik olabilecek İran'la yakın diyalog içerisinde olması gerektiğini iddia etmiştir.⁵⁵ Bu bağlamda Dugin şu görüşleri dile getirmektedir: “Moskova-Tahran ekseninin kurulması durumunda Rusya'nın stratejik hedefi olan sıcak denizlere çıkışının da yolu açılacaktır. İran'ın Hint Okyanusu'na doğrudan açılabilmesi Rusya'nın uzun yüzyıllara uzanan ama çözemediği jeopolitik probleminin çözümünün bir anahtarı olacaktır”.⁵⁶

Buna ilave olarak Dugin: “Türkiye'nin Orta Asya ile bağlantılarının kesilmesi büyük önem taşımaktadır. Burada da kilit ülke Azerbaycan'dır. Eğer Azerbaycan'daki Türk yanlısı eğilim güçlenir ve devam ederse bu durumda Azerbaycan'ın Rusya, Ermenistan ve İran tarafından parçalanması gerekmektedir” demiştir.⁵⁷

Toparlayacak olursak, Avrasyacılık Rus toplumunun kimliğini tanımlama çabasının bir tezahürüdür. Klasik Avrasyacılık bu çabanın kültürel bakış açısını oluştursa da bu

⁵⁴ Ibid., s 4

⁵⁵ Vladimir İsmailov, Avrasyacılık Rusya'nın Kimlik Arayışı, İstanbul: Küre Yayınları, 2011, s.266-267

⁵⁶ Alexander Dugin, Rus Jeopolitiği Avrasyacı Yaklaşım, Küre Yayınları, Tercüme Vügar İmanov, Baskı 9, Sayfa 74-75

⁵⁷ Ibid., 78

fikrin ardılı olan Neo-Avrasyacılık, Rusya'nın dış politika yapımında doğrudan rol oynayan ideolojik bir etken haline gelmiştir. Bunun yanında, Rusya'nın dış politikada attığı adımları iyi bir şekilde tahlil edebilmek için bahsi geçen ideolojik etkeni göz önünde bulundurmak gereklidir.

3.2.5 Rus Realistler

Rus realistler tıpkı Batı dünyasındaki realistler gibi uluslararası ilişkileri devletlerin güç mücadelesinde buldukları bir alan olarak görmüşlerdir. Aynı zamanda devletlerin çıkarlarının ulusal kapasiteleri ve güvenlik kavramı çatısı altında şekillendiğini ifade etmişlerdir.⁵⁸ Devletler güvenliklerini sağlamak amacıyla birbiriyle güç mücadelesi içerisine girdiklerini savunmuşlardır. Ayrıca, Rus realistler uluslararası platformda güçlü devletle zayıf devlet arasındaki farkı ulusal kapasitenin belirlediğini öne sürmüşlerdir.

Bunun dışında Rus realistlerin uluslararası sistemin dinamiği ile ilişkili olarak ortak zeminde buldukları noktalar vardır. Buna göre, Torkunov ve Şakleina tek kutuplu dünya düzeninin sisteme zarar verdiğini, dolayısıyla da sorunlu bir düzen olduğunu ifade etmişlerdir.⁵⁹ Bundan dolayı da yalnızca Torkunov ve Şakleina değil, genel olarak Rus realistlerin ortak fikri çok kutuplu bir dünya düzeninin dünyanın genelinde bir istikrar yaratabileceği üzerinedir.⁶⁰ Buna ek olarak, Rus karar vericilerin de realist akım esinlendiği de görülmüştür. Örneğin, Devlet Başkanı Putin 2014 yılında yapmış olduğu bir konuşmasında “İki kutuplu dünya düzeni sonlandıktan sonra ABD'nin öncülüğünde kurulmuş olan tek kutuplu dünya düzeni dünyaya istikrar getirmediği gibi, bu düzenin kurucusu kendi yaşam standartlarını ve normlarını kendilerinden olmayan devletlere dayatmaya çalışmaktadır” demiştir.⁶¹ Dolayısıyla ilk olarak Rus realistlerin genel çerçevede uluslararası sistemin dinamiği ile alakalı eleştirel bir bakış açısı sundukları görülmüştür.

⁵⁸ Mariya Omelicheva, Lidiya Zubutka, “An Unending Quest For Russia's Place In The World: The Discursive Co-Evolution Of The Study And Practise Of International Relations”, *Jstor*, 2016, [https://ezproxy.mef.edu.tr:2292/stable/pdf/26470121.pdf?ab_segments=0%2Fbasic_search_gsv%2Fcontrol&refreqid=fastly-default%3A98a5743a42329e4495066e7599c643a0] (Son Erişim Tarihi 11.07.2021)

⁵⁹ Ibid

⁶⁰ Ibid

⁶¹ Ibid., s. 34

İkinci olarak, Rus realistler Rusya Federasyonu'nun küresel düzeyde, küresel amaçlar doğrultusunda eylemlerini gerçekleştirebilecek bir devlet olduğunu iddia etmişlerdir. Bu iddiaya göre, Rusya Federasyonu'nun bunu gerçekleştirebilecek siyasi kültüre sahip bir devlettir.⁶² Bu kanaati meşrulaştırmak için de küresel güç kavramını irdeleyerek bunu Rusya ile ilişkilendirmeye çalışmışlardır.⁶³ Buna göre Rusya tarihsel olarak küresel hırsları ve hedefleri olan bir devlet olmuştur. Çarlık döneminden beri tarihsel olarak siyasi ve askeri çerçevede var olmuş küresel güç mücadelelerinde varlık göstermiştir. Buna ilaveten Rus realistler, Rusya Federasyonu'nu uluslararası siyasette derin ve etkili bir şekilde ağırlığını koyan bir devlet olduğunu düşünmekle birlikte ABD'den sonra dünya siyasetinde en aktif devlet olduğunu ifade etmişlerdir.

Üçüncü ve son olarak, Rus realistler küresel liderliğin ABD'nin istikrar bozucu faaliyetleri nedeniyle bir kriz içerisinde olduğunu belirtmişlerdir. Gelecekte de yalnızca birkaç devletin küresel liderlik konumuna ulaşabileceğine dair öngöründe bulunmuşlardır. RF'nun da istikrarı, düzeni sağlayıcı bu birkaç devlet içerisinde⁶⁴ özel bir konuma sahip olduğunu ve egemenlik prensibi ile uluslararası hukuk kurallarını destekleyici 'sorumlu liderlik' sıfatını benimseyebilecek bir devlet olduğunu savunmuşlardır.⁶⁵

⁶² Ibid., s 36

⁶³ Ibid

⁶⁴ Bu devletleri sırasıyla Almanya, Fransa, Birleşik Krallık, Çin, Hindistan ve Brezilya olarak belirtmişlerdir. Ibid., s. 35

⁶⁵ Ibid., s 36

4. RUSYA FEDERASYONU

Rusya Federasyonu 89 bölgeden müteşekkildir.⁶⁶ Bunlardan 79'u siyasi birim olarak çoğunluğu oluşturmaktadır. Bunun dışında kalan 10 bölgede Rusça'da "Okrug" adı verilen özel statülü bölgelerdir.⁶⁷ Bu 79 siyasi birim de kendi içinde ayrılmaktadır. Bunlardan 51'i oblast, 6'sı kray olarak adlandırılmaktadır.⁶⁸ Oblastların statüsü vilayet düzeyindedir. Söz konusu vilayetlerde Ruslar çoğunluğu oluşturmaktadır. Krayların oblastlardan farkı; daha çok ekonomik farklılıklar üzerinedir.⁶⁹

1993 anayasasına göre Rusya Federasyonu, yarı başkanlık sistemiyle yönetilen ve yasama, yürütme, yargı organlarının ayrı olduğu hukuk üstünlüğüne dayalı politik bir sistem üzerine kurulmuştur. Anayasa'da hiçbir şekilde dinsel ve ideolojik ayrımcılığın yapılamayacağı belirtilmiştir.⁷⁰

Bunun dışında bir merkezi otoritenin ve diğer bölgelerde merkeze bağlı yerel otoritelerin olduğu bu sistem de Devlet Başkanı, devletin başı olarak anayasanın koruyucusu, ülke içerisinde insan haklarının, özgürlüklerin ve devletin bütünlüğünün garantörüdür.⁷¹ Bunun yanında Devlet Başkanı, Rusya Federasyonu'nun iç ve dış politikalarındaki temel hedeflerini belirler. Son olarak Devlet Başkanı ordunun da başıdır ve 35 yaşından genç olmamak kaydıyla 6 yıllığına Devlet Başkanı olarak seçilir.⁷²

Federal bölgelere gelecek olursak, yerel yönetimlerde uygulanan faaliyetlerin etkinliğini arttırmak, sistem kontrolünü geliştirmek ve işlevselliğini arttırmak amacıyla Devlet Başkanı her yerel yönetime kendisini temsil eden birini atar. Bu kişiler Devlet Başkanı'nın o bölgelerdeki bir nevi temsilcileridir. Fakat bunun yanında bu temsilciler ne Başkanın atadığı valilerdir ne de buna mukabil bir

⁶⁶ İrfan Kaya, "Rusya Azınlıkları", [<https://www.ayk.gov.tr/wp-content/uploads/2015/01/%c3%9cLGER-%c4%b0rfan-Kaya-RUSYA-AZINLIKLERI.pdf>] (Son Erişim 10.05.2020)

⁶⁷ Ibid.

⁶⁸ Ibid

⁶⁹ Ibid

⁷⁰ Alesker Aleskerli, "Rusya Federasyonu Anayasası" [<http://www.anayasa.gen.tr/rusya.htm>], 13. Madde

⁷¹ The State Duma – The Federal Assembly of Russian Federation, The Political system of the Russian Federation: President and Government, [<http://duma.gov.ru/en/news/28748/>] (Son Erişim Tarihi 04.11.2019)

⁷² Ibid

görevleri vardır. Başkan temsilciliğinin dışında ayrıca Başkanlık yönetiminin birer üyeleridirler.⁷³

Yürütme organı, hükümet tarafından icra edilir. Başbakan, Devlet Başkanı tarafından atanır ve Duma'nın (Meclis'in) onayına sunulur. Eğer Duma, Başkan'ın Başbakan olarak atamak istediği kişiyi 3 kez reddederse, Başkan yeni seçim yapılacağına dair kamuoyuna duyuru yapar. Bunun dışında Hükümet aynı zamanda federal yürütme organlarının başıdır yani bakanlıkların, federal teşkilatların, kurumların başıdır. Fakat bu organlar direkt olarak Devlet Başkanı'yla temas halinde olurlar, icraatları hakkında direkt Devlet Başkanı'na rapor verirler.⁷⁴

4.1 Coğrafyası

Rusya Federasyonu, 17.125.000 km² ile dünyada en çok toprağa sahip bir devlettir. Kuzeyi ve doğusunda Kuzey denizi ve Pasifik Okyanusuyla çevrilidir. Kuzey Batı'da da Petersburg üzerinden Baltık Denizi'ne bağlantılıdır. Batı'da Finlandiya, Belarus, Litvanya, Letonya'ya komşu olmasının yanı sıra Güney'inde de Gürcistan, Azerbaycan, Kazakistan, Moğolistan, Kuzey Kore, Çin ile komşudur. Avrupa'nın Doğu'sunun ve Kuzey Doğu'sunun büyük bir bölümünü Asya'nın Kuzeyi'nin tamamını hakimiyeti altına almıştır. Doğu'dan Batı'ya olan sınır uzunluğu toplam 9.000 km olup Kuzey'den Güney'e olan genişliği yaklaşık 4.000 km dir. Çeşitli yer şekillerine ve arazilere sahiptir. En kuzeyinde buzulları bulunmasıyla beraber daha güneyine inildiğinde buzulların yerini ülkenin neredeyse yarısını kaplayan tundralar ve ormanlar almıştır.

⁷³ The Constitution of Russian Federation, "Chapter 4: The President Of The Russian Federation", Madde 83[<http://www.constitution.ru/en/10003000-05.htm>] (Son Erişim Tarihi 04.11.2019)

⁷⁴ Ibid., Aleskerli 111.Madde

Görsel 4.1: Rusya Federasyonu'nun Coğrafi Haritası

Kaynak: Andrew B. Wachtel, “Russia”, Britannica, 2020, [https://www.britannica.com/place/Russia] (Son Erişim Tarihi : 12.10.2020)

Bu coğrafyanın Rusya'ya kazandırdığı birtakım ekonomik, siyasi ve askeri avantajları /dezavantajları vardır. Ekonomik avantajları, Rusya dünyanın en büyük petrol ve doğalgaz üreticilerinden biridir.⁷⁵ Özellikle Batı Sibirya bölgesinde bahsedilen doğal kaynakların çoğu burada bulunmaktadır.⁷⁶ Bunun yanında Sibirya'nın güneyinde doğu ve kuzey doğu bölgelerinde sanayi üretimi için gereken doğal madenler bulunmaktadır. Rusya petrol ve doğalgazın yanında bu doğal madenleri de talep eden ülkelere ihraç ederek gelir elde etmektedir. Bunun yanında ekonomik yönden dezavantaj ise gelir dağılımının bölgelere eşit bir şekilde dağılmamasıdır. Buna örnek olarak Moskova ülke nüfusunun yüzde 7.4'ünü bulursa da ülke GSYİH'nin yüzde 23.1'ini oluşturmaktadır. Buna karşılık olarak ülkenin toplam toprak yüzölçümünün yüzde 66.2'sini oluşturan ve bununla birlikte ülkenin toplam nüfusunun yüzde 18.4'ünü oluşturan Sibirya ve Uzak Doğu Federal Bölgelerinin ülkenin toplam Gayri Safi Yurt İçi Hasılası'ndaki oranı ise sadece yüzde 15.8 dir.⁷⁷

Coğrafyanın siyasi anlamda sağladığı avantaj için 19.yy'ın Rusya tarihçisi aynı zamanda Fransız yazar Anatole Leroy-Beaulieu'nün şu sözleri belirtilebilir.

⁷⁵ Rus Türk İş Adamları Derneği, Rusya'da Sanayi ve Yatırımlar, <https://www.rtib.org/cms-uploads/2019/08/rusya-sanayi-rapor-1.pdf> (Son Erişim Tarihi 19.11.2019)

⁷⁶ Federalnaya Slujba Gossudyerstbennoy Statistiki, Regionı Rossii. Sotsyalno-ekonomicheskiye pokazately, [http://www.gks.ru/bgd/regl/B09_14p/Main.htm] (Son Erişim Tarihi 20.11.2019)

⁷⁷ Ibid.,

“Rusya’nın ana özelliği geniş bir alana yayılmış bir birlik olmasıdır”.⁷⁸ Dünya toprak kütesinin 1/8’ine tekabül eden Rusya Federasyonu, binlerce kilometre toprak yapısının değişmediği, geniş ovaların, ağaçların, tayga ormanlarının, mimarinin bile aynı olduğu geniş bir coğrafyaya hükmeder. Dolayısıyla böyle bir coğrafyada çeşitlilikten ziyade bu bölgede bulunan kültürünün de homojenliğinden söz edilebilir. Bu da siyasi anlamda böyle bir coğrafyanın yönetimini kolaylaştırdığı ve toplumu tek tipleştirme politikası bu anlamda çarlar döneminden beri sürdürülmektedir.⁷⁹ Öte yandan siyasi anlamda olumsuz olarak nüfus yoğunluğundaki dengesizlik ve ekonomik gelir dağılımlarının orantısız olması da tarihte de görüldüğü gibi SSCB’nin dağılmasına ve ülkenin serbest piyasa ekonomisine geçmek zorunda kalmasına yol açmıştır.⁸⁰

Askeri anlamda coğrafyanın kattığı avantajlara örnek olarak Rusya’yı işgal edecek olan devletlerin uzun bir ikmal hattını oluşturmaları gerektiği verilebilir. Tarihte bunu yapmamış devletlerin bu coğrafyadaki iklim şartlarına dayanamamalarına dolayısıyla çok ağır zayıflar verip savaşmadan geri döndüklerine dair birçok örnek mevcuttur. Bunlardan biri, Napolyon 1812 yılında Moskova’ya girmiş fakat şehre girdiğinde şehrin gıda ambarlarının yok olması, depolanmış cephanelerin ortadan kaybolması, askeri anlamda işine yarayabilecek hiçbir şeyi bulamaması, dönemin iklim şartlarının da etkisiyle Napolyon’un Moskova’da çok duramadan geri dönmesine sebep olmuştur. Paris’e döndüğünde ise toplam 1.187.000 kişilik ordusundan geriye sadece yaklaşık 50.000 askeri kalmıştır.⁸¹ Aynı hatayı 1941 yılında Hitler’de yapmıştır.⁸²

Buna karşılık dezavantajları ise bu kadar geniş bir coğrafyaya yayılmış bir ülkenin güvenliğini sağlamanın kolay olmamasıdır. Aynı şekilde, nüfusun orantısız bir şekilde geniş bir coğrafyaya yayılmış olması da nüfusun güvenliğini sağlama konusunda birtakım zorlukları beraberinde getirmiştir. Buna ilaveten ülkenin

⁷⁸ Jean-Robert Raviot, “The Political Geography Of Russia in 2010s,” s., 161 https://www.cairn-int.info/article-E_HER_138_0161--the-political-geography-of-russia-in-the.htm#no3 (Son Erişim Tarihi 20.11.2019)

⁷⁹ Ibid

⁸⁰ Ibid

⁸¹ Toktamış Ateş, Siyasal Tarih, Bilgi Üniversitesi Yayınları, 6.Baskı, s., 144-145

⁸² Tim Marshall, “Russia and The Course Of Geography”, 31 Ekim 2015, <https://www.theatlantic.com/international/archive/2015/10/russia-geography-ukraine-syria/413248/> (Son Erişim Tarihi 22.11.2019)

herhangi bir noktasına yapılmış olan bir saldırıyı karşılamada bir kuvvetin yetersiz kalması daha başka yerlerden destek için getirilecek kuvvetlerinin ikmali ve iâşesinin yapılmasının geniş bir coğrafyada zor olabileceği eklenebilir.

Buna ilaveten coğrafik olarak Rusya'nın Batı bölgesinin verimli bir plato olması, düşmanlarının Rusya'ya Batı tarafından saldırmasına sebep olmuştur. Bu bölgede dağ, deniz, göl gibi coğrafi savunmanın olmayışı ve Moskova'nın bu plato üzerinde olması Rusya'nın Batı'dan gelebilecek saldırılara her daim tetikte olmasını zaruri kılmıştır.

Son olarak Rusya'nın hiçbir şekilde sıcak denizlere çıkışının olmayışı Rus donanmasının küresel çapta büyük bir güç olmasını engellemiştir. Arktik bölgesindeki limanları bir kenara koyarsak ülke sınırları içerisinde Vladivostok'ta bulunan tek sıcak limanı, Pasifik denizine kıyıdaştır. Fakat hemen karşısında bulunan Japonya ikisi arasında bulunan "Japon Denizi" adı verilen bölgede hâkim bir güçtür. Dolayısıyla Rusya'nın sınırları içerisinde hiçbir liman Rusya için stratejik bir önem ifade etmemektedir.

4.2 Demografisi

Toplam nüfusunun 4/5'i etnik Ruslardan oluşan Rusya'da birçok etnik yapı barındıran bir ülke demografisini gözlemleyebiliriz. 120'den fazla etnik çeşitliliği olan ve her etniğe mensup grupların kendine ait ulusal sınırları olan 100 dilin konuşulduğu bir ülkedir. Sayısı 1.000'i geçmeyen birçok küçük etnik azınlıklar olduğu gibi, sayıları bir milyonu geçen etnik azınlıklar vardır. Bunlar Tatarlar, Ukraynalılar, Başkirler, Çeçenler ve Ermenilerdir. Geri kalan etnik azınlıkların sayısı 1 milyondan az olanlardır.

Tablo 4.1: Rusya Federasyonu'ndaki En Kalabalık Etnik Topluluklar

Etnik Topluluk Adı	Rusya Federasyonu'ndaki Toplam Nüfusu (2010)	Ülkenin Toplam Nüfusundaki Oranı (2010)
Ruslar	111.016.896	%80,9
Tatarlar	5.310.649	%3,87
Ukraynalılar	1.927.988	%1,4
Başkurtlar	1.584.554	%1,15
Çuvaşlar	1.435.872	%1,05
Çeçenler	1.431.360	%1,04
Ermeniler	1.182.388	%0,86

Kaynak: Liaisan Şahin, Rusya Federasyonu'nun Etnik Ve Dinsel Yapısı, Marmara Türkiyat Araştırmalar Dergisi, Cilt 3, Sayı2, 2016, [https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/312080] (Son Erişim Tarihi 6.12.2020)

2010 yılında derlenmiş bu tablo da görülebileceği gibi, nüfusun yüzde 80,9'unu etnik Ruslar oluşturmuştur.

1890'lı yıllardan itibaren Çarlık Rusya'sında birçok insan ülkenin Avrupa kısmından Sibiryaya göç etmiştir. Sibiryaya ülke topraklarının $\frac{3}{4}$ 'ünü nüfus bakımından ise yaklaşık $\frac{1}{5}$ 'ini oluşturan büyük bir bölgedir.⁸³ Nüfus yoğunluğu ülkenin Avrupa'ya yakın olan bölgelerinde daha sık görülürken Batı Sibiryaya doğru nüfus yoğunluğu ciddi bir şekilde düşmektedir.

Rusya'nın demografisi hakkında bahsedilecek bir başka husus, Rusya'nın nüfusunun hızla düşmesi olabilir. Bunun nedenlerini sıralayacak olursak alkol tüketiminin fazla olması, ülke genelinde ölüm oranının doğum oranından fazla olması ve kürtaj uygulamasının fazla olması şeklinde sıralanabilir. 2006 yılında Vladimir Putin, parlamentoda bu problemin ağırlığına değinip alınması gereken önlemlerin konuşulması gerektiğini belirtmiştir. Ancak son yıllarda uygulanan politikalar sonucunda, Dünya Bankası'nın verilerine göre Rusya'daki doğum oranları yukarı

⁸³ Ibid.

doğru bir trend seyrederek 1.76'ya ulaşmıştır.⁸⁴ 2020 yılında da bu oran 1.82'ye çıkmıştır.⁸⁵ Ülke içerisinde farklı etniğe mensup insanlarda doğum oranlarının birbirleriyle tutarsızlık içerdiği gözlenebilir. Ruslar'da her 100 kadına düşen doğum oranı 1.7 iken ülkenin müslümanlarının bulunduğu bölgelerdeki her 100 kadına düşen doğum oranı ise 4.5 tir. Bu farklılığa sebep olan etkenlerin yaşam şekillerinin farklı olmasına, oradaki müslaman kesimin az alkol tüketmesine ve bu kesimin Rusların aksine geniş aile kurmaya yatkın oluşları düşünülebilir. ⁸⁶ Yahudiler'de de Ruslarla aynı şekilde doğum oranı açısından benzer düşük oranlar gözlenebilir.⁸⁷

Bunun dışında Sovyetler Birliği'nin son dönemlerine bakacak olursak 1990 yılında SSCB nüfusu 148 milyon iken, bugün bu sayı 144 milyona gerilemiştir. ABD Nüfus Sayımı Bürosu'nun 2010 yılında yayınladığı verilere göre Rusya'nın nüfusunun 2050 yılına kadar 144 milyondan 111 milyona düşeceğini belirtmiştir.⁸⁸ Öte yandan CIA, 18 Aralık 2019 yılında çıkardığı yayında Rus nüfusunun ölüm oranını % 13.4 olarak belirtmiştir. Bu oran global düzeydeki ölüm oranına kıyasla daha fazladır, ki altını çizmek gerekirse küresel düzeyde ölüm oranı yüzde 9'un altındadır.⁸⁹ Bunun dışında yine CIA rakamlarına göre 2018 yılında nüfus artış oranı -%0.11 olarak gösterilmiştir. ⁹⁰

Rus halkının yaşam süresi istatistiğine bakacak olursak, Dünya Sağlık Örgütü 2019 yılı raporuna göre, Rus nüfusunun yaşam ömrü erkeklerde 66 iken, kadınlarda bu

⁸⁴ Fertility Rate of Russian Federation, The World Bank [<https://data.worldbank.org/indicator/SP.DYN.TFRT.IN?locations=RU>] (Son Erişim Tarihi 23.11.2019)

⁸⁵ Total fertility rate of Russia, Statista, [<https://www.statista.com/statistics/1033851/fertility-rate-russia-1840-2020/>] (Son Erişim Tarihi 24.11.2019)

⁸⁶ Hunter Shireen, "Islam in Russia The Politics of Identity And Security", [https://books.google.com.tr/books?id=Y5QYDQAAQBAJ&pg=PT71&lpg=PT71&dq=the+birth+rate+of+women+in+Russia+regarding+ethnic+regions&source=bl&ots=e3Mtp1vvOC&sig=ACfU3U3EPcWe2mbfkloIAJI_YRRqDkTJQ&hl=tr&sa=X&ved=2ahUKEwi2jflT3qvpAhUG2aYKHQy7BpIQ6AEwDXoECAwQAQ#v=onepage&q&f=false] (Son Erişim Tarihi 24.11.2019)

⁸⁷ Mark Tolts, "Jews in Russia – A Century Of Demographic Dynamics", [https://www.researchgate.net/publication/264347118_Jews_in_Russia_A_Century_of_Demographic_Dynamics] (Son Erişim Tarihi 24.11.2019)

⁸⁸ Phaedra Trethan, The US Census Bureau Counting Heads and Then Some [<https://www.thoughtco.com/the-u-s-census-bureau-3320964>] (Son Erişim Tarihi 24.11.2019)

⁸⁹ The World Factbook, CIA, [<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/rs.html>] (Son Erişim Tarihi 24.11.2019)

⁹⁰ The World Factbook, CIA, [<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/rs.html>] (Son Erişim Tarihi 24.11.2019)

rakam 77'dir.⁹¹ Buna ilave olarak, ülkede doğum oranı da oldukça düşüktür. 1000 kişi başına düşen doğum oranı %10.7 iken dünya ortalaması ise %18.2, ABD'de ise bu oran her 1000 kişi de %12.4'tür.⁹²

Kürtaj oranı ise dünyanın geri kalanına göre oldukça yüksektir. 2017 yılında Foreign Policy dergisindeki bir makalede Rusya'da her doğan 1000 kişiye kıyasla 480 kürtaj uygulaması söz konusu olduğu belirtilmiştir.⁹³ BM raporlarına göre, Rusya'nın kürtaj oranı 37,4'tür. Başka bir deyişle, 15-44 arası her 1.000 kadın için 37,4 oranında kürtaj uygulanmıştır .

Hükümet, alınacak önlemler konusunda halkı çocuk yapmaya teşvik edecek paketler açıklamıştır. Buna göre Putin, 2017 yılında ilan ettiği üzere ikinci çocuk yapana teşvik primi olarak 7500 \$ civarında devletin aileye ödeme yapacağını duyurmuştur. Buna ek olarak, 2013 yılında parlamentodan bu bağlamda çıkan yasayla meydanlarda gay yürüyüşünün yasaklandığı duyurulmuştur. Bu kararın alınmasına sebep olan şey aile kurumunun korunması ve çocuk yapmaya dair engelleri kaldırmak olmuştur. Son olarak kürtaj yasağının da tartışılmış olduğu söylenirse de yapılan anketler sonucunda ankete katılanların %72 isi, kürtaj yasağına karşı olduklarını belirtmiştir.

Sonuç olarak, RF'nun nüfusunun doğum oranının düşük, ölüm oranının yüksek olması nedeniyle nüfusunun giderek azaldığı görülmüştür.

4.3 Ekonomisi

Rusya, ekonomik sistemini eski Sovyet tarzı merkezi ekonomik sistemi gibi değil daha çok Batılı ülkelerin benimsediği serbest piyasa ekonomik modelini benimsemiştir. Kurulduğundan itibaren kapitalist dünyanın çetin rekabet koşullarına ayak uydurabilmek ve SSCB'nin yıkılmasıyla beraber başlayan yeni bir dönemde kendine yer bulabilmek amacıyla Rusya Batı'nın "özelleştirme" (privatization) denilen liberal uygulamalarına geçiş yapmıştır.

⁹¹ Larry West, "The health effects of global warming", 2015, [<https://www.thoughtco.com/global-warming-150000-deaths-every-year-1203900/>] (Son Erişim Tarihi 24.11.2019)

⁹² Ibid

Rusya Federasyonu'nun geniş coğrafyası ve dünyanın en zengin doğal kaynaklarının %30'una sahip bir ülke olması ekonomik bakımdan önemli olmasının yanı sıra, ayrıca SSCB'nin dağılmasıyla doğal kaynaklarının çok önemli bir bölümü Rusya'ya kalmıştır. Petrolün %90'ı, doğalgazın %80'i, altının %70'i, elektrik üretiminin %62'sinin Rusya'ya ait olması, Rusya'nın global çapta önemli bir enerji aktörü olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla da ülke gelirlerinin büyük çoğunluğunu petrol ve doğalgaz oluşturmaktadır. 2019'un 11 ayında petrol ihracatından 37,7 milyar dolar gelir etmiştir. Rusya Federasyonu için enerjinin önemi, hidrokarbon ihracatının toplam ihracata oranı %50'den daha fazla olmasıyla görülmektedir. İlaveten, enerjinin payının yüksek olduğu alanlar, Rusya'nın ihraç ettiği ürünlerin üretim maliyetleri içinde de yer almaktadırlar. Bu şekilde de bakıldığında enerjinin Rusya'nın ihracatı için önemi görülmektedir.⁹⁴

1998 yılında tekrar eden ekonomik krizin Rus rublesini devalüe etmesi sebebiyle ulusal ve uluslararası arena da üreticilerin rekabet gücünü arttırmakla beraber 2000 – 2008 yılları arası emtia fiyatlarının yükselmesiyle Rusya ihracat yoluyla elde ettiği gelirini daha da arttırmıştır. 2000-2006 döneminde tüketici kredi hacmi 45 kat artmış ve bu özel tüketimde bir patlamayı körüklemiştir.⁹⁵ 2008 yılında dünya çapında etkili olan ekonomik kriz Rus ekonomisini de olumsuz yönde etkilemiş olsa da 2009 yılının sonlarında toparlanmaya başlamıştır. Buna ilaveten, 1998-2008 arası dönemler Rusya'nın GSYİH'nin büyümesinin %6.9 lara çıkması sebebiyle Rus ekonomisi için parlak bir dönem olmuştur. Fakat 2008 krizinden sonra radikal bir şekilde düşüş yaşanmıştır. Özellikle 2009 – 2013 dönemi GSYİH artışı sadece %1 dir.⁹⁶ Buna ek olarak 2008 yılındaki finansal kriz ile birlikte imalat sanayinin gelişmesinde azalma yaşanmıştır. Bunun sebebinin de Rusya'nın Merkez Bankası'nın ve Maliye Bakanlığı'nın yürüttüğü para ve ekonomi politikasını geliştirmek için gereken kaynağın yeterli olmamasıyla açıklanabilir. İnovatif üretimi arttırmak amacıyla devletin yürüttüğü teşvikler devletin makro ekonomi

⁹⁴ Dışişleri Bakanlığı, “Rusya Federasyonu'nun enerji sektörünün yapısı, sektörde yaşanan gelişmeler ve Rusya Federasyonu'nun G-8 Başkanlığı”, <http://www.mfa.gov.tr/rusya-federasyonu-enerji-sektorunun-yapisi--sektorde-yasanan-gelismeler-ve-rusya-federasyonu-nun-g-8-baskanligi-.tr.mfa> (Son Erişim Tarihi 25.11.2019)

⁹⁵ KPMG, “Doing business in Russia, [<https://assets.kpmg/content/dam/kpmg/ru/pdf/2019/07/ru-en-doing-business-in-russia-2019.pdf>] (Son Erişim Tarihi 28.11.2019)

⁹⁶ Alexey Kudrin Evsey Gurvich, “A new growth model for Russian Economy, Russian Journal of Economics, 2015, s. 1 [[file:///C:/Users/Lenovo/Downloads/1-s2.0-S2405473915000033-main%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Lenovo/Downloads/1-s2.0-S2405473915000033-main%20(1).pdf)] (Son Erişim Tarihi: 18.05.2020)

politikasındaki noksanlıklar sebebiyle etkisiz kalmıştır. Çünkü bu makro ekonomi politikası imalat sanayisine öncelik tanımamıştır. Sanayi politikası tanımlanmamış, dolayısıyla da uygulanmamıştır. Rusya'nın makro ekonomi politikası ekonomik gelişim ile bir bağıntısı olmayan parasal hedeflere göre yürütülmektedir.

Bunun dışında 2012 yılına gelindiğinde ise Rusya DTÖ (Dünya Ticaret Örgütü) ye kabul edilmiştir.⁹⁷ Ukrayna Krizi ve 2014'te Rusya'nın Kırım'ı ilhakı sonucu ABD, AB, Japonya, Kanada tarafından ekonomik yaptırımlara maruz kalmıştır. Kırım ilhakının bir sonucu olarak da Rusya G-8 zirvelerinden men edilmiştir. Bu aynı zamanda ülkeye giren yabancı para akışını da olumsuz yönde etkilemiştir. Özellikle 2009 – 2013 yılları arasında 258 milyar dolarlık özel sermaye ülkeyi terketmiştir.⁹⁸

Bunun yanında RF AB tarafından tarım alanında birtakım yaptırımlara maruz kalmıştır. Fakat bu durum RF'nin tarım sektörünü modernleştirmeye yönelik çalışmaları başlatmasına neden olmuştur. Başarılı çalışmalar neticesinde Rusya tarım alanında ihracatta bulunarak 2020 yılında yaklaşık 25 milyar \$'lık bir gelir elde etmiştir.

2020 yılında Vladimir Putin'in her yıl bir defa olarak düzenlediği yerli ve yabancı gazetecilere vermiş olduğu röportaj da RF'nin 2014 yılında 50 milyar \$, AB'nin 240 milyar \$, ABD'nin 17 milyar \$ kaybı olduğundan Batı dünyasının kendilerine uygulamış olduğu ekonomik yaptırımlardan en çok Batı dünyasının zarar gördüğünü söylemiştir.⁹⁹

Petrol ihracatının toplam GSYİH'nin büyük bölümünü oluşturduğu daha önce belirtilmiştir. Şunun da altının çizilmesi gerekir ki Brent petrol fiyatları global çapta petrol fiyatları olarak kabul edildiğinden petrol fiyatlarınının 45\$'ın altında olması, Rusya için bütçe açığı, ekonomik kriz gibi olumsuzlukları doğurabilmektedir. Dolayısıyla düşük petrol fiyatları Rus ekonomisinde öngörülen büyümenin elde edilemeyeceği anlamına gelmektedir. Fakat Rusya, olası bütçe açıklarından ve düşük petrol fiyatlarından doğabilecek açığı kapamak için ulusal varlık fonu kurarak 1

⁹⁷ Ibid., s. 9

⁹⁸ Kudrin Gurvich, Ibid., 31

⁹⁹ Putin: Thanks to Western Sanctions, We are producing and exporting products we never imagine we would, Youtube, 05.07.2019 [https://www.youtube.com/watch?v=LGQrd_HMSfk&t=191s] (Son Erişim Tarihi 16.03.2021)

Ocak 2004 tarihinde önlem almaya başlamıştır. Buna göre, GSYİH'nin %10'unu (bu da 200 milyar dolara eşit) bu fona ayırmıştır. Bir diğer önlem de ulusal refah fonudur. Rusya Maliye Bakanlığı, 2019'a ait ilave petrol ve doğal gaz gelirlerinin Ulusal Refah Fonu'na aktarıldığını, böylelikle fon hacminin 12,2 trilyon rubleye (yaklaşık 149,9 milyar dolar) ulaştığını duyurmuştur.

Son olarak 2019 yıl bazlı Rusya Federasyonu'nun yaklaşık finansal durumu aşağıda dolar cinsinden verilmiştir.¹⁰⁰

Gayrisafi Yurtiçi Hasılası : 1.600.000.000.000 \$

Dış Borcu : 539.600.000.000 \$

Kur/Altın Rezerv Sayısı : 432.700.000.000 \$

Kişi Başına Düşen Milli Gelir : 11.601 \$

4.4 Teknolojisi

Bir devleti küresel güç yapan özelliklerden biri teknolojiye yaptığı yatırımlar ve buluşlarıyla dünya çapında bu bağlamda sağlamış olduğu üstünlüktür. Soğuk Savaş döneminde dünyanın içinde bulunduğu konjonktür, devletlerin bilimsel, askeri ve teknoloji alanında rekabet etmelerini gerektirmiştir. Bu bağlamda da devletler özellikle insan kapasitesini geliştirmeyi hedeflemişler, yetiştirdikleri nitelikli insan gücüyle uzay ve askeri alanda çalışmalar yürütüp bu çerçevede rekabet edebilirliklerini geliştirmeye çalışmışlardır.

SSCB ve ABD Soğuk Savaş döneminin koşullarıyla teknoloji alanında birbirlerine üstün gelmeye çalıştıkları gerek uzay çalışmalarındaki gerekse askeri teknolojilerindeki çalışmalarıyla görülmüştür. Bu rekabet uzaya ilk insanı çıkarmaktan nükleer silahlanmaya kadar var olmuş olmakla birlikte, menzilin ve kapasitesini arttırdıkları balistik füzelerle de dünya genelinde bir "Dehşet Dengesi"ni oluşturmuştur. Fakat SSCB özellikle 80'li yıllarda ekonomik yetersizliği sebebiyle

¹⁰⁰ World Outlook Databases, IMF, [\[https://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2015/02/weodata/weorept.aspx?pr.x=63&pr.y=15&sy=2016&ey=2020&scsm=1&ssd=1&sort=country&ds=.&br=1&c=922&s=NGDPD%2CNGDPDPC%2CPPGDP%2CPPPPC&grp=0&a=\]](https://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2015/02/weodata/weorept.aspx?pr.x=63&pr.y=15&sy=2016&ey=2020&scsm=1&ssd=1&sort=country&ds=.&br=1&c=922&s=NGDPD%2CNGDPDPC%2CPPGDP%2CPPPPC&grp=0&a=) (Son Erişim Tarihi 29.11.2019)

ABD ile bu alandaki silahlanma yarışında, teknoloji rekabetinde geride kalmış, 1991 yılında da dağılmıştır. Soğuk Savaş döneminde devletlerin siyasi/askeri kapasiteleri diğer milli güç unsurlarına kıyasla daha fazla önem atfedilmişse de bu dönem sonrasında oluşan yeni düzenle birlikte devletlerin ekonomik/teknolojik alandaki kapasiteleri en az siyasi/askeri alandaki kapasiteleri kadar önem kazanmıştır. SSCB sonrasında kurulan Rusya da bu yeni dönemin koşullarına ayak uydurmak ve selefinin hatalarını tekrar etmemek için ekonomik/teknolojik alanda kalkınmaya önem vermiştir. Fakat Rusya teknoloji alanındaki çalışmaları Batı'nın aksine çoğunlukla devlet bağlantılı şirketler aracılığıyla yürütmüştür ve de yürütmeye devam etmektedir. Bu çerçevede Rusya'nın teknoloji alanındaki çalışmalarının dünya içerisindeki yerini küresel güç arzusu yönünde değerlendirmek önem arz etmektedir.

Rusya 2019 yılındaki Küresel Yenilik Endeksi'nde 129 ülke içinde 46. sıradadır. 2018 yılıyla karşılaştırıldığında bulunduğu konumu korumuştur.¹⁰¹ Bu endekste Rusya'nın yanında yer alan ülkeler sırasıyla Çin, Brezilya ve Arjantin'dir.

Bunun dışında Rusya, ulusal gelirinin %1'ini AR-GE'ye ayırmıştır. Bu oran diğer OECD ülkelerine nazaran oldukça düşüktür. Öte yandan küresel düzeyde AR-GE'ye yapılan yatırım ise yıllık ortalama %1.7'dir. Orta Amerika ve Batı Avrupa ülkelerinin ortalamalarıysa %2.5 dir.

Bunun dışında, AR-GE'ye yapılan yatırımın %75'i devlet kurumları tarafından gerçekleştirilmiştir. Dolayısıyla özel sektörün AR-GE'ye olan ağırlığı düşüktür. Öte yandan teknolojiye yapılan yatırımların sektörel dağılımında en çok payı alan sektör %9.6 ile sanayi sektörü olmaktadır. Ondaki sonra %6.3 oranla hizmet sektörü, %3.1 oranla tarım sektörü, %1.1 oranla da inşaat sektörü yer almaktadır.

Öte yandan Rusya'nın yüksek teknoloji ürünlerinde küresel çaptaki pazar payı oldukça düşüktür. Bloomberg İndeks'e göre Rusya yenilik bakımından dünyada 25. sıradadır. 2016-2017 yılları arasında dijital ekonomi Rusya'nın GSYİH'sının %3'ünü oluşturmuştur. Fransa'da bu payın %5 olduğu ve Avrupa'nın Bilgi Teknolojileri ve

¹⁰¹ Kak razvivayutsiya innovatsii v Rossii, Vedomosti, 09.10.2019 [<https://www.vedomosti.ru/partner/articles/2019/10/09/813027-razvivayutsya-innovatsii>] (Son Erişim Tarihi 28.04.2020)

yeniliklerde hayli geri kaldığı düşünülürse Rusya'nın bu alanda Asya ülkelerine yetişmesi için çok çabalaması gerekmektedir.¹⁰² Bu bağlamdaki yatırımlara bir de yüksek teknoloji ürünlerini de eklersek, 2016-2017 yılları arasında Rusya'da bu alanlarda yapılan yatırımlar sadece 277 milyon doları bulmuştur.¹⁰³ Çin'e baktığımızda ise 2016-2017 yılında Çin'in yüksek teknoloji ürünlerine yaptığı yatırımların toplamı 58.8 milyar \$'dır.¹⁰⁴ Çin'in bu alanda yaptığı yatırım 2019 yılında toplam 85.2 milyar \$'ı bulmuştur.¹⁰⁵

Bunun dışında siber alanda Rusya Federasyonu'nun etkili olduğu ve bu alanda ABD'nin hakimiyetini kırmak için ciddi gayret gösterdiği görülmektedir. Bu görüş ayrılığı tezin daha sonraki inceleme bölümünde yer verilmiştir. Rusya Federasyonu kendisinden önceki devlet olan SSCB'nin bu alandaki inisiyatifini devam ettirmiş ve "Runet" diye adlandırılan kendisine ait yerel iletişim ağı kurmuştur.¹⁰⁶ Küresel çapta kullanılan ve "World Wide Web" diye İngilizceden tercüme edilen "Geniş Dünya Ağı"ndan farklı olarak RF kendi iletişim ağını sağlayarak siber alanda kendisinin egemen olduğu bir ağbağı yaratmıştır. Ayrıca RF bu ağbağını diğer eski SSCB ülkelerinin kullanmalarını da teşvik ederek siber alanda bölgesel bir nüfuz oluşturmak gayreti içindedir. Buna eski SSCB ülkeleri Rusya'nın çıkarmış olduğu "Vkontakte", "Odnoklassniki", gibi sosyal medya platformlarını ve "Yandex" arama motoru da eklenebilir.¹⁰⁷ Son olarak Rusça'nın küresel iletişim ağlarında Fransızca'yı geçerek İngilizce'den sonra ikinci kullanılan dil olması da Rusya Federasyonu'nun siber alandaki etkinliğinin bir ipucunu oluşturmaktadır.¹⁰⁸

4.5 Askeri Gücü

Sovyetler Birliği döneminde Kızıl Ordu'nun büyük ve nispeten etkili bir güç unsuru olmuştur. Bünyesinde toplamda 4.5 milyon asker var olmuştur. Bunun yanında ordu

¹⁰² Benjamin Quenelle, "Putin's Toughest Challenge", 16.03.2018 [<https://worldcrunch.com/tech-science/putin39s-toughest-challenge-a-high-tech-future-for-russia>] (Son Erişim Tarihi 18.05.2020)

¹⁰³ Ibid

¹⁰⁴ Steven Millward, "China sees record tech funding in 2017", 05.01.2018, [<https://www.techinasia.com/china-tech-funding-record-high-2017>] (Son Erişim Tarihi 4.08.2020)

¹⁰⁵ Ibid

¹⁰⁶ Kevin Limonier, "Russia in Cyberspace: Issues and Representations", Cairn.Info International Edition, 2014, s. 4, [file:///C:/Users/Lenovo/Downloads/E_HER_152_0140.pdf] (Son Erişim Tarihi 18.03.2021)

¹⁰⁷ Ibid., s. 6

¹⁰⁸ Ibid.

içinde uyumun var olmuş olduğu da eklenebilir. Hem teçhizat hem de yetişmiş insan gücü bakımından oldukça etkin bir güç olan Kızıl Ordu, SSCB'nin parçalanması sonrasında etkinliğini kaybetmiştir.¹⁰⁹

Başkan Yeltsin, Rusya Federasyonu'nun ordusunun kurulmasını içeren kararı 1992 yılında onaylamıştır. RF kaybettiği topraklarda kurulan ulus devletlerde kendisine ait birçok askeri mühimmatı, savaş uçaklarını ve tanklarını kaybetmiştir. Yüzdesel olarak kendisine kalan sadece %37 Sovyet tipi MİG-29, %23 SU-27, %43 IL-76'dır. Dahası TU-95M ve TU-160 stratejik bombardıman uçaklarının çoğunu da kaybetmiştir.¹¹⁰ Bunun dışında taraf olduğu AKKA anlaşmasıyla RF, Orta Avrupa ve Baltık bölgesinde konuşlandığı 600.000 civarındaki askerlerini ülkenin altyapısının yetersiz olduğu merkez tarafa çekmek zorunda kalmıştır. Böylelikle askerlerini çektiği bu bölgelerde savunmasını zayıflatmıştır.

Rus ordusuyla alakalı bir başka durum, ordudaki toplam asker sayısının çok az olmasıdır. Bunun nedeninin de askere alım sisteminin çökmesinden kaynaklı olmuştur. 1994 yılına kadar askerliğe uygun olduğuna kanaat getirilip askerliğe çağrılanların %84'ü yasanın vermiş olduğu haklardan yararlanarak askerliğini ertelemeyi veya askerlikten muaf olmayı tercih etmiştir. Yüksek eğitilmiş olanlar hiçbir şekilde askerlik hizmetlerini yapmamışlar bu da ordu mensuplarının çoğunun ortaokul mezunlarından oluşmasına sebep olmuştur. Buna ilaveten bu ordu mensuplarının birçoğunun uyuşturucu, alkol bağımlılıklarının olması ve suça bulaşmış olmaları da ayrı bir problem teşkil etmiştir.¹¹¹ Sözleşmeli Er sistemiyle ordudaki asker sayısının artırılması hedeflenmiş fakat bunda kısmi bir başarı elde edilmiştir.

Bunun dışında orduda moralin olmaması bir başka olumsuz durumdur. Buna disiplinsizlik de eklenebilir. Orduya girenlerden önemli bir kısmının orduda çeteleşmesi ve askeri otoriteye boyun eğmemesi disiplinsizliğe birer örnektir. Zira Soğuk Savaş'ın kaybedilmesi ordunun moralini alt üst etmiş, psikolojik travma etkisi

¹⁰⁹ C J Dick, A Bear Without Claws: "Russian Army in the Nineties, Research Paper C89", CSRC (RMA Sandhurst), 1996, s 1

¹¹⁰ Col Gen P S Deynekin, Basic Directions of Air Force Organisational Development and Training under Current Conditions, Voennaya mysl, 1993, s. 2-8

¹¹¹ Ibid. C J Dick, s 2

yaratmıştır. Öte yandan, ordu mensuplarının maaşları ya az ya da düzensiz şekilde yatırılmış bu sebeple de askerler askeri silahları ve diğer mühimmatları, savaş tanklarını kısacası devlet malı olan bu tarz ekipmanları Çeçen isyancılara ve sivillere satmaya yönelmiştir.¹¹² Bunun yanında orduya olan güven ve ordu mensubu olmanın itibarı Sovyetler Birliği'ndeki gibi olmamış, bunun tam tersi orduya olan güvensizlik ve ordu mensubu olmanın halk nezdinde hiçbir itibarı, saygınlığı kalmamıştır.¹¹³ Çeçen militanlara karşı verilen mücadele orduya bu güveni ve itibarı sağlamamış aksine güvensizliği ve itibarsızlığı daha da arttırmıştır. Zira Afganistan Savaşı'nın kaybedilmesi başka bir şey fakat militanlara karşı verilen hareketin başarısız olması farklı bir şeydir.

4.5.1. Taktik ve Stratejik Kullanım İle Kuvvet Aktarma Yeteneği

2008 yılındaki Gürcistan'a yapılan müdahale de Çeçenistan'daki sorunlarda tekrar etmiş ekipman yetersizliği, müdahale boyunca büyük ölçüde kendini göstermiştir.¹¹⁴ Korgeneral Vladimir Şamanov Rus Savunma Bakanlığı'nın o dönemde eksik olan taktiksel silahlarının ve askeri donanımın listesini hazırlamış olduklarını belirtmiştir.¹¹⁵ Rus subaylar dönemin RF Başbakanı Medvedev'e Gürcistan'ın savaşta kendilerinden mühimmat bakımından üstün olduklarını ifade etmiştir.

Gürcistan savaşından sonra ciddi bir şekilde Rus ordusunda askeri reform yapılmaya başlanmıştır. Yeni yapılacak reformlarla Rus ordusunun her daim savaşa hazır olacak bir donanımına sahip olması ve hareket kabiliyetini arttırarak çatışma bölgelerine hızlı bir şekilde intikal edilmesi amaçlanmıştır. Alay-bölük düzeninden tugay bazlı düzene geçilmiştir. Bunun yanında komuta kontrol yapısının etkinliği de arttırılmaya özen gösterilmiştir.

Öte yandan bir ordunun küresel gücüne işaret eden önemli hususlardan biri kuvvet aktarma yeteneğidir. Rus ordusunun havacılık birlikleri vardır. Bu birlikler içerisinde

¹¹² Matt Bivens, "Russian troops are selling guns to Chechen rebels," 19.03.1995 [<https://www.latimes.com/archives/la-xpm-1995-03-19-mn-44681-story.html>] (Son Erişim tarihi 19.05.2020)

¹¹³ Margaret Klein, "Russia's military policy in the post-soviet space", [<https://www.swp-berlin.org/10.18449/2019RP01/>] SWP German Institute For International And Security Affairs, 2019, (Son Erişim Tarihi 19.05.2020)

¹¹⁴ Roger N. McDermott, Russia's lessons from Georgia war, Caciaanalyst, 12.11.2008, [<https://www.caciaanalyst.org/publications/analytical-articles/item/11732-analytical-articles-caciaanalyst-2008-11-12-art-11732.html>] (Son Erişim Tarihi 20.09.2020)

¹¹⁵ Ibid.

askeri nakliye havacılığı Rus askerlerinin belirlenmiş yerlere nakli sağlanmak için kullanılmaktadırlar.

Nakliye uçakları ve helikopterler Rusya Federasyonu'nun bir başka kuvvet aktarma araçlarıdır. RF Il-76MD-90A adlı yeni bir nakliye uçağından 39 adet üretmektedir. Bunun yanında yakıt ikmalini sağlayan yeni bir askeri nakliye uçağı olan Il-78MD-90A'ı da üretmektedir.¹¹⁶

Amerikan Savunma İstihbarat Teşkilatı'nın 2017 yılındaki raporuna göre askeri nakliye havacılığı Rus ordunun en temel birlik nakil vasıtasıdır.¹¹⁷ Suriye Krizi'nde ve Ukrayna'nın Kırım şehrinin işgalinde askeri nakliye havacılığı yoğun bir şekilde kullanılmıştır.¹¹⁸

Uçak gemisi Rus ordusunun bir başka kuvvet aktarma vasıtasıdır. Bu bağlamda Rusya'nın 1 adet "Admiral Kuznetsov" adlı uçak gemisi vardır.¹¹⁹ Kuznetsov aslen SSCB'den kalma bir uçak gemisi olduğundan bazı teknik sorunları var olmuştur. Uçak gemisi bakımından Rusya, "Global Fire Power"ın 2020 yılı rakamlarına göre 138 ülkenin içinde 10.sıradadır.¹²⁰

Öte yandan Rus donanması 5 kısımdan oluşmaktadır. Bunlar sırasıyla: "Kuzey donanması Ortak Stratejik Komutası, Kuzey – Pasifik – Karadeniz – Baltık – Hazar Donanması" olarak belirtilebilir.¹²¹ Bu donanmalar içinde en yüksek kapasiteli olanların Kuzey ve Baltık donanmaları olduğu görülmektedir. Bunun sebebi de, NATO'nun Rusya'nın sınırlarına Batı - Kuzey Batı'dan oldukça yakın olması nedeniyle algıladığı dış tehdittir. İlaveten Doğu Akdeniz bölgesine ve Afrika Boynuzu'na kuvvet gönderme konusunda RF Baltık donanmasından yararlanmaktadır.¹²²

¹¹⁶ Defense Intelligence Agency, Ibid. s. 81

¹¹⁷ Ibid. s. 59

¹¹⁸ Ibid.

¹¹⁹ Robert Farley, "Why Russia doesn't like (or have) many aircraft carriers", [<https://nationalinterest.org/blog/buzz/why-russia-doesnt-or-have-many-aircraft-carriers-115196>], 18.01.2020, (Son Erişim Tarihi 29.08.2020)

¹²⁰ Global Fire Power, "Aircraft Carrier Fleet Strength by country",2020, [<https://www.globalfirepower.com/navy-aircraft-carriers.asp>] (Son Erişim Tarihi 29.08.2020)

¹²¹ Defense Intelligence Agency, Ibid., s. 67

¹²² Defense Intelligence Agency, Ibid. s. 68

4.5.2 Teknolojik Durumu

Elektronik Savaş alanında Rusya kapasitesini askeri reformlarla birlikte oldukça geliştirmiştir. Moskova’da bulunan askeri uzman Alexei Leonkov Rusya’nın Elektronik Savaş alanında Batı’yı geçtiğini ve bu alanda Rusya’nın başat bir pozisyonda olduğunu söylemiştir.¹²³ Sahip olduğu Elektronik Savaş kapasitesiyle Rusya savaş uçaklarını, savaş gemilerini, belirli bir bölgede bulunan askerlerini koruyabilecek, ilaveten düşman uçaklarının ve tanklarının ve diğer ağır silahlarının elektronik mekanizmalarını bozabilecek konuma gelmiştir.¹²⁴ Elektronik Savaş sistemine örnek olarak Rusya’nın geliştirdiği “RB-109A Bylina” verilebilir. Rus Savunma Bakanlığı’nın açıklamasına göre bu sistem yapay zeka ile birleştirilmiş insansız bir araçtır. Bu sistemlerin Ukrayna ve Suriye’de kullanıldığı da Rus Savunma Bakanlığı tarafından belirtilmiştir.¹²⁵

Bunun dışında 2018 yılında Rusya “Avangard” adlı yeni tip füze sistemini dünyaya duyurmuştur. Füze teknolojisinde çığır açan bir yenilik olarak görülen Avangard füze sisteminin özelliği, ses hızından 27 kat daha hızlı hareket kabiliyetinin olması ve füze savunma sistemlerine keskin manevralarla yakalanmaması olarak belirtilebilir.¹²⁶ Kıtalararası Balistik Füzelere yerleştirilebilen Avangard sistemleri bu sayede çok uzak mesafelerdeki hedeflerin imha edilmesinde kullanılacağı de eklenebilir. Putin bu buluş sayesinde askeri teknolojiye Rusya’nın ABD’nin önüne geçtiğini ve Rusya’nın bu bakımdan takip eden değil takip edilen bir devlet olduğunu söylemiştir.¹²⁷ Buna ek olarak 2018 yılında Vladimir Putin 2009 yılından beri geliştirmeye çalıştıkları bir başka yeni nesil Kıtalararası Balistik Füze olan “RS-28 Sarmat” ya da diğer adıyla “Satan 2” (Şeytan 2) nin videosunu kamuoyu ile paylaşmıştır. Putin’in açıklamasına göre bu balistik füzelerinin en önemli özelliğinin

¹²³ Roger N. McDermott, “Russia’s armed forces test and refine electronic warfare capability”, Jamestown, 29.04.2020, [<https://jamestown.org/program/russias-armed-forces-test-and-refine-electronic-warfare-capability/>]

¹²⁴ Rossiskiye sistemi REB mogut padavlyat Amerikanskiye sputniki, Ria Novosti, 15.04.2020, [<https://ria.ru/20200415/1570057351.html>] (Son Erişim Tarihi 2.01.2020)

¹²⁵ Vraga ustranit iskusstvennyj intellekt vd rf gotovjatsja poluchit novye kompleksyrjeb, Tsargrad, [https://tsargrad.tv/news/vraga-ustranit-iskusstvennyj-intellekt-vs-rf-gotovjatsja-poluchit-novye-kompleksy-rjeb_248823] (Son Erişim Tarihi 02.01.2020)

¹²⁶ How will Russia’s new hypersonic missile affect global arms race, Youtube, [<https://www.youtube.com/watch?reload=9&v=xdo6G7SZpDg>] (Son Erişim Tarihi 29.08.2020)

¹²⁷ Teper doganyayut nas": Putin rasskazal ob unikalnom orujii Rossii, Youtube, [<https://www.youtube.com/watch?v=vCmVd3YJfSg>] (Son Erişim Tarihi 15.04.2020)

görünmez olmasıdır. Dolayısıyla anti balistik füzelerin bahsi geçen füzeleri tespit etmesinin mümkün olmadığını belirtmiştir.¹²⁸

Öte yandan 5. nesil savaş uçakları konusunda RF SU-57 savaş uçaklarını seri üretime sokmuştur. SU-57'ler 2024'ün sonuna kadar 22 adedi, 2028 yılının sonuna kadar da 76 adedi Rus ordusunun hizmetine sunulacaktır.¹²⁹ Bu uçakların en önemli özelliği hayalet teknolojisi ile radarlara yakalanmamasıdır. ABD'nin aynı teknolojiye sahip 5. Nesil F-35 savaş uçağı projesinin henüz seri üretime geçirememiş olması Rusya Federasyonu'nun 5. nesil savaş uçakları konusunda ABD'nin bir adım önünde olduğunu gözler önüne sermektedir.¹³⁰

Bunun dışında SİHA teknolojisi açısından da bazı önemli gelişmeler olduğu görülmektedir. Ocak 2019'da ilk defa görüntülenen insansız hava aracı Okhotnik-B (ОХОТНИК-Б) veya Okhotnik S-70'in (AVCI) geliştirme süreci halen devam etmektedir. Bu SİHA'yı özel yapan şey tamamıyla bir hayalet uçak olmasıdır. Planlanan sonuca ulaşılması halinde Rusya'nın operasyonel kabiliyetinde nispi bir artış öngörülmektedir.¹³¹

Rusya'nın sahip olduğu nükleer silah kapasitesi ilk başta göze çarpmaktadır. SSCB'nin yıkılışına yakın imzalanan "INF" (Orta Menzilli Nükleer Kuvvetler Anlaşması) ve 1991 yılında Rusya'nın ABD ile imzaladığı "START 1" anlaşmasıyla stratejik silah başlıklı füzelerin sınırlandırılması konusunda anlaşma yapılmıştır. 2002 yılında "START 2" adıyla yenilenen anlaşma daha sonra 8 Mart 2010 yılında imzalanıp 5 Şubat 2011 yılında yürürlüğe giren "Yeni START Anlaşması" ile aynı kararlılık ortaya konulmuştur.¹³² 2018 yılı verilerine göre Rusya'nın 527 adet

¹²⁸ Dave Mosher, "Putin has touted an 'invincible' nuclear weapon that really exists – here's how it Works and why it deeply worries experts", Businessinsider, 03.03.2018, [https://www.businessinsider.com/how-satan-2-icbm-nuclear-weapon-works-2018-3] (Son Erişim Tarihi 15.03.2021)

¹²⁹ Seri üretimi yapılan ilk SU-57 avcı uçağı Rus ordusuna teslim edildi, Sputnik, 21.01.2021, [https://tr.sputniknews.com/rusya/202101211043628310-seri-uretimi-yapilan-ilk-su-57-avci-ucagi-rus-ordusuna-teslim-edildi/] (Son Erişim Tarihi 16.03.2021)

¹³⁰ SU-57 uçağının özellikleri nelerdir? Hayalet uçak SU-57, Hürriyet, 28.08.2019 [https://www.hurriyet.com.tr/gundem/su-57-ucaginin-ozellikleri-nedir-hayalet-ucak-su-57-41314195] (Son Erişim Tarihi 16.03.2021)

¹³¹ Burak Orçan, "S-70 Okhotnik B: 'SİHA Teknolojisinde Yeni Çağın Başlangıcı', 11.06.2020, [https://www.stratejikortak.com/2020/06/s-70-okhotnik-b-siha-rusya.html] (Son Erişim Tarihi 15.03.2021)

¹³² New Start, NTI, [https://www.nti.org/learn/glossary/#newstart] (Son Erişim Tarihi 15.04.2020)

kıtalararası balistik füzelerin üzerinde 1444 adet savaş başlığı, denizaltından fırlatılan nükleer başlıkları ve nükleer başlıklı ağır bombardıman uçakları vardır.¹³³ Fakat konuşlandırılmış ve konuşlandırılmamış toplam stratejik ve taktiksel nükleer silahlar 7500 adettir. Buna işlevsiz hale getirilecek olanlar da dahildir. Bunun yanında 679.120 ton zenginleştirilmiş uranyuma ve askeri kullanıma hazır 128.8 ton plütonyuma sahip olduğu tahmin edilmiştir.¹³⁴

4.5.3 Konuşlanma

Rusya'nın aynı zamanda yurtdışında askeri üsleri bulunmaktadır. İzvestiya'nın 2017 yılında açıkladığı rakamlara göre Rusya'nın yurtdışında 10 ülkede toplam 21 tane askeri üssü vardır. Sovyetler Birliği döneminde ise 23 ülkede 41 adet kara-deniz-istihbarat üsleri var olmuştur.¹³⁵ Bunun yanında bu üslerin Rus hazinesine getirdiği maliyeti 2016 yılında toplam 3.15 trilyon rubledir(yaklaşık 43 milyar dolar). Bu üslerin buldukları ülkelerin ortak özellikleri birçoğu eski SSCB ülkelerinin olması (Kazakistan, Özbekistan, Ermenistan, Ukrayna, Belarus vb) diğer ülkelerin de SSCB'yle iyi ilişkileri olan uydu devletler olmasıdır (Vietnam, Suriye, Küba). Bunun dışında Rusya'nın bazı Afrika ülkelerinde de askeri üsleri vardır. Bunlar Kongo, Kot D'azur, Batı Sahara, Güney Sudan olarak belirtilebilir. Bunun dışında Rusya'nın Akdeniz'de stratejik anlamda önemli bir ada olan Kıbrıs'ta da BM barış koruma gücünün bünyesinde yer alan askerleri bulunmaktadır.¹³⁶

4.5.4 Askeri Harcamaları

2000 – 2010 yılları arasında Rusya'nın askeri harcamalarının küresel düzeyde yapılan askeri harcamalara oranı %0.7 den %1'e çıksa da 2019 yılında bu oran %3.9'a çıkmıştır.¹³⁷ Bunun yanında Rusya dünyanın en yüksek savunma

¹³³ Russia, NTI, [<https://www.nti.org/learn/countries/russia/>] (Son Erişim Tarihi 15.04.2020)

¹³⁴ Hans Kristensen and Robert S. Norris, "Russian nuclear forces, 2017," Bulletin of the Atomic Scientists 73.2, 2017, s. 115.

¹³⁵ Vladimir Ivanov, "Voenna-bazovaya udavka", 23.01.2004 [https://nvo.ng.ru/nvo/2004-01-23/8_bases.html] (Son Erişim Tarihi 28.08.2020)

¹³⁶ Rossiskiye voyenniye bazı i mirotvartsı za rubejom, İzvestiya, 23.02.2017, [<https://iz.ru/news/666772>] (Son Erişim Tarihi 28.08.2020)

¹³⁷ Russia returns to top 5 defense spending countries worldwide, The Moscow Times, 27.04.2020, [<https://www.themoscowtimes.com/2020/04/27/russia-returns-to-top-5-defense-spending-countries-worldwide-think-tank-a70114>] (Son Erişim Tarihi 29.08.2020)

harcamasına sahip dördüncü ülkedir.¹³⁸ 2020 yılında belirlenen toplam savunma bütçesi 65 milyar \$ dır. 2019 yılına kıyasla 4 milyar \$ lık bir artış söz konusudur.¹³⁹

4.5.5 Askeri Doktrini

Son olarak Rusya'nın ilan etmiş olduğu askeri doktrinlerden bahsedilebilir. Rusya uluslararası ortama, bölgesel koşullara ve tehdit algılamalarına göre oluşturduğu 1993-2000-2014 yıllarında ilan ettiği askeri doktrinleri mevcuttur. Öncelikle belirtilmelidir ki, Rusya günümüzde savaşları ilan edilmeyen, dar kapsamlı siyasi hedeflere ulaşmak için uygulanan, uzay ve siber alan dahil her türlü alanda gerçekleştirilen bir uygulama olarak görmektedir.¹⁴⁰

1993 yılında ilan edilen “Yakın Çevre Doktrini” RF'nun “Monroe Doktrini” olarak adlandırılan bu politika, eski SSCB topraklarının Rusya'nın ekonomik ve güvenlik açılarından yaşamsal çıkar alanı olduğunu ileri sürerek buralardaki gelişmeleri denetlemeyi ön görmüştür. SSCB döneminde “no first use” olarak adlandırılan ilk güç kullanan taraf olmama ilkesi 1993 yılından sonra değişmiştir. 1993 yılında ilan edilen “Karaganov Doktrini” ile “ilk güç kullanan taraf olma ilkesi” benimsenmiş ve hasım tarafın kendisine ve eski SSCB alanlarına müdahil olması halinde, hasım tarafın konvansiyonel şekilde saldırmış olmasına bakmaksızın karşı koymak için nükleer saldırılara başvurulabileceği belirtilmiştir. Bunun dışında güvenliğini sağlamak için gerektiğinde ülke dışında da askerlerin konuşlanabileceği belirtilmiştir.¹⁴¹

Vladimir Putin'in Devlet Başkanı olduğu 2000 yılında ilan edilen yeni askeri doktrinle, Soğuk Savaş sonrası oluşmuş yeni dünya düzeninde nükleer bir savaşı da içeren büyük ve kapsamlı bir savaş tehdidinin azalmakta olduğu öngörülmektedir. Buna karşın bölgesel çatışmaların ve silahlanma yarışının ise hızlanacağı kanısı

¹³⁸ En büyük savunma harcamasına sahip ilk beş ülke şu şekildedir. ABD, Çin, Hindistan, Rusya ve Suudi Arabistan'dır. Dünya'daki toplam savunma harcamalarının %62'sini oluşturmaktadırlar.

¹³⁹Russia returns to top 5 defense spending countries worldwide think tank, The Moscow Times, 27.04.2020, [<https://www.themoscowtimes.com/2020/04/27/russia-returns-to-top-5-defense-spending-countries-worldwide-think-tank-a70114>]

¹⁴⁰ Defense Intelligence Agency, Russia Military Power, Building a military to support great power aspirations, 2017 s. 22 [dia.mil/portals/27/documents/news/military%20power%20publications/russia%20military%20power%20report%202017.pdf] (Son Erişim Tarihi 4.04.2020)

¹⁴¹ Baskın Oran, Türk Dış Politikası, İletişim Yayınları, Cilt 2, s.542

ortaya koyulmaktadır.¹⁴² Kitle imha silahları ve balistik füzelerin bazı bölgelerde hızla yayılması, bunun yanında siber ve bilgi iletişim alanında küresel çapta hızla gelişmesi sonucu bilgi savaşlarının çıkması olasılığı, Rusya'nın bu alanlarda ciddi bir tehdit algıladığını bu tarihteki askeri belgede ortaya koymuştur.

2010 yılında ilan edilen askeri doktrinde göze çarpan şey nükleer silahların ulusal güvenlik politikasındaki öneminin azaltılmış olmasıdır.¹⁴³ 2000 yılındaki askeri doktrinde görüleceği üzere, Rusya'nın yakın çevresinde kendi ulusal güvenliğini tehdit edecek herhangi bir oluşumun veya askeri girişim halinde nükleer silahlarını kullanma hakkının saklı tutulduğu belirtilmiştir. Fakat 2010 yılındaki doktrinde ise nükleer silahların kullanım kapsamının sınırlandırıldığı ve yalnızca Rusya'nın varlığının tehdit altında olduğu durumlarda nükleer silahlara başvurulacağı belirtilmiştir.¹⁴⁴

Son olarak 2014 yılı Aralık ayında ilan edilmiş olan askeri doktrinde, 2010 yılında değinilmemiş olan bazı unsurlar bahsedilmiştir. Bunlardan bir tanesi “konvansiyonel caydırıcılık”tır. Bir başka deyişle doktrinde, düşman tarafa askeri anlamda altından kalkamayacağı zararın nasıl verilebileceği hususu üzerinde durulmuştur. Bu bağlamda, özellikle savaş stratejileri hususunda Moskova dolaylı müdahaleyi ve asimetric karşılığı öne çıkarmıştır. İlaveten düşmanın teknik sistemlerini, düşman tarafının kamuoyunun fikirlerini etkileyebilmek ve düşmanın kararlılığını yok etmek için kullanılacak teknik ve psikolojik operasyonlarının önemi altı çizilerek belirtilmiştir.¹⁴⁵

4.5.6. Silah İhracatı

Rus Başbakan Yardımcısı Yuri Borisov 2018 yılının Aralık ayında Rusya'nın toplam silah satışlarının 55 milyar \$'ı bulunduğunu belirtmiştir. Bu silah satışlarıyla

¹⁴² Mustafa Kibaroglu, Rusya'nın yeni ulusal güvenlik konsepti ve askeri doktrini, ASAM, s.9, [http://www.mustafakibaroglu.com/sitebuildercontent/sitebuilderfiles/ASAM-RusyaOzel.pdf] (Son Erişim Tarihi 4.04.2020)

¹⁴³ Nikolai Sokov, “The new 2010 Russian military doctrine”, James Mart'in Center For Nonproliferation Studies, 05.02.2010, [https://www.nonproliferation.org/new-2010-russian-military-doctrine/] (Son Erişim Tarihi 23.03.2020)

¹⁴⁴ Ibid

¹⁴⁵ Ibid. Defense Intelligence Agency, s 23

küresel çaptaki silah pazarında Rusya dünyanın ABD'den sonra 2. en büyük silah ihracatçısı olarak pazardaki payını %22'ye çıkarmıştır.¹⁴⁶

4.5.7 Değerlendirme

Rusya Federasyonu 1992 yılında ordusunu kurduğunda ilk başta SSCB'nin dağılmasının etkisinde kalmış ve o dönemde yaşanan mevcut olumsuz durumlardan ve problemlerden kurtulmaya çalışmıştır. Dolayısıyla 90'lı yıllarda ordunun zayıf bir durumda olmasından dolayı nükleer caydırıcılığını Karaganov doktriniyle ön plana çıkarmıştır. Ülke içerisinde ortaya çıkan Çeçen sorununda, ordunun göstermiş olduğu zaafiyet Rus ordusunun ülke dışında küçük düşmesine neden olmuştur. Bunun dışında 80'li yıllarda Afganistan Savaşı'nın kaybedilmesiyle 90'lı yıllarda Çeçen militanlarına karşı zayıf durumda kalmak arasında bir fark vardır. Zira Afganistan, SSCB'nin sınırları dışında etki alanı içerisinde yer alan bir ülke idi. Fakat 90'lı yıllardaki Çeçen sorunu ise Rusya'nın sınırları içerisinde yer alan bir coğrafya olarak göze çarpmaktadır. Dolayısıyla Afganistan'da SSCB Rusyası etki alanını korumakta başarısız olmuş iken Çeçen sorununda ise Rusya Federasyonu, Kafkasya bölgesinin merkezi otoriteye olan bağlılığının sağlanmasında başarısız olmuştur. Dolayısıyla da ordunun 90'lı yıllarda içerisinde bulunduğu zaafiyet ve organize olma problemi Rusya'nın askeri reform yapmasını gerektiren ilk gösterge olmuştur.

Bunun yanında 2008'den sonra Rusya karar alıcılarının askeri reformların icra edilmesinde gerekli modernizasyonların yapılmasını sağlamada finansal kaynak önemli bir husus olarak göze çarpmaktadır. Bu bağlamda Rusya askeri harcamalarını her yıl olabildiğince arttırmaya çalışmıştır. Ulusal güvenliğini sağlamada sınır dışı askeri operasyonlarını düzenlediği 2015 ve sonrası yıllarda, askeri harcamalarının küresel düzeyde oranını %3.9'a çıkarması bu bağlamdadır.

Öte yandan kuvvet aktarma kapasitesi Rusya'nın geliştirmesi gereken bir alandır. SSCB döneminden kalma sahip olduğu sadece 1 adet uçak gemisi (ki bu geminin bazı teknik arızalara sahip olması) küresel bir güç olmayı arzulayan yada küresel bir güç konumunda olan bir devlet için menfi bir durumdur. Diğer ülkelere bakıldığında küresel bir güç olan ABD'nin toplam 20 adet uçak gemisi, Fransa ile Japonya'nın

¹⁴⁶ New records of Russia in the global arms market, Rostec [<https://rostec.ru/en/news/new-records-of-russia-in-the-global-arms-market/>] (Son Erişim Tarihi 4.04.2020)

4'er adet uçak gemisi, Çin ile Birleşik Krallığın 2'ser adet uçak gemileri bulunmaktadır.¹⁴⁷ Stratejik nakliye uçakları bakımından Rusya dünya genelinde 2.sırada bulunmaktadır.

Askeri anlamda küresel güç olmanın başka bir unsuru, sınır dışında askeri konuşlanmadır. SSCB ile Rusya bu bağlamda kıyaslandığında Rusya'nın bu bağlamda şimdilik geri kalmaktadır. Fakat 1991'den günümüze Rusya'nın askeri üslerini özellikle de sınır dışında arttırması ve bu üslerin bulunduğu konumlar, Rusya'nın askeri üs sayısını SSCB'nin seviyesine çıkarmayı hedeflediğini gösterebilir. Özellikle bu üslerin buldukları yerler incelendiğinde bu bölgelerin SSCB'nin askeri üslerini konuşlandırmış olduğu yerler olması ve Rusya'nın eski Sovyet coğrafyasındaki nüfuz alanlarını korumaya çalışıp bunu bir adım ileriye taşımaya amaçladığı görülmüştür.

Öte yandan Rusya'nın ilan ettiği askeri doktrinlerine bakıldığında ise Rusya'nın askeri anlamda çağın koşullarına göre yenilenmeyi ve yeni koşullarda askeri anlamda başat bir devlet olmayı amaçladığı gözlenmiştir. Bunun dışında Rusya'nın nükleer bir savaşı da içeren büyük ve kapsamlı bir savaş tehdidinin azalmakta olduğunu öngörmesiyle paralel olarak ABD ile nükleer silahsızlanma anlaşmaları doğrultusunda nükleer silahlarında azaltmaya gitmesi birbiriyle bağlantılı hususlardır. İlaveten, ABD ile yapılan nükleer silahsızlanma anlaşmalarına rağmen Rusya'nın nükleer silahların sayısı konusunda hala ABD'den üstün olması Rusya'nın küresel güç olma arzusuyla ilişkilidir.

Rus ordusunun diğer ülkelerin ordularıyla ve uluslararası askeri örgüt olan NATO ile kıyaslanması durumunda, NATO'nun askeri gücüne kıyasla Rus ordusunun zayıf kalmaktadır.¹⁴⁸ Fakat eski Sovyet ülkelerine kıyasla Rus ordusu üstün bir konumdadır.¹⁴⁹ Nükleer silahlar bir kenara bırakılacak olunursa, konvansiyonel anlamda ABD'nin Rusya'dan hava ve deniz gücü bakımından üstün olduğu fakat kara gücü bakımından ise Rusya'nın Amerika'ya karşı bir üstün olduğu

¹⁴⁷ Global Fire Power, "Aircraft Carrier Fleet (2020)", [<https://www.globalfirepower.com/navy-aircraft-carriers.asp>](Son Erişim Tarihi 29.08.2020)

¹⁴⁸ The strenghts and weaknesses of Russia's military, DW, 07.04.2018, [<https://www.dw.com/en/the-strengths-and-weaknesses-of-russias-military/a-43293017>] (Son Erişim Tarihi 29.08.2020)

¹⁴⁹ Ibid

görülmektedir.¹⁵⁰ Öte yandan Çin ile Rusya arasında bir kıyas yapacak olunursa, asker sayısı bakımından Çin'in üstün olduğu fakat diğer askeri alanlar için durumun tam tersi olduğu görülmektedir.

Sonuç olarak Rusya'nın geliştirmiş olduğu askeri güç kapasitesinin ekonomiye olan yansımaları da vardır. Çünkü Rusya, ekonomisinin çoğunu enerji kaynaklarıyla karşıladığından hem kendi yakın çevresindeki enerji kaynaklarını başka devletlere kaptırmamak hem de dünyanın farklı bölgelerinde yeni keşfedilen enerji alanlarında kontrolü elinde bulundurmak için askeri gücünü maksimize etmeye çalışmaktadır

Bunun dışında Rusya savunma harcamalarına ayrılan meblağ bakımından dünyanın 4. ülkesi ve silah satışlarının küresel çaptaki payı bakımından da ABD'den sonra dünyanın 2. ülkesidir. Öte yandan silah envanterini geliştirmiş ve 2014 yılındaki askeri doktrinde ordunun zamanın savaş prensiblerine ve yöntemlerine uygun olarak yeni koşullara adapte olmuştur. Özellikle bu hususta da bilgi savaşlarını ordunun gereğince icra edebilmesi Rusya'nın küresel güç olgusunun altında yatan zemini güçlendirmektedir. İlaveten yapılan anlaşmalar gereği nükleer silahlarının sayısı azalsa da hala var olması ve bu bağlamda resmi rakamlara göre dünyanın en fazla nükleer silahlarına sahip devlet konumunda olması da Rusya'nın nükleer caydırıcılığını muhafaza ettiğini göstermektedir. İlaveten, nükleer silahlar RF'nun küresel güç olmasına katkı sağlayan önemli bir husus olmaktadır.

4.6 Yumuşak Gücü

Yumuşak güç, 2004 yılında Amerikan siyaset bilimci Joseph Nye tarafından ortaya atılmış bir kavramdır. Buna göre ülkelerin uluslararası ilişkilerde daha fazla güç elde etmeyi ve diğer devletleri kendi isteği doğrultusunda yönlendirmeyi ve kontrol etmeyi sağlayan araç yalnızca siyasi, askeri müdahale ya da ekonomik yaptırımlar gibi sert güç unsurlarıyla değil ülkenin sahip olduğu çekim gücüyle de bunu bir araç olarak kullanabilmesidir.¹⁵¹ Bu çekim gücü ülkenin sahip olduğu kültürü, dini, dili, popüler kültürü, bilim insanları, sporcuları, ekonomik olarak refah düzeyi, tarihi ve coğrafyası olarak belirtilebilir. Devletler bu çekim gücü unsurlarını kullanarak bir

¹⁵⁰ Ibid

¹⁵¹ Joseph S. Nye, "Soft Power: The means to Success in World Politics," New York: Public Affairs Press, 2004, s 23

imaj çalışması başlatmışlar ve dünya kamuoyu nezdindeki itibarlarını ve ulus markalaşmalarını önemseyip bunu geliştirme yönünde birtakım adımlar atmışlardır. Nye bir ülkenin yumuşak gücünün 3 ayağı olduğunu ifade etmiştir. Bunlar; kültür, siyasi değerler ve dış politikadır. Fakat Nye yumuşak gücün de sınırlamalarının olduğunu dolayısıyla eğer sert güçle birlikte, bir başka deyişle akıllı güçle politikalar uygulamaya konulmazsa hedef ülkeye/ülkelere yönelik amaçlanan etkinin sınırlı olduğunu açıklamıştır.¹⁵²

Rusya da diğer devletler gibi yumuşak güç kavramına önem atfetmiş ve dış politika hedeflerini sahip olduğu enstrümanları kullanarak güç kazanımı yoluna gitmekle beraber etki alanını da genişletme çabasına girmiştir. 2008 yılında Rusya Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov'un yumuşak güçle alakalı görüşü bu bağlamda önemlidir. Lavrov “ Günümüzde yeni bir kavram olan yumuşak güç; medeniyet, kültürel, insani, dış politika ve diğer araçlarla cazibe yaratmak amacıyla uluslararası mecrada devletlerin uygulamaları içerisinde yer almaktadır” diyerek belirtmiştir.¹⁵³ Dolayısıyla Rusya devletler tarafından uygulanan bu kavramı faaliyete sokarak çekim gücünü arttırmaya yönelik faaliyet içerisine girmiştir. Devlet Başkanı Vladimir Putin de yumuşak güç araçlarının Rus dış politikası uygulamalarında en önemli araçlardan biri olduğunu ifade etmiştir.¹⁵⁴

Rusya'ya yumuşak güç kavramı Vladimir Putin'in Devlet Başkanlığı'nın 2.dönemi olan 2004-2008 yılları arasında Rusya'nın dış politika bakımından çoğunlukla yakın çevresi (eski SSCB ülkeleri) ile ilgilendiği dönemde ortaya çıkmıştır. Bu dönemde Rusya'nın yakın çevresinde olan Ukrayna, Gürcistan, Kırgızistan gibi ülkelerde Rus yanlısı olan ülke liderlerinin iktidardan düşürülmesi olarak adlandırılan Renkli Devrimler ortaya çıkmıştır. Rusya bahsedilmiş olan yumuşak güçle bu ülkelerle ekonomik, politik ve sosyo- kültürel entegrasyona yönelmeye çalışmıştır. Zira Moskova, bu uygulama öncesinde bahsi geçen ülkelerde kendisine yakın olduğunu

¹⁵² Ibid, s. 11

¹⁵³ Alexander Sergunin- Leonid Karabeshkin, “Understanding Russia's Soft Power Strategy, Political Studies Association, 2015, s 7

¹⁵⁴ Ibid., s.356

düşündüğü siyasi liderleri kendisinin güvenliğini ve ekonomik çıkarlarını korumak amacıyla liderlerin mevcut pozisyonlarını korumaya çalışmıştır.¹⁵⁵

Ayrıca Rusya yalnızca Bağımsız Devletler Topluluğu'ndaki ülkelerle değil, küresel çapta yumuşak güç uygulayarak dünya genelinde sahip olduğu devlet imajını ve prestijini arttırmaya da yönelmiştir. Rusya'yı buna iten sebepleri 2008 yılındaki Gürcistan işgali, 2011 yılındaki parlamento seçimleri ve 2012 yılındaki Başkanlık seçimlerinde usulsüzlük ve hile yapıldığı iddiasının Rusya'nın demokrasi ve liberal değerlerden uzak olduğu algısını kırmak olarak açıklanabilir. Bundan dolayı Rusya dünya genelinde kendisine yönelik oluşan 'agresif' ve 'demokratik olmayan ülke' algısını kırmak için kamu diplomasisi faaliyetlerini yoğunlaştırmıştır. Bu faaliyetleri RF'nin AB ile olan ilişkileri çerçevesinde değerlendirildiğinde önemli bir yer tutmuştur. Zira AB önemli bir uluslararası aktör ve Rusya ile önemli ticari ilişkileri olan ulus üstü bir oluşumdur. Dolayısıyla Putin 2012'de Devlet Başkanlığı seçimini kazandığında Rusya'nın dünya genelinde güvenilir, diğer devletlerle diyaloga açık bir uluslararası aktör olma algısını oluşturacağını ve Rusya'nın dünya nezdindeki olumsuz algısını değiştireceğini söylemiştir.¹⁵⁶ Ayrıca 2008 yılındaki dış politika konseptinde yer alan hedeflerin tamamının gerçekleştirilemediğini bunun sebebinin de Rusya'nın yumuşak güç unsurlarının yeterli derecede kullanılmadığını eklemiştir. Dolayısıyla 2013 yılından itibaren ağırlık verilen yumuşak gücün aygıtları ele alındığında göze çarpanlar şunlardır.

- Kültürel anlamda Rusya'nın yumuşak gücü 'Rus yüksek kültürü'dür. Rusya Kültür Bakanlığı Rus sanatçılarının Baltık ülkelerine tanıtıldığı ve her yıl düzenlenen Altın Maske Tiyatro Festivali'nin sponsoru olmuştur. Öte yandan Balşoy Balesi'nin dünyanın birçok ülkesinde gösteri düzenlemesi ve bu bale ile yabancı kamuoyunun Rus kültürüyle tanışması Rusya'nın yumuşak gücüne örnektir. İlaveten öğrenci değişim programlarının özellikle eski SSCB ülkeleriyle yapılması Rusya'nın dış politika hedeflerinin odaklandığı bölgelerle bir paralellik içermektedir. Ayrıca eski SSCB ülkelerindeki

¹⁵⁵ Rusya'nın bu çabası yalnızca yumuşak güç uygulamasını faaliyete sokmaktan önce değil bu uygulaması sırasında ve sonrasında da doğru zamanı kollayarak kendisine yakın gördüğü politikacıların buldukları ülkelerin en üst siyasi kademelerine çıkmaları ve konumlarını korumaları konusunda destekte bulunması çok önemlidir.

¹⁵⁶ Ibid, s 4

öğrencilerin Rusya'ya yüksek eğitim almak amacıyla gelmesi de özellikle Moskova Devlet Üniversitesi ve St. Petersburg Devlet Üniversitesi'nin eğitim konusunda dünyanın en iyi üniversiteleri içerisinde yer almasının bu öğrencilerin Rusya'ya gelmesinin önemli bir nedeni olup Rusya'nın yumuşak gücünün göstergelerinden biridir.

- Diaspora diplomasisi Rusya'nın yumuşak gücü konusunda önem verdiği bir başka husustur. Baltık ülkelerinde bulunan Letonya ve Estonya'nın nüfusunun 1/3'ünün Ruslardan oluşması Rusya'nın Baltık bölgesinde yumuşak gücünü oluşturabilecek önemli kaynaklar olarak görülebilmektedir. Zira bu bölgede Rusça konuşan azınlık, buldukları bölgenin yerel otoriteleri tarafından dışlandıklarından ve yaşadıkları Baltık ülkelerine bir aidiyet hissetmediklerinden dolayı Rusya'yı doğal bir koruyucu olarak görmüştür. İlaveten buna, Rusya'ya ve Rus kültürüne yönelik pozitif bir bakış açılarının da var olduğu eklenebilir.
- *Russkiy Mir* (Rus Dünyası) Sivil Toplum Kuruluşu olsa da Başkanlık kararnamesiyle kurulan bir kuruluştur. Bu kuruluşun görevi Rus kültürünü, dilini ve eğitim sistemini dünyaya tanıtmak ve yaymaktır. Kuruluşun ideolojik arka planını oluşturan ve bu kuruluşu kuran Pyotr Şedrovitzkiy'dir. Rus Dünyası, büyük ve küçük toplulukların oluşturduğu bir ağ yapısı olarak, Rus dilinin kültürel ve iletişim kaynaklarının yumuşak güç aracı olarak gündem oluşturmada ve Rus devlet yapısının devamlılığını güçlendirmede faaliyet göstermektedir.¹⁵⁷ Bunun dışında Rus Dünyası, Rusya'daki Rus Dili ve Kültürü alanındaki en iyi akademisyenleri ve öğrencileri "Rus Dünyası Profesörü" ve "Rus Dünyası Öğrencisi" olarak tatif edip bu akademisyenlere ve öğrencilere akademi alanında çeşitli olanaklar, finansal kolaylıklar sağlamaktadır. Bu kuruluş akademisyenlere ve öğrencilere, yurtdışındaki eğitim kurumlarına gitmeleri ve Rus kültürü ve dilini yabancılara tanıtmaları için teşviklerde bulunmaktadır.
- *Russotrudnichestvo* (Yurtdışı Vatandaşlar ve Uluslararası İnsani İşbirliği Federal Ajansı) 2008 yılından itibaren Dışişleri Bakanlığı bünyesinde faaliyet gösteren bir kuruluştur. O zamanın Devlet Başkanı Medvedev bu kuruluşun

¹⁵⁷ Pyotr Şedrovitzkiy, "Russkij mir i transnatsionalnoe russkoe", Russkij Zhurnal, [http://old.russ.ru/politics/meta/20000302_schedr.html] (Son Erişim Tarihi 31.10.2020)

Rusya'nın yumuşak gücünü gösterme konusunda kilit oluşumlardan biri olduğunu ifade etmiştir.¹⁵⁸ Bu ajansın faaliyetleri, Rus Dünyası'nın faaliyetleri ile paraleldir. Bugün bu ajansın yurtdışındaki şubeleri Avrupa'nın neredeyse her ülkesinde, ABD ve Kanada'da, Asya'nın birçok ülkesinde, Afrika'da ve Latin Amerika'da bulunmaktadır.

- Bu ana kuruluşların dışında devlet bağlantılı sivil toplum kuruluşları sırasıyla: “Gorçakov Kamu Diplomasisi Kuruluşu, Andrey Perzovannıy Fonu, Rossiyane (Diaspora ile Koordinasyon ve İşbirliği için), Rus Vatandaşları Uluslararası Konseyi, Yurtdışı Rus Dili Edebiyatı Örgütü”
- Rus Ortodoks Kilisesi'nin de Rus yumuşak gücü aracı olarak önemi yadsınamaz boyuttadır. Örneğin Rusya'nın Gürcistan ve Ukrayna krizlerinde hükümetlerarası arabuluculuk rolü oynaması, Rusya'nın yumuşak gücünde Ortodoks Kilisesi'ne verdiği önemi göstermektedir.

Eski SSCB ülkeleri Rusya'nın bölgedeki yumuşak güç uygulamalarına şüpheyle yaklaşmışlardır. Batılı uzmanlar geleneksel yumuşak gücü tanımının aksine Rusya'nın yapıcı değil ayrıştırıcı, çekim gücü yaratmaya değil hedef ülkelerin toplumsal bütünlüklerini bölücü faaliyetlerde bulunma ve bu şekilde de etki alanını bu ülkelere doğru yayma çabası içinde olduğuna yönelik yorumlarda bulunmuşlardır.¹⁵⁹ Rus uzmanlara göre ise yumuşak güç kavramının dar ve geniş boyutta olmak üzere iki anlamı vardır. Birincisi çekim gücü yaratma, ikincisi ise diğer devletlerin politika tercihlerini değiştirecek beceriye sahip olmaktır.¹⁶⁰ Rusya bu bağlamda ikinci anlamı kendi çıkarları içinde yorumlayarak ve sert güçle bağdaştırarak uygulamıştır. Bu durum Rusya'nın Gürcistan ve Ukrayna'ya yaptığı askeri müdahaleler çerçevesinde bu şekilde değerlendirilmektedir. Dolayısıyla Rusya yakın ve uzak çevresinde uygulamaya çalıştığı yumuşak güç etkisini kaybetmiş, gerçekleştirdiği imaj geliştirme çalışması başarılı sonuç vermemiştir. Kültürel

¹⁵⁸ Rusya Federasyonu Hükümeti ““Soveschanie Rukovoditelei Predstavitel'stv Rossotrudnichestva za Rubezhom”, 2012, [<http://www.government.ru/stens/20531>] (Son Erişim tarihi 31.10.2020)

¹⁵⁹ Dumitru Minzurari, “Soft Power with an Iron Fist: Putin Administration to Change the Face of Russia's Foreign Policy Toward Its Neighbours”, Eurasia Daily Monitor, [http://www.jamestown.org/single/?no_cache=1&tx_ttnews%5Btt_news%5D=39821] (Son Erişim Tarihi 31.10.2020)

¹⁶⁰ Mihail Troitsky, “Russian Soft Power in the European Union,” Livejournal, [<http://mikhailtroitski.livejournal.com/2099.html>] (Son Erişim Tarihi 31.10.2020)

boyutta tanıtmaya çalıştığı Rus ‘üstün’ kültürü çok müspet sonuçlar getirmemiş, Rus popüler kültürü, Rus yaşam tarzı ve medya içerikleri yabancı kamuoyunun ilgisini çekmemiş, Rus eğlence ve haber programları hem yerel hem yabancı kamuoyu açısından bağımsız ve özgür değil devletin etkisinde olan programlar olarak görülmüştür.¹⁶¹ İlginç olarak Rus diasporası ise kendilerini buldukları devlete değil Rusya’ya aidiyet hissettiklerini belirtse de eğitim ve çalışma açısından Rusya’ya göç etmek yerine Avrupa’ya ya da Kuzey Amerika’ya göç etmeyi tercih ettikleri bazı araştırmalarla gözlemlenmiştir.¹⁶² Ayrıca özellikle eski SSCB ülkelerinde bulunan Rus diasporasının demografik olarak buldukları ülkelerdeki oranları gittikçe düşmekte ve kültürel, politik yönelimleri daha da farklılaşmaktadır. Dolayısıyla bir Rus uzmanı olan Smirnov, Rusya’nın yumuşak gücünü yabancı kamuoyunu değil yurtdışında yurttaş olarak gördüğü Rusça konuşan azınlıkları konsolide etmeye çalışıp, onları kazanmak amacıyla yumuşak güç uygulamalarını kullandığını söylemesi¹⁶³ Rusya’nın yumuşak gücünü geniş bir kapsamdan ziyade dar boyutta icra ettiğini ifade etmiştir.

Yumuşak güç ile paralel olarak bir milletin sahip olduğu psiko sosyal güç de küresel güç olma yolunda önem arz etmektedir. Psiko sosyal güç, bir ulusun sahip olduğu özelliklerinin, karakterinin, ahlaki değerlerinin ve kültürünün toplamı olarak tanımlanmıştır.¹⁶⁴ Bir milletin sahip olduğu maddi ve manevi değerleri, yaşama sevinci, ulusal birlik inancının yüksek olması o milletin psiko sosyal gücünün de aynı doğrultuda yüksek olmasını beraberinde getirmektedir. Bu bağlamda tarihsel bilincin ve tarihte mihenk taşı oluşturmuş olaylarda baş rolü oynamanın bu güce olumlu anlamda da etkisi vardır. Zira bu kavramlar bir milletin ulusal birliğini pekiştirmesine ve ulusal karakterinin oluşmasına katkı sağlamaktadır. Ayrıca tarihin seyrini değiştirmiş olayların merkezinde yer almak bir ulusun becerisini anlamada önem teşkil etmektedir. Bunun dışında bir milletin maddi ve manevi değerlerinin olumlu veya olumsuz yönde seyretmesi bir milletin inovatif becerisini, ekonomisini ve siyasi yapısına etki etmektedir. Bu bağlamda Rus Bilimler Akademisi, Rus

¹⁶¹ Sergunin, Alexander, Ibid, s 12

¹⁶² Sergunin, Alexander, Ibid, s 12

¹⁶³ Vladimir Smirnov, “Russia’s Soft Power in the Baltic” RIAC, [http://russiancouncil.ru/en/inner/?id_4=367] (Son Erişim Tarihi 31.10.2020)

¹⁶⁴ İkrâm Çınar, “Eğitim ve Milli Güç Unsurları”, Eğitim Dergisi, [<http://www.egitim.gen.tr/tr/index.php/arsiv/21-30/sayi-27-egitimde-degerler-agustos-2010/858-egitim-ve-milli-guc-unsurlari>] (Son Erişim Tarihi 12.07.2021)

milletinin psiko sosyal gücünü incelemek amacıyla 1981, 1991, 2001 ve 2011 yıllarını içeren bir araştırma yapmıştır.¹⁶⁵ Bu araştırma sonucunda elde edilen bilgiler şunlardır. 1981 yılında Rus halkında bencillik, aç gözlülük, çıkarıcılık, kabalık, kural tanımamazlık, agresiflik, şiddet gibi kötü davranışların artmış olduğu görülmüştür. Buna mukabil fedakârlık, nezaket, kibarlık, karşılıklı anlayış, hoşgörü, saygı, kurallara sadakat gibi iyi davranışların oldukça azaldığı görülmüştür. Rus toplumundaki bu menfi davranışlar 1991 yılında en üst noktaya ulaştığı, daha sonra 2001 yılına kadar da azaldığı görülmüştür.¹⁶⁶ Buna ilaveten, toplum genelindeki disiplin de 1981-1991 yılları arasında azalmış, 1991-2001 yılları arasında da artmıştır. İlaveten, Rus halkının birbiri ardında olumsuz olaylar içinde bulunmuş olması nedeniyle menfi davranışların en yüksek olduğu dönem 1991 yılı olduğu görülmüştür. Bu menfi davranışlar 2001- 2011 yılında tekrardan artış göstermiş ve 2011 yılındaki göstergeler 1991 yılındaki göstergelerle paralellik göstermiştir.¹⁶⁷

Bunun dışında Rus halkının maddi – manevi değerlerinin en yüksek olduğu zamanın 1981 yılında olduğu bu araştırma ile ortaya çıkarılmıştır. Bu yıldan itibaren başlayan psikolojik düşüş ülkenin siyasi ve ekonomik anlamda yaşamış olduğu sorunlarla paralellik göstermiştir. Bu araştırmada bir başka belirtilmiş olan önemli husus şunlardır. Genel kanının aksine SSCB'nin son döneminde başlayan 1990'lı yılların sonuna kadar devam eden reformların Rus halkının ahlaki ve moral açıdan düşüşüne sebep olmadığı ve Rus halkının içinde bulunduğu olumsuz sosyo politik koşullardan çıkmak için bilakis reformlara destek verdiği belirtilmiştir. Bununla birlikte Rus Kamuoyu Araştırma Merkezi yapmış olduğu araştırma da Rus halkının birbirine olan güvenlerinin 1990 ile 1999 yılları arasında yüzde 34,7'den yüzde 22,9'a düştüğü bulgusuna ulaşmıştır.¹⁶⁸ Dolayısıyla bu veri üzerinden bahsi geçen tarihler arasında milli birliğin zayıflamış olduğu kanısına ulaşılmıştır.

Bugüne bakıldığında Rus milletinin insani değerlerinin azaldığı, nihilist bakış açısının arttığı görülmekle birlikte halkın moralinin düşük olması, toplumsal istikrarsızlığın artması, apolitikliğin yükseldiği görülmektedir. Rus halkının genel

¹⁶⁵ Andrej V. Yurevich, Dmitrij V. Ushakov, "The psychological dynamics of modern Russian society: an expert estimate", Russian Psychological Society, 2013, s 22 [https://core.ac.uk/download/pdf/25924003.pdf] (Son Erişim Tarihi 12.07.2021)

¹⁶⁶ Ibid., s 27

¹⁶⁷ Ibid

¹⁶⁸ Ibid., s 29

olarak maddi ve manevi değerlerinin düşüşünün sonucunda kriminal vakalarda ve fiziksel şiddette hayli bir artış gözlenmiştir.¹⁶⁹ Bunun yanında gençler arasındaki yasal bilinç deforme uğramıştır.

Bu kısımın alakalı son olarak Sovyet döneminin genç jenerasyonu ile bugünkü modern genç Rus jenerasyonu arasındaki değer sistemi farkına değinilecektir. Günümüz modern Rus gençlerinin daha kendilerine dönük, bireysel haklara önem veren, kendilerine özgü ahlaki ve etik değerlerinin var olduğu görülmüştür.¹⁷⁰ Daha bağımsız, ben odaklı, özgür, hedefleri ile alakalı bağımsız bir şekilde tercih yapmayı severlerken, öte yandan bu gençlerin profesörleri daha toplum odaklı düşünen, ulusal ve toplumsal düzeni önemseyen, toplum tarafından kabul görmüş ahlaki ve etik değerleri savunan kimseler oldukları belirtilmiştir.¹⁷¹ Sonuç olarak uzman psikologlar Rus halkının psikolojik durumunun tatmin edicilikten uzak olduğunu ifade etmişlerdir. İlâveten, genel olarak Rus halkının agresif, toleranssız, ilkesiz, düşmanlı, kaba ve yabancı düşmanları olduklarını da eklemişlerdir.

4.7 Ulusal Güvenlik Stratejisi

Devletin ve toplumsal güvenliğin, ulusal savunmayı sağlayacak devlet politikalarının bütününi tanımlayan bir belge olan Ulusal Güvenlik Stratejisinin incelenmesi önem taşımaktadır. Rus hükümetinin 2000 – 2009 - 2015 yıllarında ilan ettiği Ulusal Güvenlik Strateji Belgeleri aşağıda analiz edilmiştir. Ulusal güvenlik strateji belgelerinde belirtilen hususlar genel çerçevede devleti, toplumu ve bireyleri etkileyebilecek iç ve dış tehditler ve bu tehditlere karşı alınabilecek önlemler bütünüdür. Bu bağlamda ulusal güvenliğe tehdit oluşturan unsurlardan, stratejik ulusal önceliklerden ve ulusal güvenliği muhafaza edecek önlemlerden detaylı bir şekilde bahsedilmiştir.¹⁷²

Rus karar vericilerinin, geçmişte Çarlık Rusya ve Sovyet dönemlerinde elde edilmiş olan nüfuz alanlarına yeniden ulaşma niyetinde oldukları “Biz imparatorluk kültürü,

¹⁶⁹ Ibid

¹⁷⁰ Ibid

¹⁷¹ Ibid

¹⁷² Sofia Dimitrakopoulou – Andrew Liaropoulos, Rustrans, “Russia’s National Security Strategy to 2020”, Researchgate, Ocak 2010, [https://www.researchgate.net/publication/42253400_Russia%27s_National_Security_Strategy_to_2020_A_Great_Power_in_the_Making] (Son Erişim Tarihi 31.10.2020)

imparatorluk gücü ve imparatorluk yöntemleri olan bir devlet inşa etmek istiyoruz” diyen Kremlin’in siyasi danışmanlarından Gleb Pavlovski’nin açıklamalarından anlaşılmaktadır.¹⁷³ Rusya böyle bir amacı gerçekleştirerek emperyal hedeflerine ulaşabilmek için Ortadoğu, Orta Asya, Güney Kafkasya ve Doğu Avrupa’da çok yönlü bir dış politika geliştirmiştir. Bu bağlamda Sovyetler Birliği yıkıldıktan sonra Rusya Federasyonu’nun, Sovyetler Birliği’nin elde etmiş olduğu küresel güç konumuna ulaşmayı hedef haline getirip getirmediğine yönelik emareler, bahse konu dokümanlardan içerik - analiz yöntemiyle tespit edilmeye çalışılmıştır.

Stratejik konumu ve aldığı politik mirasla BDT (Bağımsız Devletler Topluluğu) ülkeleriyle siyasi ve ekonomik ilişkileri kuvvetlendirmiştir. Bu bağlamda yalnızca prestij kazanmak değil, aynı zamanda kendi yakın çevresini dış tehditlerden korumaya çalışmıştır. Buna ek olarak, Kafkasya ve Hazar Bölgesi’ndeki enerji kaynaklarını korumak ve bu bölgelerin güvenliğini sağlamak hususunda, Rusya herhangi bir dış kuvvetin bu bölgelere nüfuz etme çabasını düşmanca bir hareket olarak algılamıştır. Sınırları içinde otoritesini sınamaya kalkan, kendisine baş kaldıran unsurları birer tehdit olarak algılamış ve gerektiğinde askeri müdahale de bulunmaktan kaçınmamıştır.

4.7.1. 2000 yılı Ulusal Güvenlik Strateji Belgesi

Rusya’nın 2000 yılında yayınladığı ulusal güvenlik strateji belgesinde Rusya için en önemli tehditlerin özellikle ulusal dengeleri bozan, ülkenin iç işlerine etki eden konular olduğu belirtilmiştir. Bunun dışında yeniden güçlenmek, Rusya’nın hedeflerinin özünü oluşturmuştur. Özellikle, bu dönemde en önemli hedeflerden birinin, Rusya’nın Sovyet sonrası yaşanan travmatik psikolojiden kurtulma çabasının olması, sahip olunan güç kapasitelerini şartlara göre şekillendirmesi ve yeni boşlukları fırsata çevirmesi şeklinde belirtilebilir. Ayrıca, bu dönemin daha çok küresel güç konumuna ulaşmada bir hazırlık süreci olması da eklenebilir.

Tehditlere örnek olarak 1994 yılında Kafkasya bölgesinde ortaya çıkan Çeçen sorunu Rusya’nın merkezi otoritesi için büyük bir sınama olmuştur. 2003 yılına kadar

¹⁷³ Kremlin Political Consultant Sees Medvedev as Best Choice for 2012, RFERL, 21.01.2010, [http://www.rferl.org/content/Interview_Kremlin_Political_Consultant_Sees_Medvedev/1936080.html] (Son Erişim Tarihi 23.03.2020)

devam etmiş olan bu sorun, Rusya'nın iç güvenliğini büyük ölçüde tehdit eder hale gelmiştir. Soğuk Savaş'ın kaybedilmesi ve bunun yarattığı psikolojik travma Rusya'nın kendi içine dönmesine sebep olmuştur. Bu sebeple yeniden toparlanıp ve ayağa kalkmaya çalışarak temellerini sağlamlaştırma mücadelesini vermiştir. İç politika bağlamında ülkede gerçekleştirilen suikastler, oligarkları merkezi otoriteye itaat ettirme hususunda yaşanan zorluklar, köktendinci terör örgütlerinin faaliyetleri Rusya'nın iç güvenlik sorunlarının temellerini oluşturmuştur.

Belgede dış politika konusunda da birtakım tehditler belirlenmiştir. Bu alanda NATO'nun Rusya'nın sınırlarına genişleme yöneliminde olması, Rusya'nın bu dönemde algıladığı tehditlerin en önemlilerinden biri olarak göze çarpmaktadır. Buna ek olarak NATO'nun 2000'li yıllarda NATO üyesi olan eski Sovyet ülkelerinin topraklarında radar ve füze sistemlerini konuşlandırması ve bu bağlamda Batı'nın Rusya'yı çevreleme stratejisi Rusya'nın dış politikada karşı karşıya kaldığı bir başka sınama olmuştur.

Aynı zamanda belgede bir başka ulusal mesele olan ekonomik sorunlar, üretimin ve inovasyonun düşmesi, bilim ve teknoloji potansiyellerinin zayıflaması gibi ekonomik ve teknolojik bazı problemlerin varlığına atıfta bulunulmuştur. Özellikle 1998 yılındaki Rusya'nın yaşamış olduğu ekonomik kriz ülke genelinde derin bir şekilde hissedilmiş, istihdam sert bir şekilde düşmüş, yaşam standartlarında bir bozulma yaşanmış ve sonuç olarak Rusya'nın yaşamış olduğu bu zorluklar ulusal güvenliğine bir tehdit olarak algılanmıştır.

Fakat bunun yanında Rusya'nın ekonomide özelleştirme modeline geçmesi dışarıya uluslararası liberal sistemin bir parçası olmak istediği mesajını vermiş, bu şekilde de politika yapıcıların ülkeye yabancı yatırımcıları çekmeyi hedeflemişlerdir. Aynı zamanda enerji fiyatlarının dünya genelinde artması, enerjinin değerinin yükselmesi Rusya'nın ihracat potansiyelinin artmasına sebep olmuş ve 1998 yılı sonrasında Rusya'nın ekonomisinin hızlı bir şekilde toparlanmasında öncü rol oynamıştır.

Merkezi otoritenin güçlendirilmesi adına yerel valiler ve yöneticilerin yetkilerinin önemli bir kısmı merkeze devredilmiştir. Bu yöneticilerin, Federasyon Konseyi'ndeki üyelikleri düşürülmüştür. Birçok cumhuriyet ve bölgenin başına,

seçim yoluyla ya da atamayla, merkeze bağlı asker kökenli politikacılar getirilmiştir. Böylece özerk cumhuriyet ve bölgelerin üzerinde merkezin kontrolü artmıştır.

Bunun dışında Soğuk Savaş döneminden kalma ABD ile yapılan nükleer silahsızlanma anlaşması bu dönemde de devam etmiş, kitle imha silahlarının Rusya sınırlarına yakın yerlerde bulunması Rusya nezdinde bir tehdit olarak algılanmıştır. Bunun dışında küresel ve bölgesel tehditlerde aşağıdaki unsurlar belgede ele alınmıştır.¹⁷⁴

a. Tehditler

Söz konusu belgenin içeriğinin incelenmesi sonucu tespit edilen tehditler ve hedefler aşağıda belirtilmiştir.

Devletlerin, BM ve AGİT gibi güvenlik teşkilatlarını etkisizleştirme arzuları, Dünyadaki Rus etkisini zayıflaması; Askeri blokların ve ittifakların güçlendirilmesi, özellikle NATO'nun doğuya doğru genişlemesi, Rusya sınırlarının hemen yakınında yabancı askeri üslerin varlığı, Nükleer silahların çoğalması, BDT içindeki bütünleştirici süreçlerin zayıflaması, Yakın çevrede ortaya çıkan çatışmalar (Yugoslavya'nın dağılması), Rusya üzerinde olası toprak talepleri (Çeçenlerin Rusya'dan bağımsız olarak kendi devletlerini kurma istemesi)

b. Hedefler

Yeni bir dünya düzeni oluşturmak, Uluslararası hukukun üstünlüğü, Uluslararası güvenliği güçlendirmek, Uluslararası ekonomik ilişkilerin geliştirilmesi, İnsan hakları ve uluslararası ilişkilerin geliştirilmesi, Ülke ekonomisini geliştirmek ve bağımsız bir ekonomi politikası kurmak, Rus halkının bireysel güvenliğini ve özgürlüğünü kalıcı olarak temin etmek, İstihbarat ve karşı istihbarat kapasitesini güçlendirmek-yabancı ülkelerin gizli servislerine karşı aktif olmak, Kitle imha silahlarına karşı faaliyetler, Askeri kapasiteyi güçlendirmek/Nükleer ve konvansiyonel güç olarak caydırıcı olmak

Uluslararası ve bölgesel örgütlerde aktif olmak (BM ve Barış Misyonları, ŞİÖ, BDT), Küresel ve bölgesel düzen bozucu girişimlere karşı meşru mekanizmalar

¹⁷⁴ Ibid s.13

dâhilinde fonksiyonel olmak, Enerji kaynaklarını güçlendirmek, alternatif enerji hatları geliştirmek (Sadece Ukrayna'ya bağımlı olmamak)

Bu belirlenen hedefler içerisinde Rusya'nın küresel güç olmaya doğru ilerleyeceğine dair bazı emareler belirlenmiştir. Bunlardan ilki yeni dünya düzeni oluşturmaktır. Rusya bu hedefle tek kutuplu düzeninin hakim olduğu bir dünyada güvenle yaşayamayacağını öngörmüştür. Özellikle Soğuk Savaş bittikten sonra bölgesel alt sistemlerde ortaya çıkan etnik/dini ayrışmalara dayalı "çözücü" bir ulusçuluk eğiliminin var olması ve bu eğilimin yarattığı istikrarsız ortama karşı ABD'nin ve BM'nin etkisiz kalması dünya genelinde hayal kırıklığı yaratmıştır. Dolayısıyla Rusya çeşitli bölgesel krizlerin, teröre karşı mücadelenin ve kitle imha silahlarının yayılmasının önlenmesinde uluslararası hukuk çerçevesinde kolektif bir mekanizmayla hareket edilmesi gerektiğini savunmuştur. Bir başka deyişle Rusya ABD'nin kendi dış politika hedefleri doğrultusunda bahsi geçen kavramları bahane ederek tek taraflı faaliyetlere girişmesine karşı koymak istemiştir.

Uluslararası hukukun üstünlüğü ile uluslararası güvenliğin sağlanması da bahsedilen kolektif mekanizmanın amaçları arasına eklenebilir. Çünkü Soğuk Savaş döneminde dünya genelinde var olan sorunlar ABD – SSCB rekabeti açısından tahlil edilirken Soğuk Savaş'tan sonra jeopolitik faktörlerin nispi bir artışa geçmesiyle birlikte bölgesel politikalar düzeyinde çıkara dayalı güç dengesi anlayışının açığa çıkması uluslararası hukukun üstünlüğü ve uluslararası güvenliğin sağlanmasının önemini daha da arttırmıştır.

Ülke ekonomisini geliştirmek ve bağımsız bir ekonomi politikası kurmak Rusya'nın küresel düzeyde gerçekleştirmek istediği hedeflere ulaşma konusunda önem arz eden bir husustur. 1991'den beri ekonomik kalkınmayı sağlamada uygulanan ekonomik reformların başarısızlığıyla birlikte ortaya çıkan 1998 yılındaki ekonomik kriz, Rusya'nın bu alana daha çok önem vermesine sebep olmuştur. 90'ların sonundan itibaren küresel düzeyde emtia fiyatlarının oldukça artması Rusya'nın ekonomisini geliştirmesi açısından bir alan açmıştır. Son tahlilde unutulmamalıdır ki küresel güç olmak küresel düzeyde büyük bir ekonomik güce sahip olmayı gerektirmektedir. Rusya da sahip olduğu zengin doğal kaynaklarla bu ekonomik güce sahip olmanın altyapısını oluşturmak istemiştir.

Rusya'nın askeri kapasitesini güçlendirme hedefi 1994 - 2003 yılına kadar Çeçen isyanlarıyla mücadele etmiş olmasıyla birlikte düşünüldüğünde, özellikle bu dönemin ilk yıllarında ordunun zayıf bir performans göstermesi Rusya'nın küresel güç olmak için askeri anlamda da gerekli altyapıyı oluşturma konusunda ders çıkardığı görülmüştür.

Uluslararası ve bölgesel örgütlerde aktif olmak, bu örgütlerde gerekli karar alma mekanizmalarında yer alma ve ulusal çıkar temelinde bu örgütler içerisinde siyasi bir etki alanına sahip olma imkanı sağlamaktadır. Dolayısıyla Rusya siyasi ve diplomatik alanda varlık göstererek küresel ve bölgesel düzlemde etkili olmayı hedeflemiştir.

Son olarak enerji kaynaklarını güçlendirip enerji hatlarını çeşitlendirme hedefi Rusya'nın enerji alanında ileriye yönelik küresel bir etkiye sahip olmak istediğine dair bir irade ortaya koyduğunu göstermektedir.

4.7.2. 2009 yılı Ulusal Güvenlik Strateji Belgesi

2009 yılında çıkartılan bu belge 2000 yılında çıkartılan belgeye kıyasla Rusya'nın kısa, orta ve uzun vadede stratejilerini, hedeflerini belirtmekte, 2020 yılına yönelik daha somut hedefleri ortaya koyduğu görülmüştür. Bu belgede dünya düzeninin bir değişim içerisinde girerek 90'lı yıllardaki tek kutuplu sistemden çok kutuplu sisteme geçişin içerisinde olduğunu, Rusya'nın da bu değişim sürecinin ülkesine ne gibi tehditler ortaya çıkardığını ve bölgesel, küresel trendlere karşı ne gibi önlemler alınabileceği belirtilmiştir. Bununla birlikte bu süreçte, Rusya kendini küresel ve bölgesel şartlara göre konumlandırırken elindeki kapasiteleri artırma arayışında olmuştur. Özetle Rusya'nın bu arayışı dış politika ve güvenlik politikalarını şekillendirmiştir.

Diğer yandan NATO ve AB doğruya doğru genişleme stratejisini devam ettirmiştir. Rusya her ne kadar istemese de Baltık ve Balkan ülkelerinin bu iki örgüte üye olmalarına razı olmuştur. Diğer Batı örgütlerine girmemiş ülkeleri elinde tutmak için "Kolektif Güvenlik Örgütü" adında bir uluslararası örgüt kurarak ve Bağımsız Devletler Topluluğu üyelerini bu örgüt altında toplayarak aralarındaki iş birliğine güvenlik boyutunu da katmıştır. Bu sayede eski SSCB ülkelerini hem ekonomik hem

güvenlik bağlamında Batı dünyasının etkisine girmemeleri için kendi kontrolü altında tutmayı amaçlamıştır.¹⁷⁵

Öte yandan sınırlarına yakın yerlerde “Renkli Devrimler”in çıkması (Ukrayna 2004, Gürcistan 2004, Kırgızistan 2005) Rusya’yı endişelendirmiş, geçmişteki başarısızlıkların yaratmış olduğu psikolojik travmaların da etkisiyle konuya güvenlik bakış açısıyla ele almıştır. İlaveten bu belgede bu devrimlerin aslında kendisine karşı yapıldığı düşüncesiyle bu devrimleri kendi güvenliği için birer tehdit olarak algıladığını belirtmiştir.

Enerji kaynaklarının bir dış politika aracı olarak kullanılması hedeflenmiş, bu bağlamda 2006 yılında Ukrayna ile yaşanan doğalgaz fiyatı konusundaki anlaşmazlıktan Rusya Avrupa’ya iletilen gazda bir transit ülkesi olarak işlev gören Ukrayna için iletilen gazı kesmiş ve doğalgaz ikmal hatlarını çeşitlendirme yoluna gitme kararı almıştır. Bu dönemlerde enerjinin fiyatının artması Rusya’nın gelirlerinin de doğrudan artmasını sağlamış, bu sayede yüksek oranlarda bir ekonomik büyüme elde etmiştir.

Bunun dışında 2008 yılında etkisi küresel boyutta hissedilmiş olan ekonomik kriz Rusya için ekonomik anlamda olumsuz sonuçlar doğurmuştur. Küreselleşmenin bir sonucu olarak ülkeler birbirine bağımlı hale gelmiştir. Bu durum Rusya’nın ulusal menfaatlerini olumsuz anlamda etkilediğinden küreselleşmenin dünya ve Rusya için etkisine de bu belgede değinilmiştir. Bu bağımlılığın sadece ekonomik anlamda görünür olduğunu düşünmek doğru olmayabilir. Bir bölgede meydana gelen terör olaylarının etkileri başka bölgelerde var olan istikrara gölge düşürebilir. Dolayısıyla terörizme karşı mücadele Rusya’nın bir başka önem verdiği mesele olarak bu belgede yerini almıştır.

Belgenin analizi sonrası Rusya Federasyonu tarafından algılanan tehditler ile belirlenen hedefler aşağıda belirtilmiştir:

¹⁷⁵ Adam Weinstein, “Russian Phoenix: The Collective Security Treaty Organization”. The Whitehead Journal of Diplomacy and International Relations, 2007, s 155-180.

a. Tehditler

ABD tek taraflılığı ve tek kutuplu dünya düzeninden kaynaklanan tehditler, NATO'nun uygulamaları ve potansiyel genişlemesi, uluslararası ilişkilerde tek taraflı kuvvet kullanımı, küresel silahsızlanma antlaşmalarına uyulmaması, enerji ve diğer kaynaklar üzerinde oluşan rekabet sonucu gerilim oluşması, Rusya'nın sınırlarına ve etki alanı sınırlarına yakın çatışmaların ortaya çıkması, küresel – bölgesel- ulusal istikrarı bozucu faktörlerin oluşması.

b. Hedefler

Devletin, toplumun ve vatandaşların çıkarlarının korunması, toprak bütünlüğünün ve egemenliğin korunması, Rusya'nın modernizasyonu için uygun koşulların oluşturulması, ekonominin yenilikçi dönüşümü, ekonomik kırılganlıkların azaltılması

Özellikle yoksullukla ve demografik sorunlarla mücadele edilerek, vatandaşların yaşam kalitesinin yükseltilmesi, değişen ve dönüşen dünyada oluşan çok kutuplu düzende küresel etkiye sahip olmak, oluşacak düzenin adil, demokratik ve kolektif çözümler temelli olması, yurt dışında yaşayan Rus vatandaşlarının hak ve çıkarlarının korunması, Rus dili ve kültürünün korunması, kitle imha silahlarının yayılmasının engellenmesi, nükleer tehditlerin azaltılması, küresel anlamda rekabetçi bir düzenin sağlanması için uygun şartların oluşturulması, askeri modernizasyon, yönetsel ve organizasyonel yeteneklerin geliştirilmesi, enformasyon ve iletişim alanının geliştirilmesi, bu alanda oluşabilecek tehditlere karşı önlemler alınması, Enerji ve enerji yollarının kontrol edilmesi ve korunması, çok taraflı ve çok yönlü diplomatik ilişkilerin geliştirilmesi bölgesel uluslararası işbirliklerinin artırılması (BRICS, G-8, ŞİÖ, BDT), sınır ve kontrol noktalarının güçlendirilerek uluslararası terörizm, uyuşturucu kaçakçılığı, insan kaçakçılığı ve yasadışı göç ile mücadele edilmesi, demokratik ülke imajının oluşturulması

Bu hedefler doğrultusunda düşünülecek olunursa, Rusya'nın küresel güç olma yolunda belirlediği stratejilerin başında devletin, toplumun ve vatandaşlarının çıkarlarının korunması gelmektedir. Siyasi, ekonomik, askeri ve sosyo kültürel çıkarların korunması ve bahsi geçen alanlarda kazanımların artması Rusya'yı daha da güçlendireceğinden uluslararası jeopolitik mücadelelerde Rusya'nın daha güçlü ve aktif bir siyaset izlemeyi ve küresel güç konumuna yaklaşmayı amaçladığı görülmüştür.

Bunun yanında Rusya'nın evrensel normlara ve uluslararası hukukun üstünlüğünün korunmasını savunmasıyla gerek yakın çevresinde var olan nüfuzunu pekiştirme yaklaşımında olduğu gerekse diğer bölgelerde var olan çatışmalarda sözü geçen kavramları çeşitli yollarla hakim kılarak küresel güç olma temelinde nüfuzunu yaymayı amaçladığı düşünülmüştür. Buna ek olarak tek kutuplu dünya sisteminin yok edilip tek bir devletin siyasi, askeri ve ekonomik hegomonluğunun değil uluslararası hukukun küresel sistemde ilgili alanlarda hakim olmasının hedeflendiği anlaşılmıştır.

Yurtdışındaki Rus vatandaşlarının, bir diğer deyişle, Rus diasporasının anavatanlarıyla olan bağlarını kuvvetlendirmek ve diasporanın bulunduğu ülkeye sosyal, kültürel ve ekonomik yönden entegre olmasını sağlamak küresel güç olma yolunda bir başka önemli adımdır. Zira diasporalar ana vatan ülkeyle ev sahibi ülke arasındaki ilişkileri güçlendirerek köprü vazifesi üstlenmektedirler. Ayrıca diasporaların bulunduğu ülkedeki siyasi konjonktüre etki edebilecek bir güce ulaşması ana vatanlarına ev sahibi ülke üzerinde etki alanı yaratabileceğini düşündürmektedir.

Küresel anlamda rekabetçi bir düzeni sağlamak, küresel güç olma hedefine ulaşmayı amaçlayan Rusya'nın ekonomik ve teknolojik alanda kendisini geliştirmesini teşvik etmektedir. Bu süreç içerisinde Rusya üretim kapasitelerini arttırıp ekonomisini geliştirerek uluslararası platformda prestijini arttırmayı amaçlamıştır. Buna ilaveten ekonomik gücünü geliştiren bir devlet bu gücünü siyasi ve askeri alandaki kapasitesine yansıtmaya çalışabilir. Rusya'nın da bu düşünceyle hareket ettiği ve emtia fiyatlarının 2000'li yıllarda artmasıyla gelişen ekonomik kapasitesini siyasi ve askeri gücüne yansıtmayı hedeflediği görülmektedir.

Rusya'nın askeri modernizasyon, yönetsel ve organizasyonel yeteneklerini geliştirme hedefinin sebebi ulusal varlığına karşı yapılacak herhangi bir askeri tehditi bertaraf edebilmek ve küresel anlamda bir etki yaratmanın arka planındaki askeri caydırıcılığı oluşturmak olmaktadır.

Öte yandan Rusya, enformasyonun önemini kavrayarak bu bağlamda stratejiler oluşturmayı ve kendisi aleyhine oluşabilecek dezenformasyon ve siber saldırılara karşı birtakım önlemler almayı hedeflediği görülmüştür.

Çok taraflı ve çok yönlü diplomatik ilişkileri geliştirme hedefi Rusya'nın birçok uluslararası alanda varlık göstermeyi ve uluslararası barış ve istikrarın korunması yönünde aktif varlık göstermeyi hedeflemiştir. Çeşitli ikili ve bölgesel anlaşmalara imza atarak ve uluslararası konferanslara katılım göstererek küresel güç olma yolunda kendisine çıkan fırsatları değerlendirmeye çalışmıştır. Buna örnek olarak nükleer tehditlerin azaltılmasında, Rusya özellikle ABD ile işbirliği içinde bu bağlamda çalışmalar yürüttüğü verilebilir. Bu iki devlet nükleer silahlarını azaltma yolunda imzalamış oldukları anlaşmaları bu dönemde kararlılıkla uygulamış ve kitle imha silahlarının terör örgütlerinin ellerine geçmesine mani olmak için uluslararası örgütlerle çalışmalar içerisine girmişlerdir. Özellikle Rusya kitle imha silahlarının terör örgütlerinin eline geçmesini önlemek için sınır kontrollerini bu bağlamda yoğunlaştırmıştır. Buna ilaveten civardaki komşu ülkeleriyle terör örgütlerinin KİS'lerin lojistiğinin kendi toprakları üzerinden yapılmasını önlemek amacıyla ortak hareket etmişlerdir.

Enerji yollarının kontrol edilmesi ve korunması Rusya'nın hedeflediği bir diğer husustur. Bu bağlamda 2009 yılında ilan edilen belge de, Rusya'nın uygulamış olduğu stratejiler, özellikle Hazar, Arktik ve Sibiryâ bölgelerinde herhangi bir dış müdahaleye karşı askeri anlamda cevap vereceğidir. Bunun dışında dünyanın geri kalan bölgelerinde bulunan enerji kaynaklarının kontrolünü sağlamak Rusya'nın küresel güç olma yolunda önem verdiği bir başka husus olmuştur.

4.7.3. 2015 Yılı Ulusal Güvenlik Strateji Belgesi ve Gelişmeler

2015 yılında duyurulan "Ulusal Güvenlik Strateji Belgesi"ne göre, Rusya'nın enerji ve enerji yollarının güvenliği, NATO'nun genişlemesi, olası yeni renkli devrimler endişesi, kimyasal ve biyolojik silahlarının yayılması Rusya'nın ulusal güvenlik stratejisinin odak noktalarını oluşturmaktadır. Bunun yanında güvenlik tehditlerini tanımlayan Rusya, içindeki milletlerin herhangi bir nedenden kaynaklı olarak Rusya'dan ayrılmasını ulusal tehdit nedeni olarak görürken, NATO'nun Rusya'nın

hinterlandına ilişkin genişleme stratejisini ve hamlelerini de birer tehdit olarak belirtmiştir.¹⁷⁶

Bununla birlikte, bu belgede de enerji kaynaklarının korunması ve enerji zenginliğinin önemine yer verildiği görülmektedir. Buna ilaveten, Rusya devlet başkanı Vladimir Putin'in master tez konusu olarak çalıştığı "Enerji nasıl stratejik bir silah olarak kullanılır" adlı tez çalışması dikkate alındığında, 2015 yılında yayınlanan güvenlik stratejisi belgesinde enerji ve enerji yollarının merkeze oturtulduğu görülmektedir.¹⁷⁷

Bunun dışında Rusya terörizmle mücadele de ön saflarda yer almış, Suriye ve Irak'ta bulunan ve toprak tutmuş olan IŞİD'e karşı Batı ile ittifak içerisinde mücadele etmiştir.

Öte yandan belge de uluslararası sistemin değişim içerisinde olduğuna ve bu bağlamda Rusya'nın alabileceği rollere değinilmiştir. Diğer bir değişle tek kutupluluk düzeninden çok kutupluluk düzenine olan geçiş döneminde oluşan küresel çaptaki güç boşluklarını Rusya değerlendirmeye çalışmıştır. Bu hususta ABD'ye rakip olabilecek diğer 'yükselen güç' olarak addedilen ülkelerle (Çin, Hindistan) işbirliğini geliştirmeye özen göstermiştir. Bunun yanında uluslararası hukuku arkasına alarak BMGK'nın izni olmadan yapılacak herhangi bir askeri müdahaleye karşı olduğunu belirterek dünya siyasetindeki oluşacak krizleri BM Güvenlik Konseyi daimi üyesi olarak kontrol altında tutmaya çalışmıştır. Örneğin, Suriye konusunda Batı dünyasının Suriye için uygulamak istediği 'koruma sorumluluğunu' Rusya, Çin'le birlikte veto haklarını kullanarak engellemişlerdir.

Öte yandan 2015 yılı belgesinde askeri modernizasyonun önemi önceki belgelerde olduğu gibi tekrardan belirtilmiştir. Ayrıca uluslararası hukuk kurallarının ihlalini, olası uluslararası sorunların artmasını ve kimyasal silahların arttırılmasını da tehdit olarak belirleyen Rusya, özellikle NATO'nun doğu Avrupa ülkelerinde artan

¹⁷⁶ RNSS 2015. "National Security Strategy of Federation of Russia", 2015, <http://static.kremlin.ru/media/events/files/ru/18iXkR8XLAtxeilX7JK3XXy6Y0AsH> (Son Erişim Tarihi 04.05.2020)

¹⁷⁷ Piotrowski, Marcin A., 'Russia's Security Policy', Janusz Bugajski ve Marek Michalewski (der.), Toward an Understanding of Russia: New European Perspectives, New York: Council on Foreign Relations Press, 2002, s. 59-78.

etkinliğini ve Avrupa Birliği'nin Doğu ülkeleriyle komşuluk politikasını da bir tehdit olarak değerlendirmiştir

Son tahlilde, bu belge ilan edilen tarihten önceki siyasi olayları ve algılanan tehditleri, bu tarihten sonra olabilmesi muhtemel siyasi gelişmeler ve yaşanabilecek tehditlerin öngörüldüğü, bu bağlamda geleceğe yönelik alınabilecek önlemlerin oluşturulduğu bir planlar bütünüdür.

Belgenin analizi sonrası Rusya Federasyonu tarafından algılanan tehditler ile belirlenen hedefler aşağıda belirtilmiştir:

a.Tehditler

Nükleer olmayan tam güdümlü stratejik silahlar, Rusya'yı istikrarsızlaştıracak radikal sosyal gruplar, yabancı ve ulusal sivil toplum örgütleri, finansal ve ekonomik yapılar, birey temelli eylemler, Terörizm, istikrarsızlık ve KİS'lerin yayılması tehlikeleri, Renkli Devrimler, Rusya sınırlarında askeri-biyolojik laboratuvarların kurulması, Biyolojik Silahlanma, Ukrayna hükümetinin devrilmesine yönelik Batı desteği ve DAES'in yükselişi, Kitle imha silahları, enformasyon savaşları, yolsuzluk, hükümetin devrilmesi, ulus-aşırı tehditler, ABD ve NATO'nun Rusya'ya karşı hamleleri, çabaları, NATO'nun Rusya sınırlarına yakın bölgelere(yakın çevre) yönelik genişleme hamleleri, Rusya'nın yakın çevresinde ve sınırlarında NATO'nun askeri varlığı

b. Hedefler

Ortadoğu'da etkili bir aktör olmak, SSCB'nin yıkılmasıyla beraber kaybettiği nüfuz alanını yeniden kazanmak, Suriye'nin savaş sonrası döneminde yönlendirici etkiye sahip olmak, bölgede sahip olunan iş birliklerini korumak ve potansiyel işbirliği alanları oluşturmak, Suriye ve diğer bölge ülkelerinde enerji ve silah pazarında güçlü bir paya sahip olmak, payını yükseltmek, rakiplerini elimine etmek(ABD), Körfez Ülkelerinin yatırım anlamında ilgisini çekmek, ekonomik gelir kaynaklarını çeşitlendirmek, Suriye ve yakın bölgesinde başarısız devletlerden kaynaklanacak olan terör ve radikal akımların önünü kesmek, Levant Doğu Akdeniz'de stratejik askeri üs ve limanlara sahip olarak Levant bölgesinde hali hazırda devam eden enerji siyasetinde etkin bir rol oynamak, Akdeniz'e inmek ve bu doğrultuda stratejik limanlar ve üsler yoluyla enerji hatlarının kontrolünü

sağlayabilmek, Avrupa Birliği'nin enerji temini için oluşturabileceği olası alternatif yollarda etkiye sahip olabilmek

Bu yılda ilan edilen belgede belirlenen hedeflerle 2009 yılında ilan edilen belgedeki hedefler karşılaştıracak olunursa, bir önceki belgedeki yumuşak gücünü daha çok geliştirme amacına mukabil olarak son belgede Rusya'nın aktif faaliyetler yürüterek uluslararası sistemde daha etkili bir aktör olmayı ve nüfuz alanlarını genişletmeye yönelik bulunacağı eylemleri belirlemesi göze çarpmıştır. Ortadoğu'da etkili bir aktör olmak istemesi, Suriye'de konjonktürü belirleyici adımlar atarak bu ülkede elde ettiği siyasi ve diplomatik başarılarla Ortadoğu'daki ABD'nin koruyuculuğu altında bulunan diğer devletleri kendine doğru çekmesi nüfuz yayma politikasıyla ilişkilendirilmiştir. Ayrıca AB'ye iletilecek enerji koridorlarında kontrol sahibi olabilmek gerek AB ülkeleri gerekse enerjiyi iletecek olan ülkeler üzerinde nüfuz yaratabileceğinden Rusya'nın küresel güç olma gayesiyle uyumlu olduğu düşünülmüştür. Dolayısıyla Rusya nezdinde belgenin ilan edildiği yıl nüfuz alanı açısından hem koruma hem büyüme anlamını taşımıştır.

4.7.4. Değerlendirme

Rusya'nın, 2000 yılında ilan edilen Ulusal Güvenlik Stratejisi Belgesi'nde Soğuk Savaş sonrası siyasi, ekonomik ve askeri alanda zayıflamış bir devlet olarak sancılı bir toparlanma sürecine girdiği belirtilmiştir. Bu yüzden genel olarak Rusya'nın politikalarının, kaybettiği prestijini ve küresel güç konumunu yeniden kazanmaya yönelik olduğu görülmektedir. Bu kapsamda da önem verdiği meselelerden belki de birincisi ekonomi olmuştur. Çünkü bir devletin milli güç unsurlarını geliştirebilmesi, ilk başta ekonomisini geliştirmesi ile mümkündür. Bu doğrultuda Rusya'nın ekonomiye ağırlık vermesi siyasi ve askeri alanda gücünü arttırmaya çalışmasından kaynaklanmaktadır. Fakat dış politika da Rusya'nın uyguladığı ekonomi politikalarıyla Batı'nın desteğini almaya çalışması ve iç politika da halkın refahını artırarak merkezi otoriteye bağlılığını artırma düşüncesi 1998 yılına kadar başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Fakat 1998 yılında oluşan ekonomik kriz sonrası enerji kaynaklarının fiyatlarının dünya genelinde düşmesi Rusya'nın ekonomisinin büyümesine sebep olmuştur.

RF merkezi otoritesini sağlamlaştırmak için, ekonomisini geliştirmeye çalışmasıyla beraber askeri gücünü artırma yoluna da gitmiştir. Sahip olduğu nükleer silahlarla, büyük bir nükleer ve konvansiyonel güç olmayı hedeflemiştir. Bunun yanında dış politika ve güvenlik alanında NATO'nun eski SSCB ülkelerini örgüt içine alması Rusya Federasyonu için bir tehdit olarak algılanmıştır. Her ne kadar NATO'nun bu yayılmacılığına karşı dirense de bunda başarılı olamamış eski nüfuz alanlarının bir kısmını kaybetmiştir. Diğer yandan NATO'nun bünyesine katamadığı diğer eski SSCB ülkeleriyle siyasi, ekonomik bağlamında uluslararası bir örgüt kurarak sınırlarına yakın olan bu ülkeler üzerinde etki alanını korumayı amaçlamıştır. Aynı zamanda yine eski SSCB ülkelerinin bulunduğu yerlerde mevcut siyasi istikrarsızlığı bozacak uygulamalara karşı çıkmış, o yıllarda uluslararası alanda ve güç kapasitesi kapsamında zayıf bir devlet olması sebebiyle özellikle kendi çevresinde mevcut statükonun devamlılığını savunmuş, BM gibi yasal mekanizmaların anlaşmalarına uygun olmayan özellikle insani müdahale ve koruma sorumluluğu altında yapılan tüm girişimlerin engellenmesini hedeflemiştir. Son tahlilde Rusya için bu dönem mevcut gücünü koruma, hesaplama ve değerlendirme olmuştur

2009 Ulusal Güvenlik Strateji Belgesi'nde görülen noktalardan ilki çok kutuplu düzende rekabetçi, güçlü bir Rusya olmaktır. Bununla birlikte belgede enerji kaynaklarının yakın gelecekte uluslararası çekişmelerin, çatışmaların ana sebebi olabileceği iddia edilmiştir. Bu argümanla Rusya'nın güçlü olabilmesi anlamında öncelik haline getirdiği ve yaşamsal çıkarlarının sürdürülmesi amacıyla sahip olduğu enerji kaynaklarını korumanın ve yeni enerji kaynaklarının keşfinin yapılmasının önemine vurgu yapılmıştır. Bu sebeple Rusya'nın önceki döneme kıyasla daha fazla dışarıya dönük olup ve uluslararası siyasette daha aktif hale gelip, saygınlığını arttırmaya çalıştığına dair emarelerin var olduğu da belirtilebilir.

Bu emarelerden ilki 2003'te ABD'nin Irak'a müdahale etmesini BM Güvenlik Konseyi daimî üyesi olan Rusya'nın veto etmesidir. ABD'nin BM şartnamesinin 2. maddesinin 4. fıkrasına aykırı davranarak Irak'a savaş açması Rusya'nın her diplomatik platformda ABD'nin bu uygulamasının uluslararası hukuka aykırı olduğunu ve dünya düzenini bu şekilde istikrarsızlığa sürüklediğini belirtmiş, bu şekilde hukukun üstünlüğüne inanan devlet imajı çizerek saygınlığını diğer devletler nezdinde arttırmaya çalışmıştır.

İkincisi, 2004'te Belarus'un 2006'da Ukrayna'nın doğalgaz borçlarını ödemedikleri gerekçesiyle Rusya'nın bu ülkelere ilettiği doğalgazı kesmesidir. Dolayısıyla enerji bağlamında RF enerji kaynaklarını dış politika aracı olarak kullanarak muhatap olduğu ülkeye/ülkeler üzerinde ulusal çıkarları çerçevesinde baskı yapmaya çalışmıştır. Bu şekilde yakın çevresinde bulunan ülkelere ve AB'ye bu bölgelerde kontrolün kendisinde olduğunu ve önceki döneme nazaran güçlendiğini göstermek istemiştir.

Üçüncüsü, bu avantajını korumak içinde önceki dönemde olduğu gibi bu dönemde de kontrol ettiği doğal gaz ve petrol kaynaklarını çıkardığı bölgelerde “düzen bozucu” ya da “istikrar bozucu faaliyetlere” karşı askeri müdahale de bulunma hakkını kendinde görmüştür. Örneğin NATO “Barış İçin Ortaklık” açılımıyla Avrupa'nın doğu bölgesindeki eski SSCB ülkelerini bünyesine alması çabası özellikle 2000'li yıllardan sonra RF'nin yakın coğrafyasına daha fazla hakim olmasını sağlamıştır. NATO Gürcistan'ı bünyesine almak istemiş, Rusya Federasyonu da Gürcistan'ı işgal etmek suretiyle bu duruma engel olmuştur. Bunun sonucunda da hem Güney Osetya'nın hem de Abhazya'nın Gürcistan'dan bağımsızlıklarını ilan etmelerini sağlayarak Batılı güçlere hem önemli bir jeopolitik mesaj vermiştir hem de “Hami” devlet olarak bölgedeki varlığını pekiştirmiştir.

Diğer yandan AB 2013 yılında Ukrayna'yı bünyesine almaya çalışarak sınırlarını Rusya Federasyonu'nun sınırlarına kadar genişletmek istemiştir. Buna karşın RF'nin Ukrayna'ya uyguladığı siyasi ve askeri adımları sonucu Ukrayna merkezi otoritesi ülkenin doğusunda otoritesini kurmakta zorluklar çekmiştir. RF'nin Ukrayna aleyhine atmış olduğu adıma karşılık AB ekonomik yaptırımlar uygulamaya kalkmış, bunun sonucunda da RF Mart 2014'te Ukrayna'nın Kırım şehrini işgal edip, stratejik önemde bir yeri ele geçirmiştir. Zira Rusya Federasyonu, AB ve NATO'nun kendi sınırına kadar gelme amaçlarının, sahip oldukları fikirleri ve sundukları olanakları kendi yakın çevresine yaymak olduğunu görmüştür. Dolayısıyla da RF yakın coğrafyasında oluşturduğu jeopolitik oluşumunun dağılmasını engellemeye çalışmıştır.

Buna ek olarak, Rusya Federasyonu'nun Ukrayna'ya müdahale etmesinin belki de en önemli sebebini Brezinski “Büyük Satranç Tahtası” adlı kitabında belirtmiş olduğu düşünceleri ile bize açıklamaktadır: “Ukrayna, Rusya'yı dönüştürmekte yardımcı

olan bağımsız bir ülke olma özelliğiyle bir jeopolitik mihverdir. Ukrayna olmaksızın Rusya'nın Avrasyalı bir imparatorluk olma durumu sona erer. Ukrayna olmadan Rusya sadece Asyalı yayılmacı bir devlet olur. Ancak Rusya, Ukrayna üzerinde kontrolü yeniden sağlayacak olursa, Avrupa'dan Asya'ya uzanan güçlü bir yayılmacı devlet olma şansını yeniden kazanır".¹⁷⁸ Dolayısıyla Rusya'nın 2013 yılında Ukrayna Krizi'ni oldukça önemsemesi ve bu ülkenin Batı eksenine girmemesi için askeri müdahaleyi göze alarak Kırım'ı işgal etmesinin sebebi, Rusya'nın yeniden bir imparatorluk olma isteğiyle, küresel güç olma arzusuyla açıklanabilir.

Dördüncüsü Rusya'nın her türlü diplomatik platformlarda çok taraflı dünya düzeninin hâkim olduğu statükonun korunması ve bu düzendeki istikrarın korunmasında uluslararası hukukun ön gördüğü uygulamalar çerçevesinde hareket edilmesi gerektiğini, tek taraflı eylemlerden, koruma sorumluluğu çatısı altında devletlerin egemenliklerine müdahale edilmesinin dünyadaki barış ve düzene zarar verdiğini söylemiştir. Bu diplomatik platformlardan belki de en önemlisi 2008 yılındaki Münih Güvenlik Konferansı'dır. Zira Rusya Devlet Başkanı Putin'in bahsi geçen meseleyle alakalı ABD'yi ve Batı dünyasını sert bir dille eleştirmesi ve bu tarihten sonra da Rusya'nın giderek dış politikada daha aktif olması bu bağlamda önemlidir.

Beşincisi, 2008 dünya ekonomik kriziyle birlikte Rusya mevcut ekonomik gelirlerini çeşitlendirmesi gerektiğini ve ekonomisinde yapısal zayıflıklar olduğunu tespit etmiştir. Bu bağlamda endüstrisini geliştirmek, enformasyon ve bilişim alanında yatırımları arttırmayı ve yüksek teknolojide lider ülkelerden biri konumuna gelmeyi hedeflemiştir. Bu bağlamda Rusya özellikle teknolojik alt yapısını güçlendirmeyi amaçlayarak bu alanda da rekabet gücünü arttırmayı hedeflemiştir. Bunun yanında küresel çapta yeni eğilimleri gözlemleyerek yeni alanlarda söz sahibi olmayı hedeflemiştir. Bu da küresel güç olma arzusunda müspet bir adım olarak göze çarpmaktadır.

2015 yılında ise Rusya'nın önceki dönemlerdeki tehdit algulamalarını sürdürmekle beraber özellikle uluslararası krizlerin çözümüyle alakalı stratejilerine diğer dönemlere kıyasla daha fazla önemsemiştir. Bu durum Rusya'nın güç

¹⁷⁸ Erdem Ergen, Avrasya'nın Kilidi Türkiye, Ankara: Kaynak Yayınları, 2017, s. 42

mekanizmalarını daha da geliştirdiğini ve bir küresel güç gibi düşünerek ulusal ve uluslararası güvenlikle alakalı ön görülerini ortaya koyduğunu göstermiştir. Buna ek olarak, mevcut krizlerle alakalı diyalog ve uluslararası hukuk temelli bir çözüm anlayışını savunmuştur. Ekonomik hedeflerine ise tıpkı önceki dönemlerdeki gibi sürdürmeye çalıştığı ve özellikle enerji şirketlerinin yurtdışındaki çalışmalarını destekleyip, bununla birlikte güvenliklerini sağlamaya çalışacağı belirtilmiştir.

Rusya kendi iç ve dış politikalarını Amerika ve müttefiklerinin eleştirmesi sebebiyle yükselen güçler olarak tabir edilen Çin ve Hindistan ile sıkı ilişkiler kurmayı hedeflemiştir. Aynı zamanda Rusya Batı'nın siyasi ve değerler sistemine karşı olarak ittifaklar kurup Batı'nın kurmuş olduğu uluslararası sisteme "karşı cephe" yaratmayı amaçlamıştır. Buna ek olarak, Rusya bu ittifakı daha da genişleterek çok taraflı bir dünya sisteminin sürdürülebilirliğini sağlamayı amaçlamıştır. Bu şekilde uluslararası düzende baskın bir sistem ve ittifaklar bileşeni olan Batı sistemine karşı alternatif bir sistem yaratmayı amaçlamıştır.

Fakat bu bakış açısına rağmen gerekli gördüğünde, özellikle terörizm konusunda Rusya, Batı dünyasıyla bir ittifak içerisinde de olmuştur. Bu durum Rusya'nın pragmatist bir şekilde terörizmin kendisi dahil diğer büyük devletleri de olumsuz anlamda etkileyebileceğinden terörizme karşı Batı ittifak güçleriyle ortak bir cephe açmışlardır.

Öte yandan özellikle BM'nin Güvenlik Konseyi daimî üyesi olarak uluslararası krizlerin çözümüyle alakalı diğer devletleri kendi istediği bir çözüm yöntemini diplomatik becerileriyle etkileyerek kendi yanına çekmeye çalışmıştır. Suriye Krizi'nin çözümünde ABD ve Avrupa'nın Suriye'ye askeri müdahalede bulunmasına Rusya ve Çin'in ret oyu vermesi bu bağlamda düşünülebilir. Bu şekilde küresel güç diye tabir edilen ABD, Rusya'nın diplomatik manevraları sayesinde Suriye'de pasif bir durumda kalmış ve diplomatik alanda Rusya'ya karşı bir üstünlük sağlayamamıştır.

Sonuç olarak Rusya Federasyonu ülke içindeki krizlerle uğraşan bir devletten sınırları dışındaki bölgesel ve uluslararası krizlerde söz sahibi olan, enerji kaynakları ile ekonomisini geliştirerek ve dış politika uygulamalarında enerjiiyi bir araç olarak

kullanarak milli gücünü ve dünyadaki nüfuzunu geliştirmiş bir devlet haline gelmiştir.

5. VAKA ÇALIŞMASI

Bu bölümde Rusya'nın mevcut Avrasyacı yaklaşımını ve bu yaklaşımını yansıttığı strateji belgeleriyle küresel bir güç olma hedefine ulaşma gayretlerine yönelik ampirik inceleme yapılacak ve teoriyle sahadaki uygulamalar karşılaştırılacaktır. Suriye krizi'ndeki etkinliği ile birlikte Rusya, ideolojik anlamda ABD'nin dünya hegemonu olarak sahip olduğu güce karşı koymakta, siyasi anlamda da etki alanını koruyup yaymaya ve tıpkı ABD gibi kendisini alternatif bir küresel güç ve arabulucu olarak dünyaya göstermeye çalışmıştır. Son olarak kökten dinciliğin Suriye'deki varlığının Rusya için bir tehdit olması, ekonomik olarak Suriye'nin Rusya'nın ihracat bağlamında önemli bir pazarı olması, askeri olarak Rusya'nın geliştirdiği silahlarını bu bölgede test etme ve bu şekilde bu silahları dünyaya tanıtımını yapmasından dolayı Suriye krizi araştırmanın maksadı bakımından uygun bir vaka olmaktadır. Buradaki Rusya'nın dış siyaset ve askeri faaliyetlerinin analizi tez konusuna yönelik çıkarımlar yapılmasını mümkün kılacaktır.

Bu bağlamda öncelikle Suriye Krizi genel hatlarıyla anlatılacak, böylelikle okuyucu Suriye Krizi'nin nasıl iç savaşa dönüştüğünü kronolojik olarak görebilmesi sağlanacaktır. Daha sonra Rusya'nın Suriye'yle olan stratejik ilişkisinin nasıl başladığı konusunda okuyucuya bilgi vermek amacıyla Sovyetler Birliği - Suriye ilişkilerine değinilecektir. Çünkü bu iki devlet arasındaki ilişkiler bugünkü Rusya Federasyonu – Suriye ilişkisinin temelini oluşturmuştur.

İkinci bölümde, Rusya'nın ve Suriye iç savaşındaki diğer dış müdahalecilerin Suriye'yle ilgilenmelerindeki sebeplerden biri olan Suriye'nin coğrafik önemine değinilecektir. Bunun aynı zamanda tamamen olmasa bile bölgede oluşan vekalet savaşının anlaşılmasında faydalı olduğu düşünülmüştür. Üçüncü kısımda 2011 yılına kadar RF - Suriye arasında var olmuş ilişkilere değinilecektir.

Geri kalan bölümlerde Rusya'nın Suriye'deki çıkarları ve diğer aktörlerin çıkarları ve Rusya'yla diğer aktörlerin çıkar çatışmaları ele alınacak ve Suriye'deki aktörlerin işbirlikleri arasındaki amaçlar ele alınacaktır. Buna ilaveten Rusya'nın müdahalesinin küresel gücüne olan katkısı analiz edilecek ve son tahlilde teorilerle sahada var olan durumlar analiz edilerek bir sonuç çıkartılacaktır.

5.1 Suriye Krizi

Suriye, bağımsızlığını kazandığından beri demokratik bir sistem oluşturamamış, onlarca yıl askeri darbeler geçirmiş ve bu tip olaylar akabinde diktatörlükle yönetilen bir devlet olmuştur. Siyasi anlamda yaşamış olduğu sorunlar bir tarafa, ekonomik anlamda da geri kalmış bir devlet olmuştur.

Hafız Essad, 2000 yılında öldükten sonra iktidara geçen Beşar Esad, ülkeyi demokratik, eşitlikçi, adil bir düzen kurma sözüyle iktidara gelmesine karşın, bu sözlerini realiteye çevirmekte pek de başarılı olamamıştır. Özellikle iktidar olduğu dönemde Suriye'nin yaşamış olduğu ekonomik sorunlar rejim karşıtlarının sayısının artmasına sebep olmuştur.

Ülke genelinde bu politik ve ekonomik olumsuzluklardan rahatsız olan ve bir an evvel hükümet tarafından bu olumsuz koşulların sonlandırılmasını isteyen Suriye halkı, 15 Mart 2011'de ülkenin güneyinde Dara adlı şehirde hükümet karşıtı gösteriler düzenlemeye başlamıştır.¹⁷⁹

Protestoların ülke geneline yayılması sonucu Haziran 2011'de Suriye'de askerler ve tanklar ülkenin kuzeyindeki göstericilere saldırarak binlerce Suriyelinin Türkiye'ye ve diğer ülkelere göç etmesine sebep olmuştur. Bu olay sonrasında Suriye'nin komşularıyla küresel güçler 'Esad Taraftarı' ve 'Esad Karşıtı' olarak fikirselleşmiş ve birbirinden ayrılmışlardır. Bu devletler daha sonra açıklanacak olan Suriye'deki terörist faaliyetlerden dolayı işbirliğinde bulunmuşlardır. Esad'ı destekleyen devletler Rusya, İran, Çin, buna karşın Esad'ın karşısında olanlar ise ABD-AB-Türkiye, Suudi Arabistan ve Katar'dır. Esad'ı destekleyen devletlerin rejimi korumak amacıyla atmış oldukları ilk adımın, 2011 yılı Ekim ayında Birleşmiş Milletler'in

¹⁷⁹ Suriye İç Savaşı 9. Yılına Girdi, Anadolu Ajansı, 14.03.2019, [<https://www.aa.com.tr/tr/dunya/suriye-ic-savasi-9-yilina-girdi/1417715>] (Son Erişim Tarihi 13.01.2020)

Esad'ı gösterileri bastırmak için uygulamış olduğu şiddeti kınamayı ve askeri müdahaleyi gerçekleştirmesini veto ederek engellemeleridir.¹⁸⁰

Bunun dışında Suriye ordusundan ayrılan bir grup Esad'a karşı ayaklanmak amacıyla Özgür Suriye Ordusu'nu kurmuştur. Bu örgüt, Suriye'de silahlı muhaliflerin liderliğini üstlenmeye çalışsa da yerel milisler Özgür Suriye Ordusu'nu tanımamışlardır.¹⁸¹ Buna ilaveten silahlı muhaliflerde liderlik kavgası yaşanırken Esad da meşruiyetini dünya kamuoyuna göstermeye ve müttefik kazanmaya çalışmıştır. BM, krizin çözümüyle ilgili Haziran 2012 yılında Cenevre'de toplandıysa da özellikle ABD ve Rusya'nın Esad'ın Suriye'nin geleceğindeki konumu hakkında uzlaşamamaları sebebiyle Cenevre Konferansı'ndan krizi bitirecek bir sonuç elde edilememiştir.¹⁸²

Aslında bakılacak olursa muhalifler 2011 – 2013 yılları arasında başarılı olmuşlardır. Dünya kamuoyunun desteğini almış ve silahlı mücadelelerde rejim güçlerini ülkenin birçok yerinde mağlup etmişlerdir. 2012 yılının Haziran ayında Suriye'nin en büyük şehri olan Halep'e girmişler ve ülkenin doğu bölgesini kontrol altına almışlardır. Bu avantaj 2013 yılına kadar sürmüştü, rejim güçleriyle yerel milisler arasında genişlememe durumu ortaya çıkmıştır.¹⁸³

2013 yılında Esad rejiminin karşılaştığı problem, Batı dünyasının kendisinin kimyasal silah kullandığını iddia etmesi ve bu sebeple bir askeri müdahale yapılması için BM'de zemin yoklamaları yapmaları olmuştur. Fakat askeri müdahale BM Güvenlik Konseyi'nde masaya getirildiyse de Rusya, Çin ve İran tarafından karar veto edilmiştir.

Kimyasal silahlar konusunda Rusya, konuyla alakalı titizlikle çalışıp diplomasi alanında Suriye ve ABD'yi bir araya getirerek 30 Haziran 2014'e kadar Suriye'nin

¹⁸⁰ BM Suriye'de etkisiz kaldı", Anadolu Ajansı, 18.03.2015, [<https://www.aa.com.tr/tr/dunya/bm-suriyede-etkisiz-kaldi/65883>] (Son Erişim Tarihi 03.02.2020)

¹⁸¹ Özgür Suriye Ordusu nedir? 2011'den 2018'e örgütün yaşadığı dönüşüm, BBC News – Türkçe, 30.01.2018, [<https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-42862756>] (Son Erişim Tarihi 03.02.2020)

¹⁸² Suriye Krizinde Cenevre maratonları sonuçsuz kaldı, Anadolu Ajansı, 21.02.2017, [<https://www.aa.com.tr/tr/dunya/suriye-krizinde-cenevre-maratonlari-sonuacsuz-kaldi/754818>] (Son Erişim Tarihi 02.02.2020)

¹⁸³ Ibid.

bütün kimyasal silahlarının uluslararası düzeyde denetim altında tutulacağına dair bu iki devletin anlaşmasını sağlamıştır.¹⁸⁴

Hem muhalefet hem de Esad rejimi için büyük tehlike olarak görülen IŞİD, (Irak – Şam İslam Devleti) 2013 yılının Aralık ayında ortaya çıkmıştır.¹⁸⁵ IŞİD ile birlikte El Kaide'ye bağlı bir örgüt olan El Nusra, Suriye'ye gelerek operasyonlarına burada devam etmiştir. Muhalefetle rejim güçlerini birbirleriyle çarpışmaktan yorgun halde bulan terör örgütleri, hızlı bir şekilde Suriye'de yayılma imkanı bulmuştur. IŞİD'in başındaki lider El Nusra'yı da kendi örgütüyle birleştirmek istediye de bunda başarı sağlayamamıştır. Bunun sonucunda da IŞİD El Nusra'ya karşı silahlı çatışmaya girmiş ve bu çatışmadan galip çıkmıştır. Dünyanın birçok yerinden savaşı toplayan IŞİD, aynı zamanda Batılı gazetecileri ve bölgede çalışan Batılıları yakalayıp idam ederken video çekip bu görüntüleri uluslararası medyada yaymıştır.¹⁸⁶

8 Ağustos 2014'te ABD, IŞİD'in Irak'ta ülkenin kuzeyindeki Kürt bölgelerine saldırmasını engellemek için hava operasyonları düzenlemeye başlamıştır.¹⁸⁷ 23 Ekim'den itibaren Amerika'nın ve Arap koalisyon güçlerinin Suriye'de IŞİD mevzilerine olan hava operasyonları yoğunluk kazanmıştır.¹⁸⁸ Batılı güçlerde bu koalisyona katılarak bu koalisyon uluslararası bir hale dönüşmüştür.¹⁸⁹

IŞİD'in karşısında yer alan devletlerden biri de Rusya'dır. 2015 'ten önce askeri eylemlerden ziyade diplomatik girişimlerde bulunan Rusya, 2015'ten itibaren sahada varlığını göstermeye başlamıştır. Latakya'ya yakın hava üssüne asker ve mühimmat yollayan Rusya, diğer ülkelerin yaptığı gibi IŞİD'e karşı hava operasyonları düzenlemiş olsa da daha sonra yapmış olduğu hava operasyonlarının çoğunun IŞİD'e

¹⁸⁴ Michael Gordon, USA and Russia Reach Deal To Destroy Syria's Chemical Arms, New York Times, 14.09.2014, [<https://www.nytimes.com/2013/09/15/world/middleeast/syria-talks.html>] (Son Erişim Tarihi 17.05.2020)

¹⁸⁵ The rise of Islamic State, BBC, 11.09.2014, [<https://www.bbc.com/news/world-middle-east-28116033>] (Son Erişim Tarihi 18.05.2020)

¹⁸⁶ Steven Sotloff: "Isis video claims to Show beheading of US Journalist", The Guardian, [<https://www.theguardian.com/world/2014/sep/02/isis-video-steven-sotloff-beheading>] (Son Erişim Tarihi 18.05.2020)

¹⁸⁷ US Department of Defence, 5 things to know about the fight against ISIS in Syria, [<https://www.defense.gov/Explore/News/Article/Article/1718356/5-things-to-know-about-the-fight-against-isis-in-syria/>] (Son Erişim Tarihi 18.05.2020)

¹⁸⁸ Ibid

¹⁸⁹ Syrian Civil War, Britannica, [<https://www.britannica.com/event/Syrian-Civil-War/Civil-war>] (Son Erişim Tarihi 17.05.2020)

değil Esad'a muhalif olan yerel milislere karşı yaptığı anlaşmıştır.¹⁹⁰ Burada Rusya'nın kendi çıkarını gözetererek hem IŞİD problemini yok edip Suriye'yi bir cihatçıların yuvası haline getirmeyi önlemeyi hem de Suriye'deki rejim muhaliflerine saldırarak merkezi otoritenin varlığını korumayı amaçlamıştır. 2016 yılı Eylül ayında Rusya ve Suriye rejim güçleri Batı destekli muhalifleri büyük ölçüde yendikten sonra dikkatlerini Şam'ın doğusuna yoğunlaştırmıştır.

Öte yandan Şam ve Homs civarında kontrolü sağlayan rejim güçleri, Rusya'nın girişimleriyle sağlanan bir anlaşmayla ülkenin güneybatısındaki muhaliflerin bu bölgede ellerinde tuttıkları yerleri rejim güçlerine teslim etmeleri karşılığında İdlib'e güvenle gidebileceklerinin garantisi verilmiştir. İdlib artık muhaliflerin ellerinde tuttıkları tek bölge olmuştur. Dolayısıyla bu bölgenin hassasiyeti daha da artmıştır. Zira bölgede siviller ve muhalifler olduğu gibi HTŞ, El Nusra vb. radikal terör örgütleri de İdlib'te bulunmaktadır.¹⁹¹

Türkiye'nin Suriye'nin kuzeyinde askeri varlığını bulundurması ve İdlib'teki muhalifleri açıktan destek vermesinden dolayı, Türkiye ile Suriye arasında tansiyon giderek artmış ve bunun akabinde Rusya, iki ülke arasında arabulucu görevi üstlenip bu tansiyonu düşürmeye çalışmıştır.¹⁹² Bunun sonucunda Rusya ve Türkiye bölgede güçlerin daha fazla çatışmasını engellemek amacıyla muhaliflerle rejim güçleri arasında bir tampon bölge kurulması hususunda anlaşmaya varmışlardır. Bu anlaşmaya göre, 15-20 km genişliğindeki tampon bölgede bütün ağır silahlar çıkarılacak ve hiçbir güç bu tampon bölgede olamayacaktır.¹⁹³ Bu tampon bölgede aynı zamanda Türkiye'nin üstleneceği gözlem noktaları kurulacak ve Rus askeri gücü de Türk Silahlı Kuvvetleri ile birlikte ortak devriye yapacaklardır. Bunun

¹⁹⁰ Russia joins war in Syria, BBC, 2015, 01.10.2015 [<https://www.bbc.com/news/world-middle-east-34416519>] (Son Erişim Tarihi 28.05.2020)

¹⁹¹ Why Idlib matters and the obstacles of Assad faces there", Reuters, 17.10.2018, [<https://www.reuters.com/article/us-mideast-crisis-syria-idlib-explainer/why-idlib-matters-and-the-obstacles-assad-faces-there-idUSKCN1LX1VW>] (Son Erişim Tarihi 30.05.2020)

¹⁹² Liu Xuan, "Russia moves to mediate between Syria and Turkey", Chinadaily, [<https://www.chinadaily.com.cn/a/201910/17/WS5da7aeea310cf3e35570ec7.html>] (Son Erişim Tarihi 30.05.2020)

¹⁹³ Russia and Turkey agree to create demilitarized zone around Syria's Idlib, DW, 2017, [<https://www.dw.com/en/russia-turkey-agree-to-create-demilitarized-zone-around-syrias-idlib/a-45530727>] (Son Erişim Tarihi 30.05.2020)

dışında Türkiye, HTŞ gibi radikal terör örgütlerinin bu tampon bölgede varlık göstermelerini engelleyecek, bu örgütleri kontrol altında tutacaktır.¹⁹⁴

Aslında bakılacak olursa IŞİD bölgede aktif bir şekilde var iken terörle mücadele kapsamı içinde aktörler arasında bir uyumun olduğu gözlense de IŞİD'in bölgedeki varlığının sona ermesinden sonra taraflar arasındaki çıkar çatışmaları, Suriye İç Savaşı'ndan beri en üst seviyeye ulaşmıştır.

5.2 SSCB – Suriye İlişkileri

SSCB – Suriye ilişkileri karşılıklı menfaat ve ideolojik iş birliği çatısı altında gelişmiştir. Suriye 1946 yılında Fransa'nın çekilmesiyle bağımsızlığını ilan etmiş fakat ardından askeri darbelerin yaşandığı ve 1960 yılına kadar iki Arap-İsrail savaşından elde edilen olumsuz sonuçlardan dolayı ülke içerisinde istikrar sağlanamamıştır. 1954 yılında Çiçekli hükümeti askeri darbeye iktidardan indirilince Suriye siyasetinde BAAS partisi öne çıkmış, Salih Cedid ve Hafız Esad önderliğinde BAAS partisi Suriye'yi yönetmiştir.¹⁹⁵

Burdan BAAS partisi için kısa bir parantez açmak gerekirse, BAAS partisi Irak'ta ve Suriye'de etkili olmuş ve Irak'ta Mişel Eflak'ın önderliğinde “Diriliş Partisi” Ekrem Havrani'nin önderliğini yaptığı “Arap Sosyalist Partisi”nin birleşiminden doğmuş olan siyasi bir yapıya bürünmüştür.

1954 yılında Suriye, Çekoslovakya ile bir askeri anlaşma imzalayarak Doğu Bloğuyla anlaşma yapan ilk Ortadoğu ülkesi olmuştur. BAAS partisi Suriye'de iktidara geldiğinden beri SSCB- Suriye ilişkileri giderek hız kazanmıştır. Bu ilişki ağı Şam rejimi için hayati bir önem taşıırken, SSCB'ye kendi çevresinin dışında stratejik bir alan kazandırmıştır. Zira Soğuk Savaş dönemini düşünecek olursak Ortadoğu'da tıpkı dünyanın geri kalan yerlerinde de görüldüğü gibi bir Batı-Doğu bloğu kutuplaşması söz konusu olmuştur. İsrail'in Araplara karşı yaptığı savaşlardan galip gelmesi ve Batı'nın desteğini alarak bulunduğu konumu pekiştirmesi ve ilaveten az önce bahsedilen bölgedeki kutuplaşmadan dolayı Suriye kendine bir taraf

¹⁹⁴ Ibid

¹⁹⁵ Wm Roger Louis, Avi Shlaim, “The 1967 Arab-Israeli War: Origins and Consequences”, Cambridge Middle East Studies 2012, s.200.

seçmek zorunda kalmıştır. Mısır'la 1958 yılında birleşme kararı olsa da (ki bu karar da Mısır'daki Nasırcılık'ın Arap milliyetçiliği ideolojisiyle ortak düşman olarak gördükleri İsrail'e karşı birleşme fikri ön plandadır) Nasır'dan sonra Mısır'ın başına geçen Enver Sedat'ın Batı yanlısı politikalar izlediğinden dolayı hem iki devlet arasındaki birleşme dağılmış hem de Suriye kendini Doğu Bloğuna sokarak kendi güvenliğini sağlamaya çalışmıştır.

Sovyetler Birliği ile Suriye'nin ilişkilerini perçinleyen ilk gelişme 1956 yılındaki Süveyş Krizi olmuştur. SSCB'nin Suriye'yi ve Mısır'ı desteklemesi SSCB- Suriye arasındaki ilişkileri geliştirmiş ve SSCB'nin Ortadoğu'daki etkisini genişletmiştir. Daha sonra 6 Ağustos 1957 yılında SSCB ve Suriye "Ekonomik ve Teknik İş birliği Antlaşması"nı imzalamıştır. Aynı yıl içinde 28 Ekim 1957 yılında da bir başka anlaşma çerçevesinde 168 milyon dolar meblağ ile Suriye'ye yardım etmiş, Suriye'nin güvenliğini geliştirme hususunda gerçekleştirilen projelere mali destek vermiştir.¹⁹⁶

1967 yılında cereyan eden üçüncü Arap- İsrail Savaşı'nda Batılı güçler Suriye'yi ekonomik yaptırımlarla tehdit etmiş ve bu güçlerin siyasi baskıları sonucu Suriye, SSCB'nin askeri ve mali desteğine daha çok ihtiyaç duymuştur.

1971 yılına gelindiğinde Hafız Esad, Suriye'de darbe yaparak iktidarı ele geçirmiştir. İlk yurtdışı seyahatini Moskova'ya yapan Hafız Esad, iki ülke arasındaki ilişkilerin ne kadar yüksek boyutta olduğunu da bu ziyaretle bütün dünyaya göstermiştir. Bu ziyaret sonrasında yapılan anlaşmaya ile Suriye, Tarsus Limanı'nı SSCB'ye açarak Sovyetlerin sıcak denizlerde ilk deniz üssünü elde etmesini sağlamıştır.¹⁹⁷

Sovyetler'in Suriye'yi dolayısıyla Esad rejimini desteklemesindeki sebepler üç faktörle açıklanabilir. Bunlardan birincisi, Suriye'nin Türkiye ve İran gibi bölgedeki konumunun stratejik önemidir. İkincisi, BAAS partisinin ideolojisi dolayısıyla Suriye'nin anti-empyralist ve Batı karşıtı söylemleri ve SSCB'nin Suriye'nin anti-Batı söylemlerini kullanıp bu ideolojiyi bütün Ortadoğu'ya yayarak etki alanını

¹⁹⁶ Bilal Karabulut, Karadeniz'den Ortadoğu'ya Uzanan Bir Dış Politika: Geçmişten Günümüze Suriye-Rusya İlişkileri, Karadeniz Araştırmaları, S:15 (Güz2007), s.69.

¹⁹⁷ Sinem Karadağ, "Rusya – Suriye İlişkiler ve Ortadoğu Krizine Etkisi", 2017, [https://insamer.com/wp-content/uploads/2016/03/Rusya-Suriye-İlişkileri-ve-Ortadoğu-Krizlerine-Etkisi.pdf] (Son Erişim Tarihi 12.05.2020)

genişletmek istemesidir. Çünkü ABD'nin Ortadoğu'daki etki alanına karşı SSCB'nin kullanabileceği tek lke Suriye olmuştur.¹⁹⁸ üçüncüsü, nükleer dengeyi korumak adına Sovyetler Birliği Doğu Akdeniz'de bir ayağının olması gerektiğine inanmıştır. Çünkü Amerika, Doğu Akdeniz'deki deniz altlarına taktığı nükleer başlıklı füzelerle bu dengeyi bozacak güce sahip idi. Bundan dolayı Suriye'nin jeostratejik nemi SSCB'nin Suriye'yi yanında tutmasının önemli bir nedenidir. Keza SSCB'nin Ortadoğu'daki etkisini güçlendirmek adına Suriye'ye ihtiyaç olduğu gibi Suriye'nin de güvenlik konusundaki endişelerini gidermek ve ordusunu da Sovyet ordusu biçiminde ağdaşlaştırabilmek için Sovyetler Birliği'nin yardımına ihtiyaç olmuştur.¹⁹⁹

1979 yılına gelindiğinde İsrail ile Mısır arasında bir yumuşama süreci başlamıştır. Bu iki devlet Amerikan'ın da etkin diplomatik girişimleri sayesinde 1979 yılında Camp David Antlaşması yaparak iki devlet arasında sulh sağlanmıştır. Enver Sedat'ın Batı'ya dönük siyaseti, akabinde bu barış antlaşması Suriye'nin güvenlik endişelerinin artmasına sebep olmuştur. 8 Ekim 1980 yılında Suriye kendi güvenliğini Sovyetler Birliği'nin garantisi altına almış, SSCB – Suriye Dostluk Antlaşması taraf devletlerce imzalanmıştır. Bu antlaşmanın nemi 5. Maddeye bakarak anlaşılabilir. Antlaşmanın bu maddesine göre taraflardan birinin güvenliğinin herhangi bir devlet/devletler tarafından tehlikeye sokulması takdirde, antlaşmaya taraf ülkelerden biri diğerinin güvenliğini korumak suretiyle yardım edecektir. Bu madde aynı zamanda NATO'nun kuruluş maddelerinden biri olan 5.madde ile olan benzerliği ile dikkat çekmektedir.

1980'li yıllara gelindiğinde SSCB ile Suriye arasındaki ilişkiler soğumaya başlamıştır. O zamanın SSCB Devlet Başkanı Mihail Gorbaçov, Sovyetler Birliği içerisinde su yüzüne çıkmış ciddi bir problem teşkil eden ekonomik sorunların zmyle ilgileniyordu. Aynı zamanda dış politikada Batı dünyasıyla ılımlı ilişkiler sürdürmeyi önemseyen SSCB, Suriye'nin var olan sorunlarına zm bulmayı veya Suriye'nin Batı karşıtlığını desteklemeyi nemsememiştir. Bir diğer değişle, Ortadoğu konusunda ABD aleyhinde hakimiyet mücadelesine olan ilgisi azalmıştır. Glasnost ve Perestroyka (Açıklık – Yeniden Yapılanma) politikalarıyla ülke içerisine

¹⁹⁸ Karabulut, **a.g.m.**, s. 73.

¹⁹⁹ Karabulut, **a.g.m.**, s.73.

odaklanmaya özen göstermiş, İsrail ile olan ilişkileri olumlu bir zemine oturtmaya çalışmış, dolayısıyla Suriye'yi Ortadoğu'da yalnız bırakmıştır.²⁰⁰ 1985'te Hafız Esad Moskova'yı ziyaret etmiş, Gorbaçov'dan kendisine askeri yardımda bulunması talebini iletmiş fakat aldığı yanıt olumsuz olmakla birlikte Hafız Esad'ın Irak ve FKÖ (Filistin Kurtuluş Örgütü)ne olan siyaseti nedeniyle eleştirilmiştir. Bundan sonra SSCB, Suriye'ye yollamış olduğu askeri danışmanlarının sayısını azaltmış ve 1987'de Suriye'deki bütün askeri danışmanlarını geri çekmiştir.

Ekonomik sorunları nedeniyle SSCB, Ortadoğu'daki müttefiklerine askeri ve ekonomik yardım yapacak durumda olamamıştır. Buna ilaveten İsrail ile ilişkileri normal seviyeye çıkardıktan sonra Suriye'nin olası İsrail ile çıkaracağı bir siyasi veya askeri krizde SSCB'nin zor durumda kalması ihtimali, Gorbaçov'un Suriye'den uzaklaşmasına neden olan sebeplerinden birini oluşturmuştur. Bir başka neden de SSCB, Suriye'ye ve diğer Ortadoğu ülkelerine her türlü yardımı yapmıştır. Bunu yapmasındaki itici güç, bu devletlerin özellikle Nasırcılık ve BAAS fikirlerinden etkilenen devletlerin komünist fikirlerine olan benzerliği ve aynı fikirler altında birleşip aynı zamanda aynı düşman algısına sahip olmalarıydı. Fakat 30 yıl içerisinde bu ideolojilere sahip Ortadoğu'daki devletler, komünist rejim kurmaktan ziyade dikta rejimleri kurmuşlardır. Bu devletlere ve devlet liderlerine örnek, Libya lideri Muammer Kaddafi ve Suriye Devlet Başkanı Hafız Esad ve Irak Devlet Başkanı Saddam Hüseyin'dir. Dolayısıyla SSCB'nin Ortadoğu'ya yaptığı ideolojik yatırımı başarısızlıkla sonuçlanmıştır.

5.3 Rusya Federasyonu – Suriye İlişkileri

Rusya – Suriye ilişkilerini oluşturan dinamikleri incelemeyen önce Rusya'nın dış politika hedeflerinin iyi bir şekilde anlaşılması gereklidir. Çünkü Rusya'nın Ortadoğu'daki eylemlerinin sebepleriyle, bu ülkedeki emelleri doğru orantılı olmuştur.

Rusya, SSCB dağıldıktan sonra kendi evindeki sorunları çözmek ve içeride istikrar sağlamak amacıyla Kafkasya bölgesindeki Çeçen sorunlarıyla uğraşmayı tercih etmiştir. Buna ilaveten SSCB'den gelen ekonomik sorunlarla uğraşmak zorunda

²⁰⁰ Daniel Pipes, "Damascus Courts the West: Syrian Politics 1989-1991", Washington DC: The Washington Institute, 1991 s.15.

kalan Rusya Federasyonu, 2000'li yıllara kadar Suriye'yle yakın ilişkiler kurmamıştır. 2000 yılında Rusya Devlet Başkanı seçilen Vladimir Putin, Suriye'yle dondurulmuş olan ilişkileri yeniden canlandırmaya karar vermiştir.

Vladimir Putin, Rusya'nın başına geçtiğinde Rusya'nın dış politikası aşağıda belirtilen amaçlar doğrultusunda şekillenmiştir.

- Rusya'yı SSCB gibi prestijli bir devlet haline getirmek
- Rusya'yı ABD'ye alternatif bir küresel güç haline getirerek tek kutuplu dünya düzeninin oluşmasını engellemek
- Eski Sovyet etki alanını, en azından Batı dünyasına kaptırmadığı alanları konsolide edip bu bölgeleri dış etkilere karşı korumak

Rusya sadece yakın çevresiyle değil Ortadoğu ülkeleriyle de yakın temas kurmaya çalışmıştır. İsrail'le ilişkileri geliştirmeyi önemsemiştir ve Suriye'yle Soğuk Savaş dönemindeki gibi yakın ilişkiler kurmuştur. Türkiye'yle de coğrafi konumu ve jeopolitik önemi dolayısıyla ilişkileri geliştirmeye özen gösterirken en karmaşık ilişki içinde olduğu İran'la bile ilişkilerini geliştirmeyi önemsemiştir.²⁰¹

Bu bağlamda, Eski Suriye Devlet Başkanı Hafız Esad öldükten sonra yerine 10 Haziran 2000 yılında geçen oğlu Beşar Esad'la birlikte Suriye - Rusya ilişkileri hızlı bir şekilde gelişme göstermeye başlamıştır. Suriye'nin, Rusya için Ortadoğu'daki tek müttefiki olması ve o dönemde İsrail'le olan ilişkilerinin kaygan bir zeminde seyretmesi Rusya'nın Suriye'yi korumasını zorunlu hale getirmiştir. Bir Rus gazetesi olan İzvestiya bu kararın nedenini şu şekilde açıklamıştır.²⁰²

- Moskova'nın Suriye'yi İsrail ile barış konusunda ikna edebileceği
- Tartus Deniz Üssü'nün Rusya'nın Akdeniz'deki tek deniz üssü olması
- Şam'ın Sovyetler Birliği'nden kalma 13,4 milyar dolarlık borcunun bir kısmını ödemeye hazır olması.

Bunun dışında 2005 yılında Putin'in Esad'ı Moskova'ya davet etmesi ve bu görüşmenin ardından çıkan sonuçla Rusya'yla Suriye partner olmuşlardır. Buna

²⁰¹ Karadağ Sinem, a.g.m s: 9

²⁰² Karadağ Sinem, a.g.m., s.9

örnek olarak, Rusya Suriye'nin SSCB döneminden kalan 13,4 milyar dolarlık borcunun %73'ünü sildiğini duyurmuştur. Bunun karşılığı olarak Rusya, Akdeniz'deki tek üssü olan Tartus Limanı'nı elde tutmaya devam etmiştir. Dahası bu iki devlet enerji alanında işbirliğine yönelmeye 2005 yılının Mart ayında karar vermiştir. Buna göre Rus enerji şirketi olan Taftneft, Suriye'de petrol ve gaz çalışmalarını başlattığını duyurmuştur. Bir başka Rus şirketi Stroytransgaz ise Suriye'yle petrol işletme tesisi kurma konusunda anlaşmışlardır. Siyasi anlamda işbirliğine örnek ise Suriye, eski Lübnan Başbakanı Refik Hariri'nin suikast edilmesi sebebiyle uluslararası platformda zan altında kalmıştır. BM 1559 no'lu kararla Suriye'nin Lübnan'dan çekilmesini istemesine rağmen Rusya çekimser oy vererek Suriye'nin yanında olduğunu göstermiştir. Bu olayla bağlantılı olarak Rusya, Suriye'ye kısa menzilli füze sağlayarak Suriye'nin savunmasına katkıda bulunmuştur.

Askeri alandaki ilişkilerde ise Suriye, Rusya için özellikle silah ticareti konusunda önemli bir pazar olmuştur. SIPRI'nin raporuna göre Suriye'nin 2007-2011 dönemi içerisinde toplam silah ithalatının %72'sini Rusya'dan sağladığı belirtilmiştir²⁰³ Bu silahların bazıları aşağıda belirtilmiştir.

- Eski Sovyet füze sistemi olan SAM füze sistemi
- BUK M-2 uçaksavar orta menzilli füze sistemi
- Partsir – S1 uçaksavar kısa menzilli füze sistemi
- S – 300 uzun menzilli füze sistemi

Bunun yanında Suriye askeri personeli SSCB döneminde Sovyet askeri akademisindeki eğitim subayları tarafından, 2000'li yıllardan itibaren de Rus askeri akademisindeki Rus eğitim subayları tarafından Rus yapımı ekipmanları çalıştırmak için Suriye askeri personeline eğitim vermişlerdir. Bununla birlikte askeri teknoloji bakımından da Rusya'nın Suriye'ye mühimmat ve ekipmanların modernizasyonu hususunda destekleri olmuştur.

Son olarak Rusya'nın Suriye'ye istihbarat paylaşımı yapmış ve 2011'den sonra da bu istihbarat desteğine devam etmiştir.

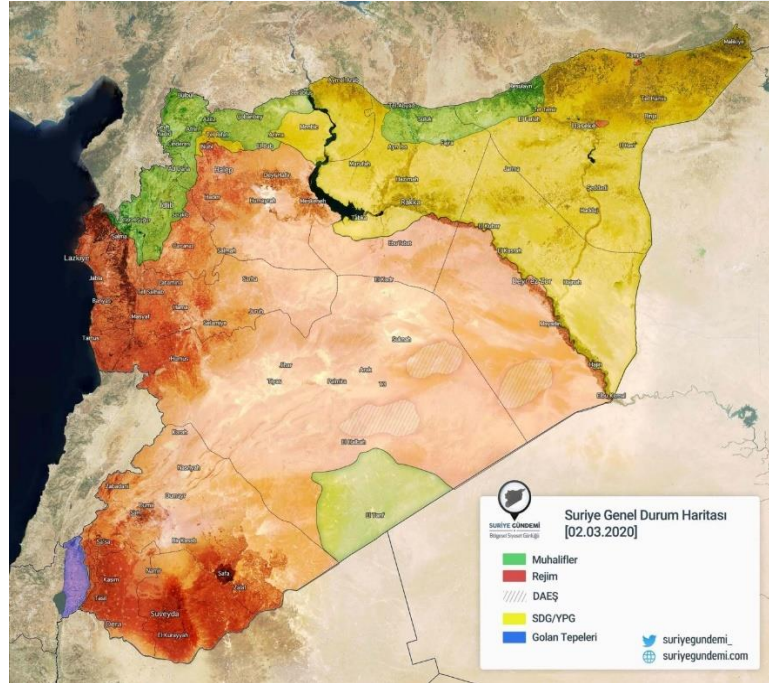
²⁰³ Roy Allison, "Russia and Syria: explaining alignment with a regime in crisis", Oxford University Press, 2013, [https://www.jstor.org/stable/23479395?seq=1] (Son Erişim Tarihi 03.06.2020)

5.4 Coğrafi ve Demografik Bakımından Suriye'nin Önemi

Suriye'nin coğrafi konumuna bakıldığında ve bölgenin tarihsel kronolojisi incelendiğinde, Ortadoğu coğrafyasında ve ona yakın bölgede kuvvetlenmiş devletlerin daha fazla güç kazanmak ve topraklarını genişletmek amacıyla çoğunlukla Suriye'ye gelmişlerdir.

Suriye kuzeyinde bulunan Türkiye'ye, doğuda Irak'la, güney'de Ürdün'le ve İsrail'le komşudur. Akdeniz'e çıkışı olmasının yanında Batı bölgesinde birçok dağ ve bu dağların arasından geçen Orontes Nehri ve Barada Nehri ve Yarmuk Nehri bulunmaktadır. Türkiye tarafından Suriye'ye doğru inen Fırat – Dicle nehirleri Suriye'nin Kuzey'deki Platosunu Şam ve Cezir Platosu olarak ikiye ayırmaktadır. Bu nehirlerden dolayı buralarda sulama ve tarım alanları genişçe yer bulmaktadır. Güney tarafı çöllerle kaplı olması dolayısıyla yerleşim bölgesi yok denecek kadar azdır. Nüfusun yoğunluğu Suriye'nin Batı'sında Akdeniz'e doğru olan bölgelerde bulunur. Suriye'nin coğrafyasını gösteren bir görsel aşağıda verilmiştir.

Görsel 5.1: Suriye'nin Coğrafyası

Kaynak : Stratejik Ortak, Suriye Son Durum Haritası, 2020,
[<https://www.stratejikortak.com/2020/03/suriye-haritasi-sondurum2020.html>] (Son Erişim Tarihi 21.02.2021)

Suriye'nin etnik bileşenlerine bakıldığında Dürzi, Ermeni, Arap, Kürt, Hristiyan ve çok az da Yahudi nüfusunun var olduğu görülmüştür. CIA'in 2011 yılında çıkardığı belgelere göre Suriye'nin toplam nüfusu 22,5 milyon olarak belirtilmiştir. Ayrıca, rapora göre Araplar, nüfusun yüzde 90'ını, Kürtler yüzde 8-10'unu, Ermeniler yüzde 1'ini oluşturmuşlardır.²⁰⁴ Diğer yandan nüfusun yüzde 90'ı Müslüman, bunların yüzde 74'ü Sünni, yüzde 10'u Alevi, yüzde 3'ü Dürzi, yüzde 3'ü de İsmail mezhebindedir.

Suriye krizindeki aktörlerin çıkarlarını doğru okuyabilmek için Suriye'nin enerji nakli açısından önemi mühim bir husustur. PYD terör örgütünün Suriye'nin petrol çıkardığı bölgeleri ele geçirmesi ve Suriye'nin batısına doğru yayılmaya çalışarak Akdeniz'e ulaşmayı ve çıkardığı petroleri uluslararası piyasada satmayı hedeflediği görülmektedir. İlaveten İran'ın da aynı şekilde etki alanını Levant bölgesine doğru genişleterek uluslararası ticarete daha çok pay sahibi olmayı amaçlamaktadır. Rusya da uluslararası ticaret ve enerji bakımından önemli bir deniz olan Akdeniz'e ulaşarak burada kontrol sahibi olmayı amaçlamaktadır. Bunun dışında, Suriye'nin iç savaş öncesinde yürürlükte olan iki farklı doğalgaz projesinin geçiş yolu üzerinde olması, yani İran'dan başlayıp Irak ve Suriye'den geçen bir doğalgazı boru hattı ile birlikte Katar – Suudi Arabistan – Ürdün – Suriye – Türkiye'den Avrupa'ya doğalgaz aktarılması için kurulmuş olan bir boru hattının olması Suriye'yi bir transit ülke konumuna sokmuştur ki²⁰⁵, bu da Suriye'nin enerji nakli açısından konumunu güçlendirmiş ve coğrafik önemini yadsınamayacak bir düzey haline getirmiştir.

5.5 Rusya'nın Suriye'deki Çıkarları

Rusya Federasyonu'nun dış politika hedeflerinden daha önce bahsedildiğinde bunlardan bir tanesi ABD'nin dünyayı yöneten tek hakim güç olmasını engellemeyi ve dolayısıyla tek kutuplu bir dünya düzeni yerine çok kutuplu bir dünya düzenini savunduğu belirtilmiştir. Buna ilave olarak, Sovyetler Birliği'nin Soğuk Savaş döneminde sahip olduğu gücü ve etki alanını yeniden sağlamaya çalıştığı söylenmiştir. Dolayısıyla Rusya'nın Suriye'deki çıkarlarının bu çerçevedeki dış politika hedefleriyle doğrudan bağlantılı olduğu düşünülebilir.

²⁰⁴ The World Factbook, Central Intelligence Agency, 2011. [https://www.cia.gov/library/publications/download/download-2011/] (Son Erişim Tarihi 02.06.2020)

²⁰⁵ Bahsi geçen güzergâh Ekler bölümünün "III G" kısmında görsel olarak gösterilmiştir.

Suriye'nin bulunduğu coğrafik konumu ve 2.Dünya Savaşı sonrasında Rusya ile olan derin ilişkileri sayesinde RF için vazgeçilemez bir müttefik olmuştur. Aynı zamanda SSCB'nin Ortadoğu politikasını sembolize eden Rus-Suriye ilişkisinin son kalıntısını taşımaktadır.²⁰⁶ SSCB, Suriye'yle kurmuş olduğu siyasi ve askeri ilişkiler sayesinde Ortadoğu'ya açılmıştır. Dolayısıyla bu ilişkileri devam ettirmek Rusya için Ortadoğu'da varlığını konsolide edebilmesi açısından çok önemlidir.

1971 yılında SSCB ile Suriye'nin yapmış olduğu anlaşmalar sonucunda Suriye'nin Tarsus limanında bir Rus deniz üssünün olması Rusya Federasyonu'nun Suriye krizinde bir taraf ülke olmasını sağlayan nedenlerden sadece biridir. Zira bu deniz üssü Rusya'nın ülke dışında sahip olduğu tek deniz üssüdür. Buna ilaveten, Rus geleneksel dış politikasının en önemli hedeflerinden biri olan sıcak denizlere inme politikasını, Rusya Federasyonu bahsi geçen üsse sahip olmasıyla bu hedefini de gerçekleştirmiştir. Ayrıca, Tartus limanındaki Rus askeri varlığı Rusya'nın Ortadoğu'daki etki alanını gösteren bir emare olmuştur.²⁰⁷ Özellikle Doğu Akdeniz'in kontrolü açısından bu limandaki deniz üssüne ve Hmeymim'deki hava üssüne sahip olmak Rusya için bu açıdan önem arz etmektedir. Bu hava ve deniz üslerini Akdeniz'de muhafaza edebilmesi için Rusya'yla tarihsel olarak ilişkileri kuvvetli olan Esad ailesinin Suriye'de iktidarda kalması Rusya için büyük önem taşımaktadır.

Rusya'nın Suriye krizinde mevcut hükümeti desteklemesinin çeşitli sebepleri vardır. Bunlardan birincisi, Rusya'nın Esad'ın iktidardan düşmesiyle yerine geçebilecek olan hükümetin Batı yanlısı olabileceği ve dolayısıyla Akdeniz'deki hava ve deniz üslerini ve de Ortadoğu'da derin ilişkileri olan tek müttefiki Suriye'yi kaybedeceği endişesinden dolayı Esad'ı desteklemesidir.²⁰⁸ Çünkü Rusya Federasyonu, Esad'ın iktidardan indirilmesi durumunda Ortadoğu'da sahip olduğu etki alanını kaybedeceği endişesini taşımıştır.

²⁰⁶ Roy Allison, "Russia and Syria: explaining alignment with a regime in crisis", Oxford University Press 2013, s 801 [<https://www.jstor.org/stable/23479395?seq=1>] (Son Erişim Tarihi 03.06.2020)¹⁷⁹
Anthony H. Cordesman, "Russia in Syria: Hybrid Political Warfare", CSIS Center For Strategic International Studies, [file:///C:/Users/DELL/Desktop/150922_Cordesman_Russia_Syria_Hybrid_Political_Warfare.pdf.] (Son Erişim Tarihi 04.06.2020)

²⁰⁷ Allison Roy, Ibid. S 803

²⁰⁸ Allison Roy, Ibid, s 803

İkincisi, silah satışları konusunda Suriye, Rusya için önemli ülkelerden biridir. Rusya'nın 2007-2010 yıllarında Suriye'ye yaptığı silah ihracatı toplam 4.7 milyar dolardır.²⁰⁹ İlâveten Rusya Suriye'nin silah ithalatındaki payı 2007-2012 yıllarında %78 olarak görülmüştür.²¹⁰ Bunun dışında Dmitri Trenin Suriye'nin Rusya'nın silah ihracatında 7. sırada olduğunu New York Times'da yayımlanan makalesinde belirtmiştir.²¹¹ Dolayısıyla Batı yanlısı bir liderin Suriye'nin başına geçerse bu silah satışlarının sürekliliğini menfi anlamda etkileyebileceğinden bu durum Rusya'yı endişelendirmiş, Suriye'deki mevcut yönetimin iktidardan düşmesini istememiştir. İlâveten, Rus silah şirketlerinin Rusya'da politika yapıcıların kararlarını etkileyebilen devlet dışı yapılanmalardır. Herhangi bir olumsuz durumda, silah satışlarındaki düşüşün silah şirketleri nezdinde bir gelir kaybına yol açacağı düşüncesinden dolayı Rus hükümetinin Esad'ı desteklemesine iten faktörlerden biri de bu silah şirketleri olmuştur.²¹²

Üçüncüsü, Suriye krizinin ileriki safhalarında ortaya çıkan radikal terör örgütlerinin merkezi otoritenin varlığını sarsmış olmaları Rusya'yı endişelendiren bir diğer faktör olmuştur. Zira 2014 yılında IŞİD'in, Irak'ta ve Suriye'de hızla toprak kazanmasıyla ve popüleritesinin gitgide artması sebebiyle Avrupa'dan, Asya'dan savaşmaya gelen gönüllü militanlar olduğu gibi Rusya'dan da Çeçen bölgesinden birçok militan IŞİD saflarına katılmıştır. Suriye'de sayıları artan radikal İslamcı terör örgütlerinin ve bu örgütlerin yarattığı etkilerin, nüfusunun 1/7'si Müslüman olan Rusya Federasyonu'na kadar yayılabileceği ihtimali var olmuştur. Bu da Rusya Federasyonu'nun Suriye'nin merkezi otoritesini, egemenlik bütünlüğünü koruması kendi ulusal güvenliği için gerekli olmuştur. Dolayısıyla Rusya Federasyonu, Esad'a destek vermeyi kendi çıkarları açısından doğru görmüştür.

Dördüncüsü, Rusya Batı'nın dolayısıyla ABD'nin Ortadoğu'daki etkisini kısıtlamak, Ortadoğu'daki gücünü dengelemek için Suriye'yi desteklemektedir. Diğer bir deyişle

²⁰⁹ Anna Borchevskaya, "The Tactical Side Of Russia's Arm Sales To Middle East", Jamestown Foundation, 2017, [<https://jamestown.org/program/tactical-side-russias-arms-sales-middle-east/>] (Son Erişim Tarihi 23.02.2021)

²¹⁰ Ibid.

²¹¹ Dmitri Trenin, "Why Russia Supports Assad", New York Times, 10.02.2012, [https://www.nytimes.com/2012/02/10/opinion/why-russia-supports-assad.html?_r=2&partner=rss&emc=rss] (Son Erişim Tarihi 23.02.2021)

²¹² Allison Roy, Ibid, s 804

Batı'nın Ortadoğu'daki hareket alanını kısıtlayarak bir güç dengesi oluşturmayı amaçlamıştır.

5.6 Rusya'nın Müdahalesi ve Eylemleri

10 yıldır süren Suriye Krizi'nde Rusya, sorunun çözümünde siyasi yollara öncelik vermiş, diplomatik alanda icra edilen uygulamalarının Suriye krizini çözmeye hususunda esas yol olarak belirlemiştir. İlk olarak Esad hükümetinin meşruluğunu korumak amaçlı ve Esad hükümetinin Amerika tarafından askeri müdahaleyle indirilmesini önlemek amaçlı birtakım diplomatik girişimleri olmuştur. Buna örnek olarak 2011 yılında BMGK'nın Esad'ın karşısında çıkan muhalifleri bastırmak için silaha başvurmasını bahane ederek askeri müdahalede bulunmayı istemesini Rusya'nın veto etmesi verilebilir. Bir diğer örnek ise, 2013 yılında Esad'ın Doğu Guta'da bulunan muhaliflere karşı kimyasal silah kullandığına dair bir iddia ortaya çıktığı için BM, askeri müdahaleyi tekrar gündemine almıştır.²¹³ Fakat Rusya, Suriye'nin bütün kimyasal silahlarını belli bir süre için Kimyasal Silahları Yasaklama Örgütü'ne vermesini sağlayarak BM'nin askeri müdahalede bulunmamasını sağlamıştır.

İkinci olarak Rusya Federasyonu, Suriye'deki hükümetle direkt temas kurarak bu krizin nasıl bitirileceğine dair yoğun görüşmelere girişmiştir. Üçüncü olarak Suriye Krizi'nde taraf olan tüm aktörler arasında diyalog kurulmasının adımları atılmıştır.²¹⁴ Buna örnek olarak, Rusya'nın girişimleriyle 2017 yılında Astana süreciyle ve 22 Ekim 2019'da imzalanan Soçi mutabakatı verilebilir. Dördüncü olarak ise Esad'ın Suriye'deki varlığını güçlendirmek, pozisyonunu muhaliflere ve terör örgütlerine karşı güçlendirmek için 2015 yılı Ekim ayından itibaren bahsedilen bu unsurlara karşı askeri operasyonlar düzenlemiştir.

Askeri operasyonlara örnek olarak, 2015 yılında Hazar Denizi'ndeki savaş gemilerinden fırlatılan 26 seyir füzesi ile IŞİD hedeflerini vurması verilebilir. Esad

²¹³ Esad kimyasal silah kullandı, CNN Türk, 21.08.2013 [<https://www.cnnturk.com/2013/dunya/08/21/esad.kimyasal.silah.mi.kullandi/720343.0/index.html>] (Son Erişim Tarihi 08.06.2020)

²¹⁴ Sukuratovna Yulia Yurevna – “POZİTSİYA ROSSİİ V SİRİYSKOM KRİZİSE”, 2017, [<https://cyberleninka.ru/article/n/pozitsiya-rossii-v-siriyskom-krizise>] (SON ERİŞİM TARİHİ 09.06.2020)

rejimi de Rus hava desteği altında ülkenin orta kesimindeki Hama vilayetinde büyük bir kara operasyonu başlatmıştır.²¹⁵ Radikal terör örgütü olan IŞİD'e karşı mücadele ettiğini belirtmiş olan Rusya, saldırı düzenlerken aynı zamanda muhaliflerin bulunduğu bölgelere de saldırı düzenlemiştir. 2017 yılında ise Rusya, Türkiye'nin o tarihte düzenlediği Fırat Kalkanı Harekatı'yla ele geçirdiği yerlerden birisi olan El Bab'ta bulunan Türk askerlerine karşı hava saldırısı düzenlemiştir. Türkiye'nin Esad muhaliflerine olan desteği üzerine böyle bir saldırıyı yapan Rusya Federasyonu, "Türk askerinin orada olduğunu bilmiyorduk" ifadesiyle yapılan saldırının bir kaza sonucu olduğunu beyan etmiştir.²¹⁶

5.7 Diğer Aktörler ve Onların Çıkarları

Suriye Krizi 2011 yılında patlak verdiğinden beri dış aktörlerin Suriye'ye müdahaleleri ve bu krizin bir iç savaşa dönüşmesinde önemli ölçüde etkisi olmuştur. Bu etkilerle taraflar hem birbirinden farklı hem de bir kısmının ortak çıkarlar esasında Suriye iç savaşını körükleyerek kendi çıkarlarını maksimize etmeye çalışmışlardır. Çıkarlar ekseni, bu doğrultuda tarafların birbirine karşı bir güç savaşı verdiklerini ortaya koymuştur.

Tarafların çıkarları farklı olduğu gibi stratejileri de bu hususta birbirinden farklılık göstermektedir. Aynı tarafta olan aktörlerin bile bazı konularda birbirinden farklı stratejiler izlediğini ve taraflardan birinin Suriye'de gerçekleştirmek istediği bir hususu ittifak yaptığı diğer aktöre/aktörlere sahadaki mevcut vaziyeti değiştirerek ikna etmeye çalıştığı gözlemlenebilir. Altının çizilmesi gereken önemli bir şey ise, her iki tarafın Suriye'deki iç savaşta yalnızca IŞİD'e karşı mücadele hususunda birbirleriyle anlaşmaları ve işbirliğine gitmiş olmalarıdır.

Esas olarak dış aktörleri temel hedefleri bazında ikiye ayırabiliriz. Esad'ın Suriye'yi yönetmesini istemeyen dış aktörler sırasıyla ABD, Türkiye, BAE, Suudi Arabistan, Ürdün ve Libya olarak belirtilebilir. Buna karşılık Esad'ın otoritesini korumak

²¹⁵ Dünya Hazardan füzeyle Işid'i vurdu, Hürriyet, 07.10.2015, [<https://www.hurriyet.com.tr/dunya/hazardan-fuzeyle-isidi-vurdu-30259608>] (Son Erişim Tarihi 09.06.2020)

²¹⁶ Rus uçağı yanlışlıkla El Bab'ta askerlerimizi vurdu, Hürriyet, 09.02.2017 [<http://www.hurriyet.com.tr/tsk-duyurdu-rus-ucagi-yanlislikla-askerlerimizi-vurdu-40360897>] (Son Erişim Tarihi 09.06.2020)

isteyen ve ona destek olan dış güçleri sırasıyla Rusya, İran, Hizbullah olarak belirtebiliriz. Bununla birlikte her iki tarafta da olmayan, tarafsız olmayı tercih eden devletler ise sırasıyla Irak, Lübnan, İsrail'dir. Bunun yanında Suriye'de bulunan iç aktörler ve bu aktörlerin çıkarları da mevzu bahistir. Bu yüzden öncelikle Esad'a karşı olan taraftaki ülkelerin bu amaçla ittifak yapmalarının ardındaki sebepler kısaca açıklanacak, aynı şekilde Esad'ı destekleyen devletlerin bu emellerini gerçekleştirmekte yatan nedenleri açıklanacaktır.

ABD'nin hedefi, Suriye'de kendisine bağlı Amerikan hegemonyasını benimsemiş ve ülke kaynaklarını Amerika'yla paylaşabilecek bir lideri ülkenin başına geçirmektir. Buna ilaveten, Ortadoğu'da İran'ın bir bölgesel güç konumuna gelmek isteyip bu bölgede etkisini arttırması İsrail'in varlığına bir tehdit oluşturacağından, ABD İran'ın Suriye üzerindeki etkisini kırmak ve İsrail'e karşı mücadele eden Hizbullah ile olan bağlantısını kesmeyi istemiştir.

Suudi Arabistan, Arap Baharı'nın Ortadoğu coğrafyasına anti-monarşik fikirleri getirme ihtimalinin yüksek olmasından dolayı ilk başta Esad'ı destekleme kararı olsa da, daha sonra İran'ın bölgede yükselen bir güç olmasını engellemek için Esad muhaliflerini desteklemiştir. İran'ın bölgede kendisine düşmancıl politikalar uygulamadığı tek ülke Suriye olduğundan ve Esad'ın indirilmesi İran'ın Ortadoğu'daki tek müttefikini kaybetmesine sebep olabileceğinden, Suudi Arabistan böyle bir uygulamaya gitmiştir.

Birleşik Arap Emirlikleri, Suriye yönetiminin Alevilerin elinde olduğu için mevcut duruma mezhepsel yaklaşarak Sünnilerin oluşturduğu muhalif gruplara destek vermektedir.²¹⁷

İsrail ise, Suriye krizi boyunca genel olarak sahadaki çatışmalarda bulunmaktan uzak kalmıştır. Aslında İsrail'in Suriye konusundaki çıkarları kendi içinde bir ikilem oluşturmuştur. Bir yandan Esad'ın Suriye'deki kontrolünü tam olarak muhafaza edememesi ve merkezi otoritenin zayıf olması, İsrail'in Ortadoğu'daki varlığı açısından olumlu olmuş olsa da İsrail Esad karşıtlarına destek vererek Arap

²¹⁷ Jeff Martini, Erin York, William Yong; "Syria as an Arena of Strategic Competition", RAND Corporation, [https://www.rand.org/pubs/research_reports/RR213.html](Son Erişim Tarihi 10.06.2020)

devletlerinin Esad'a topyekun destek vermesine ve İsrail'e karşı saf tutma ihtimaline neden olabileceği endişesine kapılmıştır. Fakat diğer taraftan Esad'ın varlığını devam ettirmesi, İran'ın Suriye üzerinden Lübnan'daki Hizbullah'la bağlantı kurabilmesi dolayısıyla sınırlarının dibinde Hizbullah tehlikesi var olmuştur. Bu sebepten ötürü İsrail'in doğrudan bir tarafa mensup olma konusunda bir gayesi olmamıştır.

Irak, mevcut duruma karşı tıpkı İsrail gibi tarafsız kalma yoluna gitmiştir. Suriye krizi yalnızca Suriye'ye değil aynı zamanda Irak'a da istikrarsızlık getirmiştir. Suriye'den kaçan Suriye vatandaşlarının civardaki ülkelere sığınmak için iltica etmesi ve Irak'ın da bu ülkelerden biri olması, Irak'ın mültecilere ev sahipliği yaparak ülke içerisinde mezhep sorununun alevlenmesini beraberinde getirmiştir.²¹⁸

Türkiye, Suriye krizinde aktif bir şekilde yer alan bir ülkedir. Siyasi alanda her platformda Esad'ın gitmesi yönünde Türkiye tavrını ortaya koymuştur. Genel olarak süreç içerisinde Türkiye'nin Suriye'deki eylemlerinin temel boyutunu sınır hattında varlık gösteren terör olmuştur. Fakat Türkiye bir yandan terörle mücadele ederken diğer yandan da Suriye'nin toprak bütünlüğünün ve egemenliğinin korunması amacıyla Esad'ı destekleyen Rusya ve İran'la diplomatik açıdan işbirliğinde bulunarak Suriye'deki amaçlarında ikileme düşmüştür.

İran ve Hizbullah'ın Suriye'deki çıkarlarının aynı doğrultuda olduğu düşünüldüğünden bu iki aktör ayrı ayrı ele alınmamıştır. Suriye, İran için Ortadoğu'daki etkisi açısından çok önemli bir ülkedir. İran'ın Ortadoğu'da kurmak istediği bir "Şii Hilali" vardır. Bu hilal sırasıyla İran, Irak, Suriye, Lübnan ve Yemen'i kapsamaktadır. İran Suriye dahil, bu ülkelerdeki etkisini arttırmaya çalışarak bir bölgesel güç olmayı hedeflemiştir. Ayrıca Suriye'de Sünni mezhepli ve yüzü Batı'ya dönük bir liderin başa geçmesi, İran için kendisinin Hizbullah'a İsrail'le mücadelesi hususunda yardım göndermemesi demektir ki, bu durum Hizbullah açısından büyük tehlike anlamındadır.

Suriye iç savaşıyla alakalı dış aktörlerin etkisi olduğu kadar iç aktörlerin de iç savaşa olan etkileri yadsınamayacak niteliktedir. Bu hususta Suriye'deki iç aktörleri de aynı şekilde "Esad taraftarı" olanlarla "Esad taraftarı olmayanlar" olarak ikiye

²¹⁸ Martini Jeff, York Erin, Yong William, Ibid. S 3

ayrılmaktadır. Suriye, sadece çok etniklerden oluşan bir devlet olmamakla birlikte aynı zamanda iç savaş sonucuyla oluşan radikal İslamcı terör örgütlerinin de bulunduğu bir yerdir. Dolayısıyla bu terör örgütleriyle diğer azınlıkların iç savaşa olan bakışları ve seçtikleri taraflar da iç savaşın gidişatı yönünden önem arz etmiştir.

Esad'ın bu iç savaştaki hedefleri iktidarını korumak ve devletin egemenliğini muhafaza etmektir. Bunun yanında ülkede herhangi bir tarafta yer almamış Dürzilerin, Hristiyanların ve Kürtlerin muhalefet saflarına geçmemelerini sağlamak da Esad için önemlidir. Tarafsız kalan grupların muhalefet kanadına geçmelerini engellemek için Esad bu gruplara mezhep farklılığı korkusunu yaymaya çalışmıştır. Bir başka deyişle, Sünni mezhepli muhalefetin iç savaşta başarılı olması durumunda, bahsedilen etnik azınlıkların ülkedeki varlıklarının tehlikeye gireceğine dair korkuyu Esad yaymaya çalışmıştır.²¹⁹ Şu ana kadar da bu gayretlerinde başarılı olmuştur. Zira Hristiyanlar ve Dürziler Esad rejimini İslamcılığa karşı bir barikat olarak görmüşlerdir.

Kürtler, Fırat'ın doğusunda IŞİD'le ABD'nin desteğiyle başarılı bir şekilde savaşıp IŞİD'in Suriye'deki varlığını yok ettikten sonra uluslararası kamuoyunun sempatisini kazanmıştır. Silahlı yapıları olan PYD ve onun alt kolu SDG, Fırat'ın doğusunda ve batısında Menbiç denilen şehirde bulunmaktadır. IŞİD'le olan mücadeleden sonra Suriye iç savaşında Esad'ın karşısında yer almayarak mevcut pozisyonlarını korumaya çalışmışlardır. Bu şekilde Kürtler, özerkliklerini kazanmak için iç savaşta tarafsız kalmaya gayret etmişlerdir.

Esad'ın karşısında olan iç aktörlere gelecek olursak, ÖSO (Özgür Suriye Ordusu), Yerel Koordinasyon Komiteleri, Suriye Ulusal Konseyi ve El Kaide uzantılı HTŞ (Heyet Tahrir El – Şam), El Nusra ve bu örgütlerin çatısı altında olan diğer radikal İslamcı terör örgütleridir.

Muhalefetin Suriye'deki hedefi Esad yönetiminin varlığına son vermektir. Fakat bu amaç doğrultusunda kendi içlerinde bir birlik sağlayamadıkları ve kendi içlerindeki istikrarı sağlama konusunda zorluğa düşmekte oldukları da ilave edilebilir.

²¹⁹ Ibid

Radikal İslamcı terör örgütleri ya da diğer bir deyişle “cihatçılar”, Suriye’de bulunmalarındaki sebebinin Ortadoğu’daki Sünni baskınlığını korumak ve bölgede İsrail’le Amerika’ya karşı savaşmak olmuştur. Çünkü cihatçılar Suriye’yi, İsrail’e karşı savaşmak ve Filistinlilere yardım etmek hususunda önemli bir üs olarak görmüşlerdir. Bu terör örgütlerinin en büyüğü olan Heyet Tahrir Eş Şam (HTŞ), El Nusra ve diğer terör örgütleridir. HTŞ’in Suriye’deki gücünün Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi’nin 2253 sayılı kararlarını içeren raporda 12.000 ile 20.000 militan arasında olduğu belirtilmiştir.²²⁰²²¹ Diğer terör örgütlerinin isimleri de aşağıda verilmiştir.

- Hurras Al – Din (HAD)
- Turkistan İslam Partisi (TİP)
- Felek El Şam
- Ahrar El Şam
- Özgür İdlip Ordusu
- Cısr El Ahrar

5.8 İşbirlikleri ve Çatışmalar

Suriye’de iç savaşa taraf olan aktörler bir önceki kısımda belirtildiği gibi dış aktör ve iç aktör olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Hem dış hem de iç aktörlerin birbirleriyle olan etkileşimlerinin boyutları ele alınacaktır.

Rusya ve İran’la başlayacak olursak, bu iki devletin Suriye krizindeki çıkarlarında ortak noktalar vardır. Her iki devlet de ABD’yi en büyük hasımları olarak görmeleriyle birlikte Ortadoğu’daki varlıklarının Esad’ın Suriye’deki varlığıyla doğru orantılıdır. Daha önce de bahsedildiği gibi Rusya’nın Akdeniz’deki tek deniz üssünün Suriye’de olması ve Suriye’de bulunan cihatçı akımının Rusya’ya yayılması endişesi, İran’ın da Hilal Kuşağı’nı koruma ve genişletme çabası, Rusya ile İran’ın çıkarlarının Esad’ı ABD ve Esad muhaliflerine karşı korumaları hususunda birleştirmiştir. Çıkarlarının birleştiği bir başka husus ise, Suriye Krizi bittikten sonra

²²⁰ United Nations Security Council Resolution, s 7, [https://www.ecoi.net/en/file/local/2013711/S_2019_570_E.pdf] (Son Erişim Tarihi 11.06.2020)

²²¹ European Asylum Support Office – Syria Actors, s 51 [<https://easo.europa.eu/sites/default/files/publications/easo-coi-report-syria-actors.pdf>] (Son Erişim Tarihi 11.06.2020)

Avrupa'ya yapılabilecek doğalgaz iletiminin İran-Irak-Suriye-Doğu Akdeniz üzerinden yapılabileceğidir. Avrupa, doğal gaz ithalatını en çok Rusya üzerinden sağladığı için bu bağımlılığını azaltmada alternatifler aramıştır. AB'nin Suriye krizinin başından beri Esad'ın yerine Sünni ve Batı'ya dönük bir liderin gelmesini istemesindeki sebep de bu bağlamdadır. Zira Avrupa Birliği bu sayede Katar'dan çıkarılacak olan doğalgazı Katar-Suudi Arabistan-Ürdün-Suriye-Türkiye üzerinden kendisine getirmeyi planlamıştır.²²² Fakat Esad, Suriye'nin başında kalarak hem İran'ın doğalgaz ihracat hacmini büyütmiş olacak hem de bölgedeki Şii Hilali'ni korumuş, güçlendirmiş olacak hem de Rusya, Tarsus'ta bulundurduğu deniz üssüyle bu doğalgaz yolu hattının Akdeniz'deki kısmının güvenliğini, kontrolünü sağlayacak, böylelikle de Avrupa'nın doğalgaz konusunda Rusya'ya olan bağımlılığını azaltmamış olacaktır.

Siyasi anlamda, işbirlikleri dolayısıyla Rusya ve İran'ın birtakım girişimleri olmuştur. Bunlardan ilkinin Türkiye'nin de bulunduğu 2017 yılında gerçekleştirilen Astana süreci olmuştur. Astana sürecinde muhalif gruplarla Suriye özel temsilcileri aynı masa etrafında bulunarak Suriye Krizi'nin çözülmesi hususunda ortak bir adım atmışlardır. Rusya, İran ve Türkiye, Suriye'deki ateşkesi koruma hususunda garantör ülke olmuşlardır.²²³ Astana sürecinde alınan kararlar Ekler bölümünün "III H" kısmında gösterilmiştir.

Astana görüşmelerinin devamı niteliğinde olan Soçi görüşmeleri de, 2018 yılının Temmuz ayında Rusya'da gerçekleşmiştir. Bu görüşmelerde Astana sürecinde belirlenen hedefler tekrarlanmış ve Suriye için yeni bir anayasa hazırlamak hususunda bir anayasa komitesinin kurulması kararlaştırılmıştır. Rusya'nın ve İran'ın, bu tarz siyasi girişimlerde bulunmalarının en önemli nedeninin Amerika'yı krizin çözümünde dışarıda tutmak olduğu düşünülmüştür. Çünkü bu iki devlet krizin çözümünü kendi kontrollerinde gerçekleştirmeyi amaçlamışlardır. Türkiye ise kendi ulusal güvenlik problemi olan PYD'nin kendi sınırlarında komşu olması sebebiyle Suriye'nin toprak bütünlüğünün korunmasını destekleyerek Rusya ve İran'ın yanında olmuştur.

²²² Konuyla alakalı harita tezin Ekler "III İ" kısmındadır.

²²³ Rengin Arslan, "Astana Suriye Görüşmeleri: Ne oldu; Bundan sonra Ne Olacak ?", **BBC Türkçe**, 25.07.2017, [<https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-38741741>] (Son Erişim Tarihi 24.02.2020)

Bunun yanında Türkiye, 2011'in başlarında ABD, AB, Suudi Arabistan ve BAE ile ittifak etmiş olsa da bu aktörlerin daha sonra taraf değiştirmeleri ve PYD'nin Suriye'deki konumuyla alakalı sessiz kalışları sonucunda Rusya bunu bir fırsat olarak görüp Türkiye'ye kendi tarafına geçmesi için girişimlerde bulunmuş ve bunda da başarılı olmuştur. Daha sonra da Suriye sahasındaki dinamikleri Türkiye aleyhine çevirerek Türkiye'nin Esad'ın yanında olmasının kendi çıkarına olacağını göstermeye çalışmıştır.

Bu bağlamda muhtelif örnekler mevcuttur. Mesela Türkiye'nin desteklediği ÖSO'yla birlikte sağlamış olduğu bir güvenli bölge olan İdlip'te terör örgütlerinin barındığını Rusya üst düzey görüşmelerde dile getirmiş ve bu görüşmeler sonucunda 17 Eylül 2018 yılında Soçi'de bir mutabakat imzalanmıştır. Bu mutabakatta yer alan "İdlip'te faaliyet gösteren ve başını Heyet Tahrir Şam'ın (HTŞ) çektiği terör örgütlerinin, silahsızlandırılacak olan bölgeyi terk etmeleri, ağır silahlarını da 15 Ekim'e kadar çekmeleri öngörülmektedir" maddesinde Türkiye'nin Suriye'nin toprak bütünlüğü çerçevesinde bu bölgeyi hem terörden arındırması hem de silahsızlandırması amaçlanmıştır. Fakat Rusya Türkiye'nin yükümlülüğünü yerine getirmediğini iddia ederek Türkiye'yi "terör örgütlerini destekliyor" iddiasıyla karşı karşıya bırakmıştır.

Öte yandan Rusya, Soğuk Savaş döneminden kalan bölgedeki en eski ittifakı olan Suriye'nin egemenliğini koruyarak bölgedeki diğer ülkelere "Rusya ittifak yaptığı ülkeleri korur" mesajını verip Amerika'nın aksine kendisinin daha güvenilir bir ortak olduğunu göstermiştir. Buna örnek olarak da, Ekim 2015'te Umman Dışişleri Bakanı Yusuf Bin Alevi'nin Suriye Devlet Başkanı Esad'ı ziyareti ve Umman krallığının Suriye'nin egemenliğini ve toprak bütünlüğünü desteklediği mesajını iletmesi, Kuveyt'in Rusya'nın Suriye krizi ile alakalı kapsamlı çözüm planını destekleyip Riyad'ın Esad'a düşmanca tavır almasını eleştirmesi, Körfez ülkelerinin Rusya'yı bölgede güvenilir bir partner olarak gördüklerine işaret etmektedir.²²⁴ İlâveten Birleşik Arap Emirlikleri'nin üst düzey temsilcilerinin Esad'ın dahil olduğu kapsamlı

²²⁴ Musabah. Almaqbalı, "Russia's relations with Gulf Countries and their effect on regional balance of Middle East", 2018, s. 539 [https://www.researchgate.net/publication/330718680_RUSSIA%27S_RELATIONS_WITH_GULF_STATES_AND_THEIR_EFFECT_ON_REGIONAL_BALANCE_IN_THE_MIDDLE_EAST] (Son Erişim Tarihi 05.06.2020)

özüm planına destek vermeleri de Rusya'nın güvenilir bir partner olduğu imajını desteklemiştir.²²⁵ Son olarak da Suriye konusunda müttefiklerini kaybederek eli zayıflamış olan Suudi Arabistan, Arap Ligi'nin Suriye Krizi'nin kapsamlı bir siyasi süreçle çözümlenmesinden yana tavır koymasının sonucu olarak uzlaşmazlıkları bir tarafa koyup Rusya'yla işbirliği yapacağını belirtmiştir.²²⁶ Rusya bu şekilde Ortadoğu'daki ülkeleri kendi yanına çekerek Esad'a karşı olan bloğu dağıtacak adımları atmıştır.

²²⁵ Ibid., s 539

²²⁶ Ibid, s 542,

6. İNCELEME

Bu kısımda yukarıdaki bölümlerde bahsedilen Rusya'nın ulusal güç kapasitesi, uluslararası ilişkiler gelenekleri ve strateji belgeleri ışığında RF'nun Suriye'ye müdahalesi incelenecek ve küresel bir güç olma gayretleri değerlendirilecektir.

Neorealizm teorisinde uluslararası ilişkilerde güç kavramının en önemli faktör olduğunu ve anarşi ile güç dağılımının uluslararası sistemi meydana getirdiği tezin önceki kısımlarında belirtilmiştir. Buradan hareketle RF'nun Sovyetler Birliği'nin ardılı olan devlet olması ile güvenlik bürokrasisine sahip, tarihsel bir devlet hafızası olan, ortaya koymuş olduğu dış politikasıyla SSCB'nin sahip olduğu güce ulaşarak, kendi varlığını tehlikede gördüğü günümüz tek kutuplu uluslararası sistemi değiştirmeyi amaçlayan bir devlet olduğu görülmüştür. Sovyetler Birliği'nin devamı niteliğinde bir devlet olması da RF'nun algıladığı tehdit bakımından da tarihsel bir devamlılığa sahip olduğu görülmüştür. Bu tehdit de ABD'dir. Dolayısıyla SSCB'nin sahip olduğu güce ulaşmaya kadar RF güç toplamaya uğraşmış ve uluslararası sistemin değişmesi yönünde adımlar atmıştır. Zira Batı'nın hakim olduğu bir dünya düzeni birçok istikrarsızlık ve tehdidi içinde barındırdığından, RF kendi varlığını korumak amacıyla mevcut küresel güç dağılımını kendi lehine revize etmeyi amaçlamaktadır.

Neorealizm teorisinde anarşik uluslararası sistemde birbirini tehdit olarak gören devletlerin kendilerinden güçlü bir devlet karşısında varlıklarını korumak için iş birliğine gittikleri ve bunun da güç dengesi olarak adlandırıldığı açıklanmıştır. RF da yukarıda bahsedilen tehdide karşı mücadele etmede yeterli güce ulaştığına kanaat getirdikten sonra Suriye konusunda, aynı tehdidi hisseden diğer devletlerle Amerika'nın Suriye'deki varlığına son vermek ya da Suriye'yle alakalı hedeflerine ulaşmasına mâni olmak amacıyla bölgedeki diğer devletlerle iş birliğine gitmiştir. Bu devletler daha önceki kısımlarda belirtildiği gibi İran, Suriye ve Türkiye'dir. Öte yandan Rusya Federasyonu küresel düzeyde ABD'ye karşı kendisiyle aynı şekilde tehdit algıladığından ÇHC ile ittifak etmektedir.

Neorealizm her devletin varlığını sürdürebilmek için gücünü maksimize etmeye çalıştığına atıfta bulunmaktadır. Dolayısıyla Rusya'nın askeri gücünü arttırmak için başlatmış olduğu reform programı, askeri teknolojide kuvvet çarpanı niteliğindeki

yenilikler bu bağlamda değerlendirilmektedir. İlâveten bütün bunlar dünyanın en çok nükleer silahlarına sahip olması ile birlikte değerlendirildiğinde, RF'nun caydırıcılığı dikkate değer bir durumdadır.

Rusya Federasyonu etki alanını Avrupa, Ortadoğu ve Afrika'nın belirli bölümlerine kadar genişletebilmiş bir devlettir. Bunun örnekleri Ukrayna'da, Suriye'de ve Libya'da görülebilmektedir. Bu örnekler Kopenhag okulunun güç kavramı bağlamında yorumlandığında RF bazı güvenlik komplekslerinde var olan dengeleri değiştirebilecek potansiyele sahip bir devlet haline geldiği görülmüştür. Ancak halen RF sahip olduğu bu etki alanını Latin Amerika veya Güneydoğu Asya'ya kadar yayabildiğini söylemek mümkün değildir.

Rusya Federasyonu Suriye'deki konumunu güçlendirmek ve akabinde de konsolide edebilmek için bu bahsi geçen uluslararası ilişkiler geleneklerinden sadece birini kullanmamıştır. Her bir geleneği hedeflerini oluşturmada altını doldurabileceği argümanlar üretmesi için kullanmıştır. Bir başka deyişle, Rusya pragmatist bir temelde uygulamalarını şekillendirmiştir.²²⁷ Örneğin, RF Neo-Avrasyacılığı ulus- aşırı çıkarlarına ulaşabilmek, Pan-Slavcılık temelli imparatorluk özlemlerine ulaşmada ve ABD'nin öncülüğünde olan tek kutuplu dünya düzenini sonlandırmak için kullanmıştır. İlâveten Amerika karşıtı olan ya da ileride bu karşıtlığın içerisinde yer alabilecek ülkelerle iş birliğinde bulunmada da Neo- Avrasyacılık'tan esinlenmiştir. Bunun dışında, Amerika ve Batı dünyasıyla güvenlik ve ekonomi bağlamında yakalayabileceği ortak payda da eşit statü çerçevesinde yapılabilecek iş birliğinde "Batıcılıktan (*Zapadniki*) esinlenmiştir. Öte yandan dış politikada ve sınır ötesi askeri operasyonlarda halk desteğini sağlamak ve bu alanlardaki uygulamalarına meşruiyet sağlamak amacıyla da Devletçilik geleneğinden esinlenmiştir.²²⁸ Dolayısıyla "hedefe giden yolda her şey mubahtır" anlayışı Rusya'nın çıkarlarının öncelikli hale gelmesindeki politik söylemlerinin ve uygulamalarının odak noktası olmuştur.

²²⁷ Hurşit Dingil, "Putin Dönemi Ulusal Güvenlik Stratejileri ve Suriye Müdahalesi", İstanbul Medeniyet Üniversitesi, **Sosyal Bilimler Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi**, Ağustos 2019, sf 27, [file:///C:/Users/Lenovo/Downloads/PutinDnemiUlusalGvenlikStratejileriveSuriyeMdahalesi%20(1).pdf](Son Erişim Tarihi 11.08.2020)

²²⁸ Ibid. Dingil, sf 28

Neo Avrasyacılık geleneğinde dünyanın merkezinin Avrasya olması (Kalpgâh) ve Rusya'nın da bu bölgeye hâkim olması onu küresel düzeyde bir merkez yapmaktadır. Bölgede yüksek miktarda enerji kaynaklarının var olmasıyla Rusya'nın bu kaynakları dünyanın birçok noktasına iletebilmesi, bu kuram temelinde, Rusya'nın dünyanın merkezi olduğu fikrini güçlendirmektedir. Bu işlevin Suriye'yle olan bağıntısı ise bu merkez olma durumunun devamlılığını sağlama hususu üzerine olduğu görülmüştür. Doğu Akdeniz'de ortaya çıkan enerji kaynaklarının Avrupa'ya iletiminin ve bu enerji kaynaklarının güvenliğinin ve denetiminin Rusya'nın kontrolünde olması önem arz etmektedir. Neo Avrasyacılık'a göre bu durum, "Kalpgah" ın güçlenmesini sağlamaktadır. Zira Doğu Akdeniz'de yeni keşfedilen enerji kaynakları üzerinde kontrol sağlayamamak ve bu bölgede bir etki alanı kuramamak, Rusya'nın enerjide dünyanın merkezi olma konumunun sorgulanmasına yol açabilecek bir durumu açığa çıkarır. Bundan dolayı Doğu Akdeniz'de bir liman ve üs sahibi olmak Rusya için bu bölgedeki kontrolü sağlama bakımından önem arz etmektedir.²²⁹

Ayrıca 1990'ların sonuna doğru RF'nin siyasi yapısında Avrasyacıların Atlantikçiler'e üstün gelmesi Rusya Federasyonu'nun Batı dünyasının oluşturmuş olduğu uluslararası sisteme karşı doğan bir tepkiye dayanan bir dış politikayı geliştirmesinin önünü açmıştır. Bu bağlamda Ortadoğu RF için önemli bir bölgesel alt sistemdir. Çünkü Soğuk Savaş sonrasında ABD gözünü Avrasya jeopolitiğine dikmiştir. Bu alana nüfuz etmek ve doğal zenginleri ele geçirmek için öncelikle Ortadoğu jeopolitiğini kendi lehine şekillendirmek ve bu bölgede nüfuza sahip olmak istemiştir. Bir başka deyişle Ortadoğu, Avrasya coğrafyasına nüfuz edebilmenin ilk ayağını oluşturmaktadır. Çünkü bu bölge Avrasya'nın Kenar Kuşağı'nın içerisinde yer almakta, dolayısıyla Avrasya ve Uzak Doğu'nun kapısını oluşturmaktadır. Rusya Federasyonu da Avrasya üzerindeki hâkimiyetini korumak ve güçlendirmek için Ortadoğu bölgesini kontrol altına almaya çalışmaktadır. Bu durumda Suriye, Rusya Federasyonu için önemli bir ülke olarak öne çıkmaktadır.

Bunun dışında RF, bir diğer geleneksel dış politika yaklaşımı olan Batıcılığı da uygulayarak kendi çıkarlarını maksimize etmekte ve Batı ile birtakım yollarla iş

²²⁹ Çağatay Özdemir, "Rusya'nın Doğu Akdeniz Stratejisi", 2018, **SETA Analiz**. [<https://www.setav.org/setadan-rusyanin-dogu-akdeniz-stratejisi-analizi/>] (Son Erişim Tarihi 11.08.2020)

birliğine giderek birçok alanda hareket kabiliyetini arttırmaktadır. Örneğin Rusya 2000’li yıllarda uluslararası siyasette etkin bir güç olmak ve Sovyetler Birliği gibi saygın bir devlet mertebesine erişmede sağlam bir ekonomiye ihtiyacının olduğunu düşünmüştür. Bu bağlamda ekonomisini geliştirmek için 1990’lı yıllarda Batı dünyasıyla ilişkilerini geliştirmeye çalışmıştır.

Bunun yanında Rusya’nın Batı ile olan bir başka ilişkisi güvenlik alanında olmuştur. 11 Eylül olaylarında ABD’nin Afganistan’da Taliban’a yönelik askeri operasyon düzenlemesine her ne kadar diğer ülkeler bu harekâtı uluslararası hukuka aykırı olarak değerlendirmiş olsa da Rusya bu operasyonu desteklemiş ve NATO askerlerini eski Sovyet coğrafyası toprakları üzerinden Afganistan’a girmesini sağlayan “Güçler Statüsü Anlaşması”nı ABD ile imzalamıştır. Rusya açısından bu anlaşmanın yapılmasının sebepleri cihatçıların Orta Asya coğrafyasında savaş becerilerini geliştirmelerini engellemek ve Afganistan’da üretilen uyuşturucuların Avrupa’ya naklinde kendisinin transit ülke konumu haline gelmesini önlemektir.

Diğer yandan Suriye’de toprak tutmuş radikal bir terör örgütü olan IŞİD’e karşı Batı dünyasıyla birlikte hareket ederek “terörizme karşı mücadele” kapsamında IŞİD’e hava operasyonu düzenleyen bir koalisyonun üyesi olmuştur. Bu şekilde Batı dünyasıyla terörizme karşı mücadele kapsamında ortak bir nokta bulması da Rusya’nın Batıcılığın güvenlik kapsamında atmış olduğu bir adımdır. Zira böyle bir iş birliği Rusya’nın Batı dünyası nezdinde var olan prestijini arttırabilecek bir girişim olmuştur.

Geleneksel dış politika yaklaşımlarından olan Devletçilik ile Rusya Suriye’deki askeri faaliyetlerini ülke içinde meşrulaştırmak için bir araç olarak kullanmıştır.²³⁰ Putin’in 2015 yılında Suriye’ye yaptığı ziyarette bölgedeki Rus askerlerine yaptığı konuşmanın bir kesiti olan “Siz yalnızca Suriye Devleti’ni değil aynı zamanda ana vatanınızı ve diğer komşu ülkelerini terörizme karşı koruyorsunuz” ifadesi ile kamu

²³⁰ Helene Cooper, “Russia airstrikes Syria”, **New York Times**, 01.10.2015, [<https://www.nytimes.com/2015/10/01/world/europe/russia-airstrikes-syria.html>] (Son Erişim Tarihi 12.08.2020)

diplomasisine de önem verilerek Rus halkının desteği bu bağlamda alınmaya çalışılmıştır.²³¹

Milli güç unsurları bağlamında mevcut durumun analiz edilmesi de çalışmamızın maksadına matuf bazı çıkarımlarda bulunmamızı sağlayacaktır.

Rusya Federasyonu'nun siyasi yapısında iç politika da birçok güçlkle karşı karşıya olduğu gözlenmiştir. Rusya'nın otoriter yapısından faydalanan yüksek zümre finansal bakımdan çıkarlarını korumak için bu siyasi yapıyı desteklemektedirler. Sovyetler Birliği döneminden başlayıp günümüze kadar varlığını devam ettiren “*Nomenklatura*” (Oligark) sınıfın üyeleri, daha sonra Rusya Federasyonu'nda Putin'in Devlet Başkanı olduğu dönemden itibaren büyük ölçüde değiştirilmiştir. Bunların yerine yeni üyeler getirilmiş olsa da, Rusya'nın hem iç hem dış politikasında bu sınıf önemli ölçüde söz sahibi olmaya devam etmiştir. Rusya'nın sahip olduğu bu otoriter yapısı ülkede tam anlamıyla demokratik bir yapının tesis edilemediğini ortaya koymaktadır. Rus siyasi kültüründe otoriteye itaat güçlü bir olgudur. Yeltsin zamanında siyasi karışıklıklar ve ekonomik sorunlardan bunalan Rus halkı, Putin gibi otoriter bir figürü desteklemiştir. Rusya'da sivil toplum gelişmediği için istikrar demokratik haklara tercih edilmektedir. Halkın hem kendine hem de devlet kurumlarına olan güveni zayıftır. İçsel hassasiyetlerin yüksek olması RF için olumsuz bir durumdur.

Rusya Federasyonu'nun coğrafyası incelendiğinde görülen husus, dünya toprak kütleinin 1/8'ine tekabül eden çok geniş bir coğrafyaya hâkim olmasıdır. İlaveten, bu coğrafyada toplam 144 milyon Rus vatandaşı yaşamaktadır. Böyle büyük bir coğrafyaya hâkim olup ve aynı zamanda büyük bir nüfusu içinde barındırdığından bu özellikler RF'yi güçlü ve otoriter bir devlet olmaya da yönlendirmektedir. Fakat böyle büyük bir coğrafyanın sağlamış olduğu avantajları kadar dezavantajlarının da olduğu bir gerçektir. Coğrafya ve demografi başlıklarında da belirtildiği gibi, nüfus yoğunluğunun düzensizliği ve coğrafi anlamda ulusal güvenliği sağlamadaki birtakım zorluklar bu bağlamda olduğu görülmüştür.

²³¹ Putin rasskazal o roli rossisskih voennih v Sirii, Ria Novosti, 07.01.2020, [<https://ria.ru/20200107/1563173167.html>](Son Erişim Tarihi 12.08.2020)

Rusya'nın nüfus yapısı ile alakalı fark edilen husus, RF'nun nüfusunun hızla düşüş trendinde olması ve CIA raporlarından yola çıkarak RF'nun doğum oranının eksilerde olmasıdır. Bu durum küresel güç özelliğiyle de bağdaşmamaktadır. Zira küresel güç bir devletin ulusal kapasitelerinden birisi de sahip olduğu nüfustur. 2006 yılında Vladimir Putin'in Rus nüfusunun azalmasıyla alakalı aldığı tedbirler etkisini gösterememiştir. İleriye dönük tahminde Rusya'nın toplam nüfusunun 144 milyondan 111 milyona düşebileceğine dair BM verileri nüfus konusunda iyimser bir tablo ortaya koyamamaktadır. Giderek yaşlanan bir nüfusa sahip olan RF, bunun sonucu olarak ekonomik alanda iş gücü eksikliği ile karşılaşmasının yanı sıra ekonomisinin küçülmesine de yol açabileceği öngörülmektedir.

Rusya Federasyonu'nun ekonomik açıdan büyük oranda petrol ve doğalgaz ihracına bağımlı olması Rus ekonomisinin kırılganlığını gözler önüne sermektedir. Özellikle petrol fiyatlarının çeşitli dış faktörlerden etkilenmesi RF için menfi bir durum olarak görülmektedir. Örneğin 2014 yılında AB'nin RF'ye Kırım ilhakı dolayısıyla ekonomik ve finansal alanda yaptırımlar uygulamış olması ve 2014-2016 yıllarında petrol fiyatlarının yüzde 50 oranında düşmesi Rusya'nın ekonomisinin mali anlamda zorluklar yaşamasına neden olmuştur. Bu zorluğu aşmak içinde RF toplam harcanabilir fonlarının 2/3'ünü elden çıkarmak durumunda kalmıştır.²³² Ayrıca Rus rublesinin değeri de petrol fiyatlarından son derece etkilenmektedir. Böylelikle AB'nin Rusya'ya uyguladığı yaptırımlar ve Rusya'nın karşı yaptırımları Rus rublesinin devalüe olmasına neden olmuştur.²³³

Buna ek olarak 2014 yılında yaşanan bu kriz öncesinde Rusya Federasyonu'na toplamda yüzde 75 oranında AB tarafından doğrudan yabancı yatırımlar yapılmıştır. Bu yaptırımlar ile birlikte aynı yıl içinde bu oran yüzde 30'a kadar düşmüştür. Yabancı sermayenin ülkeyi terketmesi sonucunda Rus ekonomisinde faiz oranları da artmıştır. Bunun sonucunda piyasadaki para arzında bir düşüş ortaya çıkmıştır.

Ayrıca Rusya Federasyonu, tarihsel olarak ticari bakımdan Avrupalı devletlerle olan bağımlılığını azaltmak için ticaretini çeşitlendirmek istediği görülmektedir. Çin Halk

²³² Ladislav Tyll, Karel Pernica, Markéta Arltova, "The impact of economic sanctions on Russian economy and the RUB/USD Exchange rate" **Journal Of International Studies**, s 26, 2018, [https://www.jois.eu/files/2_481_Tyll%20et%20al.pdf] (Son Erişim Tarihi 15.03.2021)

²³³ Ibid.

Cumhuriyeti ile kurduğu ticari ilişkilerin bunlardan en önemlisi olarak görülmektedir. nk RF'nun AB'den ekonomik anlamda karşılaştığı eyleme HC ile ve diğer ülkelerle ticari hacimlerini geliştirerek karşı bir tepki göstermeye çalışmaktadır. Bu sebeple 2020 yılına bakıldığında HC, RF'nin en çok ihracat yaptığı ülke konumuna gelmiştir.²³⁴ 2010 yılından günümüze ülke bazında bakıldığında HC RF'nun en büyük ticari partneri konumuna gelmiştir.

RF'nun teknoloji alanındaki konumu incelendiğinde, ileri teknoloji üretme, inovasyon ve robot çalışmalarında Çin, ABD ve Avrupa lkelerinin gerisinde kaldığı görülebilmektedir. 2019 yılındaki Küresel Yenilik Endeksi'nde 129 ülke içinde 46. sırada olması ve AR-GE çalışmalarına ulusal gelirinden ayırdığı payın yalnızca yüzde 1 olması bu alandaki geri kalmışlığı gözler önüne sermektedir. Bunun dışında siber alanda Rusya Federasyonu'nun kurmuş olduğu iletişim ağı olan Ruset'in ve yerli sosyal medya platformların yalnızca eski SSCB ülkelerince kullanılması Rusya'nın bu alanda küreselden ziyade bölgesel bir etkisinin olduğu görülmektedir.

RF'nin askeri güç bakımından edindiği konum incelendiğinde, 90'lı yıllardan günümüze yukarıya doğru bir ivme katetmesi, çağın gerektirdiği modernleştirilmiş bir ordu ile gerek taktik bakımından hareket kapasitesini geliştirmesi ile gerekse gelişmiş askeri teknoloji bakımından (füze teknolojisi ve hava savunma sistemi, savaş uçakları) küresel g çerçevesinde oldukça ileri seviyede olduğu görülmektedir. Füze teknolojisi açısından Rusya Federasyonu, bu alanda dünyanın başat devleti konumundadır. Buna ek olarak 6. Nesil Savaş Uçakları'nda RF'nin ABD ile rekabet ettiği bir başka alan olarak göze çarpmaktadır. Bu nedenle ABD ile silah ihracatı açısından rekabet ederek bu alanda küresel bir pozisyon yakalamıştır.

Askeri konuşlanma açısından RF yurtdışındaki askeri s sayısını SSCB dönemindeki seviyeye çıkarmaya çalışmaktadır. Fakat bu alanda Rusya Federasyonu'nun Amerika Birleşik Devletleri'nden bir hayli geride olduğu görülmektedir. Dünyanın birçok yerinde askeri üsse sahip olmak küresel g göstergelerinin en önemlilerinden biri olarak görülmektedir. RF'nin bu hususta sadece eski SSCB alanlarında askeri s

²³⁴ Export value of goods from Russia by in 2020 by major destination of country", **Statista**, 2020, [<https://www.statista.com/statistics/1002015/russia-leading-export-partners/>] (Son Erişim Tarihi 21.04.2021)

konuşlandırması RF'nun küresel anlamda askeri etkinliğinin zayıf olduğuna işaret etmektedir. Ayrıca bu durumun Rusya Federasyonu'nun kuvvet aktarma konusunda ABD kadar esnek bir konumda olmadığını da göstermektedir. Zira yukarıda da belirtildiği gibi yurtdışındaki askeri üs sayısı bakımından ABD ile RF arasındaki makasın çok fazla olması RF'yi ABD kadar hızlı bir şekilde kuvvet aktarma kapasitesine sahip olmadığına işaret etmektedir.

Suriye Krizi, RF'nun küresel bir güç olma siyaseti izleyip izlemediği konusunda öngörülerde bulunmamıza imkan sağlamaktadır. Bu bağlamda Rusya, küresel bir güç olma amacına bir adım daha yaklaşabilmek için Batı'nın kontrol altına almakta başarısız olduğu Suriye'deki iç sorunu, bir fırsat olarak görmüştür. Bunu başarmak için de Rusya iki hedef belirlemiştir. Birinci hedefi sahada Suriye merkezi otoritesinin varlığını korumak, dolayısıyla her türlü askeri ve finansal desteği vermektir. İkincisi de sahadaki mevcut statükoyu rejim lehine değiştirerek diplomatik alanda Esad karşıtı olan devletleri kendi iddiasına yaklaştırıp Amerika Birleşik Devletleri'ni Suriye krizinde pasifize etmektir.²³⁵

Birinci hedefle alakalı olarak, Rusya'nın sahada bulunması hem diplomatik hem askeri alanda dengelerin değişmesine sebep olmuştur. Sahadaki askeri varlığını Esad'a karşı mücadele eden teröristlere karşı bulundurduğunu (ki bunda muhaliflerde bu kategoriye girmiştir) bahane ederek askeri varlığını gerek iç kamuoyuna gerekse uluslararası kamuoyuna meşrulaştırmaya çalışmıştır.²³⁶ Suriye İç Krizi'nde en başından beri Esad karşıtlarına karşı olması dolayısıyla da Suriye rejimini koruma argümanını pratikte uyguladığını göstermiştir. Bu şekilde de ilk başta savunma pozisyonunda olan Suriye rejimi, Rusya'nın askeri müdahalesiyle birlikte saldıran pozisyonuna geçerek kaybetmiş olduğu birçok toprağını yeniden ele geçirmiştir.

İkinci hedefin ise Rusya'nın bir denge politikası izleyerek zıt tarafları kendi politikası doğrultusunda ortak çıkarlar eksenine getirmek olmuştur. Mesela İsrail İran'ın etki alanını kendisine doğru genişletme amacından dolayı İran'ı tehdit olarak

²³⁵ Şto dala Putiny voennaya operatsiya v Sirii” BBC Russian, 30.10.2016 [<https://www.bbc.com/russian/features-37522601>] (Son Erişim Tarihi 13.08.2020)

²³⁶ Helene Cooper, Michael R Gordon, Neil MacFarquar, “Russians strike targets in Syria but not ISIS areas “New York Times, 01.10.2015, [<https://www.nytimes.com/2015/10/01/world/europe/russia-airstrikes-syria.html>] (Son Erişim Tarihi 13.08.2020)

görmüştür. Bu sebeple Rusya'nın bu tehditten yararlandığı ve İsrail'in kendisiyle bir dereceye kadar iş birliği yaptığı görülmüştür. Buna örnek, Rus devriye uçaklarının, İsrail'in Hizbullah'a yapmış olduğu saldırıları görmezden gelmeleridir. Diğer yandan Rusya Federasyonu Suriye rejiminin varlığını koruyan bu örgüte destek veren İran'la da ilişkilerini güçlendirip ortak paydada hareket etmeye de gayret göstermiştir.

Rus askeri varlığının sahadaki dengeleri değiştiren bir unsur olması Türkiye'nin de pozisyonunu Amerika'dan Rusya'ya doğru kaydırmasına sebep olmuştur. İki devletin Suriye'deki ana amaçları çatışsa da Suriye'de siyasi bir istikrarın sağlanması ve mülteci sorununun çözülmesi konusunda bir derecede olsa ortak paydada buluşabilmişlerdir. Buna ilaveten Esad'ın iktidardan indirilmesi konusunda yalnız kalan Türkiye'nin Rusya'ya yaklaşması ve ABD'nin PKK'ya destek sağlaması Türk-ABD ilişkilerinin bozulmasına sebep olduğu görülmüştür. Rusya Federasyonu da bozulmuş Türk-ABD ilişkilerinden faydalanıp Türkiye'yi Suriye konusunda kendi tarafına çekerek Türkiye'nin Suriye'deki politikasını değiştirmesini, Esad'ı destekleyen tarafta olmasını sağlamaya çalışmıştır. Aynı şekilde Türkiye'yi ABD'den uzaklaştırarak ve bu ülkeyle var olan siyasi ilişkilerini daha da geliştirip bunu ekonomik ve askeri alana da yansıtarak NATO'yu zayıflatmayı hedeflemektedir. Ekonomik alanda 2020 yılında hayata geçirilen Türk Akımı projesi ile Mersin'de 2017 yılında yapımına başlanan Akkuyu Nükleer Enerji Santrali, askeri alanda da 2017 yılında Türkiye ile imzalamış olduğu S-400 hava savunma sistemlerini vereceğine dair anlaşma RF'nun Türkiye'yi ABD'den uzaklaştırma ve NATO'yu zayıflatma çabasına örnek olarak verilebilir.

Sahada oluşmuş bu yeni durumla birlikte Amerika'nın Suriye politikasını yeniden gözden geçirmesine sebep olduğu ve Rusya ile bir tür işbirliğine gitmeye çalışsa da bunda başarılı olamadığı görülmüştür.²³⁷ Aynı zamanda Rusya'nın askeri gücüyle sahadaki dengeleri değiştirmesi Amerika'nın 2011'den beri "Esad'ın Suriye Devlet Başkanlığı'ndan düşmesi" hedefinden vazgeçmesine sebep olmuştur ki, bu durum ile birlikte Rusya diplomatik anlamda Amerika'ya karşı bir zafer elde etmiş ve en başından beri koyduğu hedef olan Esad'ın liderliğinin meşruluğunu Amerika'ya kabul ettirmiştir. Dolayısıyla her iki ülke için bir "güç savaşı" alanı haline gelen

²³⁷ Schto Dala Putinu voennaya operatsiya v Sirii" BBC – Russian, 30.10.2016 [<https://www.bbc.com/russian/features-37522601>] (Son Erişim Tarihi 04.07.2020)

Suriye’de bu güç savaşının şu anki konjonktüründe Rusya Federasyonu, Amerika’ya karşı üstünlük elde etmiştir. ABD’nin Suriye’den çekilmesi bu üstünlüğü teyit eder mahiyettedir.

Öte yandan Amerika Birleşik Devletleri’nin RF’nun müdahil olmasıyla Suriye’de etkisiz kalması ve Başkan Trump’ın 2018 yılında Ortadoğu’ya olan bakışını yansıtan Suriye’den çekilme kararı da, güvenliğini Amerika’nın Ortadoğu’daki varlığına bağlamış olan Arap ülkelerini Rusya ile yakınlaşmaya itmiştir. Dolayısıyla Rusya Suriye’deki mevcut üstünlüğünü kullanarak başta Körfez ülkeleri olmak üzere diğer Arap ülkelerini kendi yanına çekerek, Suriye’deki üstünlüğünü bir adım daha öne taşıyıp kalıcı duruma getirmiştir. Bu şekilde de kendisini “düzen sağlayıcı” ya da “muhafaza edici, koruyucu ülke” olduğu algısını yaratarak, Arap ülkelerine Amerika’dan başka bir ülkenin de güvenlik şemsiyesi altında olabileceklerini ve bu ülkenin de kendisi olduğunu göstermeye çalışmıştır. ABD’nin Ortadoğu’daki varlığını kendi güvenliği için büyük tehdit olarak gören Rusya Federasyonu, neorealist kurama uygun bir şekilde Ortadoğu’daki önemli aktörleri kendi yanına çekmeye ve ABD’nin Batı’dan yürüttüğü çevreleme siyasetine karşı Ortadoğu ülkeleri ile işbirliğini geliştirerek bir set çekmeye çalıştığı görülmektedir.

Rusya Federasyonu geliştirmiş olduğu yeni silahlarını satarak küresel silah pazarında ABD’yi geçmeyi hedeflemektedir. Suriye bu bağlamda Rusya için çok önemlidir. Çünkü Suriye’deki askeri operasyonlarda kullanmış olduğu askeri silahları ve gelişmiş ekipmanlarını dünyaya tanıtmıştır. Toplamda 600 yeni silahı Suriye iç savaşında kullanmış olması ile bu silahların etki kapasitesini gözlemleme fırsatını elde etmiştir.^{238 239} Rusya’nın Suriye’deki askeri başarısı Ortadoğu ve Kuzey Afrika’dan Latin Amerika’ya kadar birçok ülkenin Rus silahlarına olan ilgisini arttırmıştır.

RF’nun Suriye İç Krizi’ne müdahale etmesinin diğer bazı dolaylı faydaları da şunlardır: Birincisi uluslararası prestij kazanmak ve bölgedeki durumlarla alakalı

²³⁸ How Syria has become a testing ground For Russian assertiveness and arms, TRT World, 10.10.2018, [<https://www.trtworld.com/magazine/how-syria-became-a-testing-ground-for-russian-assertiveness-and-arms-20783>](Son Erişim Tarihi 13.08.2020)

²³⁹ How Russia is using Syria as a military ‘guinea pig’, The Jerusalem Post, 28.02.2018, [<https://www.jpost.com/Middle-East/How-Russia-is-using-Syria-as-a-military-guinea-pig-543839>](Son Erişim Tarihi 13.08.2020)

yapılan müzakerelerde, alınan kararlarda yer almak ve bu kararları kendi lehine çevirmektir.

İkincisi, Rusya ekonomisini ticaret ve yatırım yoluyla geliştirmede Ortadoğu'yu bir alan olarak görmektedir. Bunun Rus ekonomisinin can damarlarından biri olan petrol gelirleriyle yakın bir alakası vardır. Çünkü küresel petrol fiyatlarının yüksek kalmasını sağlamak ülke ekonomisini istikrarlı kılmak açısından Rusya için önem arz eden bir husustur.

Üçüncü olarak Rusya Ortadoğu'da bulunan devletlerin "başarısız devlet" olmalarını engellemek ve bu bölgede gerçekleştirilen terörist aktivitelerinin kendi topraklarına yayılmasını önlemek amacıyla bu bölgenin istikrara kavuşmasını sağlamaktır.²⁴⁰ Uluslararası terörizmin yayılarak kendi topraklarında bulunan Müslüman azınlık arasında yayılmasını önlemek RF için bir diğer önemli husustur.

Dördüncü olarak Rusya Ortadoğu'daki etkisini arttırıp bu bölgenin Batı ekseninden çıkmasını sağlamayı ve bölgede ABD'ye karşı verdiği güç mücadelesiyle Batı dünyasının dikkatini Balkanlardan, Ukrayna'dan, Kafkasya ve Orta Asya'dan çıkartarak Ortadoğu bölgesine odaklanmalarını sağlamayı amaçlamaktadır.

RF'nun Suriye krizi ve Ortadoğu'da yürüttüğü politikalar, RF'nun uluslararası sistem ile ilgili revizyonist bir bakış açısına sahip olduğunu göstermektedir. Bu yüzden günümüz uluslararası sistemin oluşmasının arka planının bilinmesi RF'nun bu dünya sistemini değiştirmek istemesindeki motivasyonunu anlamak açısından önem teşkil etmektedir.

Buna göre, Sergey Karaganov ve Dmitri Suslov'un uluslararası düzenin değişim içerisinde olduğuna dair görüşleri önemlidir. Batı'nın oluşturmuş olduğu dünya sisteminin çatırdamış olması ve bunun sebebinin de Batı'nın askeri gücünün rakipsiz olmamasıyla açıklamışlardır.²⁴¹ Bu görüşü biraz daha açacak olursak şu hususlar söylenebilir. Batı 15.yy'dan itibaren coğrafi keşiflerle birçok yeni bölge keşfetmiş ve

²⁴⁰ Becca Wasser, "The limits of Russian strategy in the Middle East", RAND Corporation, 2019, s.4 [https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/perspectives/PE300/PE340/RAND_PE340.pdf] (Son Erişim Tarihi 5.09.2020)

²⁴¹ Sergey Karaganov, Dmitri V. Suslov, "A new World order: A view from Russia", Russia In Global Affairs, 04.10.2018, [<https://eng.globalaffairs.ru/articles/a-new-world-order-a-view-from-russia/>] (Son Erişim Tarihi 23.12.2020)

bu bölgelerde var olan iş gücünü ve doğal kaynaklarını kullanarak küresel bir sömürge sistemi yaratmıştır. Bu sistemle birlikte zenginleşen Batı dünyası, bu zenginliğini bilimde ve kültürde gelişmek için kullanıp bu gelişmişliğini askeri alana da yansıtarak başat bir kara ve deniz gücü oluşturmuştur. Bu askeri gücüyle birlikte o dönemin küresel gücü İngiltere merkantilist anlayışla bir liberal düzen kurmuştur. ABD ise 1897 yılında İngiltere'yi geçerek ekonomik anlamda, 2.Dünya Savaşı'nı kazanarak da siyasi anlamda küresel güç haline gelmiştir. Bu üstün askeri gücüyle birlikte liberal bir dünya düzeni kurmak istemişse de SSCB ve Çin'in komünist ideolojileri dolayısıyla bu düzeni tam anlamıyla kuramamıştır. Karaganov ve Vuslov, bu durumun Batı'nın askeri üstünlüğünü kaybetmesi hususunda bir milat olduğunu belirterek kurulacak ya da hali hazırda var olan uluslararası düzen eğer askeri güçle desteklenmezse bu düzenin altyapısının zayıf olacağını belirtmişlerdir Buna ek olarak Karaganov ve Vuslov, 1991 yılında Sovyetler Birliği yıkıldıktan sonra yeni kurulan dünya düzeninin tek kutuplu olmasının 2008 yılında çıkan küresel finans kriziyle birlikte tam anlamıyla söylenemeyeceğini belirtip, var olan uluslararası liberal düzenden yükselen güçlerin faydalanıp zenginleştiğini ve bu zenginliklerini askeri alana yansıtıyor olduklarını da eklemişlerdir. Çin bu bağlamda örnek olarak verilebilecek bir ülkedir. Rusya da yine bu bağlamda zayıflayan uluslararası sistemdeki fırsatlardan faydalanıp gücünü maksimize etmeye çalışmakla birlikte, askeri gücünü oldukça geliştirip zayıflamakta olan uluslararası sistemin yerine kurulacağını öngördüğü çok kutuplu sistemin karakteristiğini askeri gücü vasıtasıyla belirlemeyi ve askeri gücünü bu sistemin yaratacağı düzeni, barışı ve istikrarı koruma da kullanmayı hedeflemektedir. Bu sebepten dolayı Rusya askeri reformlara önem vermiş, askeri harcamalarını arttırmış ve askeri teknolojisini geliştirmiştir. Özellikle askeri teknolojide kuvvet çarpanı etkisi yaratan Avangard ve Satan 2 kıtalararası balistik füzeleri, Okhotnik SİHA teknolojisi ve SU-57 savaş uçakları bu gayretin bir yansıması olarak görülmektedir.²⁴²

RF dünya düzenin çok kutuplu bir yapıya doğru evrildiği kanaatindedir. Rusya oluşma aşamasında olan bu düzende uluslararası hukukun üstünlüğünün sağlanması ve dünya siyasetiyle alakalı meselelerin birçok ülkeyle iş birliği çerçevesinde ele alınması gerektiğini savunmuştur. Bundan dolayı bu duruma neorealist perspektiften

²⁴² Ibid

baktığı gözlenmiştir. Rusya bu çok kutuplu düzeninin sağlanma aşamasında kendisini arabulucu devlet olarak göstererek saygınlığını arttırmaya çalışmıştır. Bunu yaparken de meselelere pragmatist bir şekilde yaklaşarak, çıkarlarını maksimize ederek sistem içerisindeki rakiplerini geri plana atmayı hedeflemiştir. Bu kapsamda Çin Halk Cumhuriyeti'nin Amerika Birleşik Devletleri ile bir hegemonya mücadelesine girmesi Rusya Federasyonu'nun “düşmanımın düşmanı dostumdur” mantığı ile hareket ederek Çin Halk Cumhuriyeti ile stratejik ittifak seviyesinde ilişkisinin olması neorealist kuramın içerisinde yer alan “güç dengesi”nin bir yansımasıdır. ÇHC'nin ABD lehine olan mevcut dünya düzenini değiştirme niyeti RF'nin ÇHC ile ABD'ye karşı ortak bir zeminde buluşmasını sağlamıştır.²⁴³

RF'nun son yıllarda yumuşak gücünü de kullanarak dünya siyasetindeki etkinliğini arttırmaya çalıştığı gözlemlenmektedir. Bu bağlamda Arap-İsrail sorununda İsrail'den yana olmuş fakat Arapları da küstürmeyecek tarzda bir siyaset takip etmiştir. ABD'den daha tarafsız bir arabulucu olduğunu göstermek amacıyla yıllarca dörtlü formatlı barış sürecinde yer almıştır.²⁴⁴ 2009 yılındaki İsrail'in Gazze operasyonu sırasında ise Rusya tarafsız kalmış, BMGK'nın kararını desteklemek suretiyle bölgeye heyet göndermiştir.²⁴⁵ Bu şekilde Rusya sorunların çözümü konusunda kendisinin merkez olduğu bir çözüm dinamiği oluşturmak istemiş ve pragmatist politika gütmeyi de ihmal etmemiştir.

İkinci örneği de Ortadoğu'da bir müttefik olarak gördüğü Suriye ile İsrail arasında olan uyuşmazlıklara Rusya dâhil olmak istememiştir. İlaveten Suriye'nin Rusya'dan aldığı silahları İsrail'in karşısında yer alan Hizbullah'a ya da İran'a vermesini Rusya, İsrail ve ABD ile olan ilişkisini gerginleştireceği dolayısıyla bu durumdan memnun olmamıştır.

Üçüncü örnek de RF'nin İran'la olan ilişkisi üzerine verilebilir. Ekonomik açıdan İran'ın Batı'dan yaptırımlara maruz kalması Rusya'nın çıkarına olmuştur. Buşehr nükleer reaktörüne RF'nin yardımından tutup İran'a sağladığı askeri yardımlara

²⁴³ Nadege Rolland, “China's Vision for a New World Order”, 2020, [https://www.nbr.org/publication/chinas-vision-for-a-new-world-order-implications-for-the-united-states/] (Son Erişim Tarihi 16.03.2021)

²⁴⁴ Dörtlü formatta yer alan ülkeler (ABD, Rusya, AB, BM)

²⁴⁵ Trenin, Dimitri, Ibid. S 9

kadar bu pragmatik ilişkinin ekonomik boyutunu gözler önüne sermiştir. İlâveten İran'ın Körfez ülkelerine ve Ortadoğu'ya giden yolun üzerinde olması da Rusya'nın İran'la iyi ilişki kurmasının sebeplerinden biridir. Öte yandan Rusya Federasyonu İran'ın nükleer silaha sahip olmasına çok olumlu yaklaşmamakla birlikte İran'ın güvenlik sorunlarına ve tehdit algılamalarına hassasiyet gösterilmesini özellikle BM'nin bu konuda yapıcı bir adım atması gerektiğini ortaya koymuştur. Güvenlik ve sivil teknoloji alanında Batı'nın destekte bulunması karşılığında Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı'nın denetiminde İran'ın nükleer silahlanmasını durdurmasını içeren bir anlaşma yapılmasını savunmuştur.

Dönemin ABD Başkanı Barack Obama'nın bu anlaşmanın sağlanması ve bunda Rusya'nın oynadığı arabuluculuk rolünün ABD'ye Rusya'nın güvenlik sorunu addettiği bir mesele hakkında iş birliği yapması karşılığında Rusya'nın da ABD'nin güvenlik sorunu addettiği meselede yardımcı olacağını söylemiştir. Aslında Rusya'nın İran'a ABD'den daha yakın olması ve İran'ın uzun menzilli balistik füzelerinin menzilinün Rusya'yı da içine alması, Rusya'nın ABD'den İran konusunda daha fazla tehdit algılamasına sebep olmuştur.²⁴⁶ Diğer bir deyişle Rusya pragmatik bir şekilde ABD'yi kullanarak İran'ın nükleer silahlanmasına son verecek anlaşma yapmasını sağlayarak güney kanadının güvenliğini sağlamıştır.²⁴⁷ Fakat aynı zamanda Amerika'ya da kendileri olmadan Ortadoğu'da herhangi bir krizi çözemeyeceklerini göstermiştir.

RF Arap Baharı'nı da bu pragmatist yaklaşım çerçevesinde ele almıştır. Bu devrimlerin oluşmasının arkasındaki mimarın Amerika olduğunu Rusya Federasyonu görse de daha sonra bu devrimleri kendi etki alanını bu bölgede oluşturma konusunda bir fırsat olarak değerlendirmiştir. 2003 yılında Rus Anayasa Mahkemesinin Müslüman Kardeşleri terörist örgütü ilan etmiş olmasına rağmen Arap Baharı'ndan sonra Mısır'da Müslüman Kardeşler bağlantılı bir lider olan Muhammed Mursi'nin iktidara gelmesinin ardından Putin resmi olarak Mursi'yi Moskova'ya davet etmiştir. Bu pragmatist yaklaşım aynı şekilde Libya'da da

²⁴⁶ Dmitri Trenin, "Russia's Policy In The Middle East: Prospects For Consensus And Conflict With The United States", Carnegie Endowment For International Peace, 02.05.2010, [https://carnegieendowment.org/files/trenin_middle_east.pdf] (Son Erişim Tarihi 6.05.2021)

²⁴⁷ Fakat ABD Başkanı Donald Trump döneminde bu anlaşma ABD tarafından tek taraflı olarak kaldırılmıştır.

görülmüştür ve görülmektedir. Moskova Libya’da çıkan gösterilerin ertesinde eski müttefiki olan Kaddafi’ye yardım etmek istemişse de Arap Baharı ile ortaya çıkan revizyonist değişikliklerin oluşturduğu yeni duruma adapte olmayı da kabul etmiştir. BMGK’nın Libya’yı “uçuşa yasak bölge” ilan etmesine çekimser oy kullanarak Kaddafi’nin hava kuvvetlerini isyanı bastırmak için kullanmasını engellemiştir. Daha sonra 2015 yılında Libya Siyasi Anlaşması ile Libya’da istikrarın oluşması için gereken adımlar atılmaya başlanırken 4 Nisan 2019’da Libya’da istikrarın oluşmasını engelleyen yeni mevcut durumlar ortaya çıkmıştır. Rusya bu nokta da Hafter’den yana tavır koysa da Libya’nın meşru hükümeti olan “Ulusal Mutabakat Hükümeti” ile de görüşmelerini sürdürmektedir.

Bütün bu bilgiler ışığında özetleyecek olursak, Rusya 1991-2008 yılları arasında gücünü toparlayarak yakın çevresindeki sorunlarını çözmeye çalışmış, 2008 yılı Münih Güvenlik Konferansı’nda uluslararası sisteme geri döndüğünü ve Amerikan hegemonyasına meydan okumaya hazır olduğunu göstermiştir. Arap Baharı bu bağlamda Rusya’nın bu iddiasını pratiğe dökmeye fırsat sunmuştur. Genel olarak bu yaklaşımı bölgede denklemleri değiştirecek bir harekete karşı pragmatik ve ofansif uygulamalarla bölgedeki istikrarı korumak olduğu görülmektedir. Aynı zamanda Rusya etki alanını yaymak için yeni alanlar keşfetmeyi amaçladığını bunu yaparken de başta Ortadoğu’da ve başka alanlarda var olan ya da olacak olan güç boşluklarını değerlendirdiği gözlenmektedir. Bunu yaparken de Moskova, Doğu Akdeniz’e doğru etki alanını genişletmeye çalışırken aynı zamanda farklı bölgelerde çeşitli fırsatlar yakalamak için vekalet savaşını kullanmakta ya da bizzat kendisi askeri güç uygulamaktadır. Bütün bu eylemler Rusya Federasyonu’nun değişen dünya düzeninde pozisyon almaya çalıştığına işaret etmektedir.

Bu bölümle alakalı son olarak belirtilebilecek hususlar şunlardır. Sahip olduğu 7500 adet nükleer silahları bir yana uluslararası düzlemde çıkan birçok krizde Rusya Federasyonu’nun varlık göstermesi ve ABD’nin uluslararası ve bölgesel krizleri tek başına çözemeyip bu hususlarda RF’den destek alması, Rusya Federasyonu’nu kendisine denk bir devlet olarak gördüğünü ortaya koymuştur. Rusya’nın dünya siyasetine olan etkisi dünyanın tek kutuplu düzeninin varlığının sorgulanmasına neden olmuştur. Kesin bir hükümlerle tek kutuplu dünya düzeninin son bulduğunu

söylemek doğru olmaz, fakat şu an da tek kutuplu dünya düzeni ile çok kutuplu dünya düzeni arasında bir geçiş sürecinde bulunmaktayız.

RF'nun küresel güç konumuna dönüşüp dönüşmediğinin anlaşılması için milli güç unsurlarının avantajlarını ve dezavantajlarını gösteren tablo aşağıda verilmiştir.

Tablo 6.1: Rusya Federasyonu'nun Küresel Güç Olma Hususunda Avantajları ve Dezavantajları

ALAN	AVANTAJLARI	DEZAVANTAJLARI
SİYASİ	BM Güvenlik Konseyi daimi üyesi olması ile birlikte uluslararası siyasette gösterdiği aktif ve etkin varlık.	İçsel hassasiyetleri Geçmişteki saldırgan siyaseti
EKONOMİ	Zengin petrol ve doğalgaz kaynaklarına sahip olması	Orta ölçekli bir ekonomik büyüklüğünün olması, Rus ekonomisinin emtildardan başka dünya ticaretinde varlık gösterememesi
ASKERİ	Askeri teknoloji'deki üstün konumu, dünyanın en büyük 5. ordusuna sahip olması ve yapmış olduğu askeri satışların küresel ölçekteki payının yüzde 22 olması. Buna ilaveten toplamda 7500 taktiksel ve stratejik nükleer silahlarına sahip olması ile bu alanda dünya birincisi konumu	Kuvvet aktarma yeteneğinde noksanlıklar, donanmasının küresel güç özelliği yansıtması ve sınır dışı konuşlanmasını küresel güç olma hususunda yeteri kadar arttıramaması
TEKNOLOJİ	Küresel nitelikte herhangi bir avantajı bulunmamaktadır	Yüksek teknoloji üretememesi, AR-GE'ye yaptığı yatırımların küresel ölçekteki payının çok küçük olması
ENERJİ	Dünyanın en çok doğalgaz ihraç eden 1. en çok petrol üreten 3. ülkesi olması	Enerji kaynaklarının sınırlı olması

Tablo 6.1 (Devamı): Rusya Federasyonu'nun Küresel Güç Olma Hususunda Avantajları ve Dezavantajları

YUMUŞAK GÜCÜ	Küresel nitelikte herhangi bir avantajı bulunmamaktadır	Rusya'nın yapıcı değil ayrıştııcı, çekim gücü yaratmaya değil hedef ülkelerin toplumsal bütünlüklerini bölücü nitelikteki uygulamaları
DEMOGRAFİ	144 milyonluk büyük bir nüfusu ve birçok etniği içinde barındırması	RF'nin sahip olduğu nüfusun doğum oranlarının düşük, ölüm oranının ise yüksek olması
PSİKO SOSYAL GÜCÜ	Küresel nitelikte herhangi bir avantajı bulunmamaktadır	Rus halkının genel çerçevede çeşitli sosyo ekonomik ve iç siyasi alanda yaşadığı sorunları ve bunların toplumun maddi ve manevi değerlerine olan negatif yansımaları
COĞRAFYASI	RF'nin dünya kütesinin 1/8'ine tekabül eden Avrupa'dan Pasifik Okyanusu'na kadar uzanan büyük bir alana egemen olması	Böyle büyük bir coğrafyanın savunulmasının kolay olmaması

Tabloda da görüldüğü üzere RF'nun milli güç unsurlarının sahip olduğu avantajlar kadar dezavantajları vardır. Siyasi alanda RF'nun BM Güvenlik Konseyi'nin daimî üyesi olması dış politikasını uygulamasında bir dereceye kadar kolaylık sağlamasının yanında bu daimî üyelik kendisine dünya siyasetinde de belli bir harekât alanı kazandırmaktadır. Bundan dolayı da RF'nun dünya düzenini değiştirme çabasında BM'de sahip olduğu mevcut konum önem arz etmektedir. Fakat RF'nun iç siyasetine

bakıldığında ortaya çıkan husus, demokratik yapının tam olarak oluşturulamamış olmasından kaynaklanan hükümetin denetlenebilirliğinin zayıf olmasıdır. Buna halkın merkezi otoriteye olan güveninin kırılma olması da eklenebilir. Dolayısıyla RF’da orta ve uzun vadede iç siyasetteki kırılmalıkların daha da artabileceği düşünüldüğünden bu durum RF’nun küresel güç konumuna dönüşümünde bir engel olabileceği öngörülmektedir.

Ekonomi alanında RF’nun ihracatının büyük çoğunluğunun emtialara dayalı olması ve bunun yanında da Rus ekonomisinde var olan yapısal sorunların yol açtığı zayıflıklar RF’nu dünya ticaretinin önemli merkezlerinden biri olmasını önlemektedir. Oligarkların ülke ekonomisindeki başat rolü ve gelir eşitsizliği Rus ekonomisinin bu çerçevede küresel güç olmasının önündeki en önemli engeller arasındadır.

Askeri alan diğer alanlarla kıyaslandığında RF’nun en güçlü olduğu özellik olarak öne çıkmaktadır. Fakat kuvvet aktarma ve sınır dışı konuşlanmasındaki eksiklikleri RF’nu bu alanda küresel güç olmasındaki ve dünya düzenini değiştirme hususundaki engelleri oluşturmaktadır.

Teknoloji hususunda RF’nun bu alana oldukça düşük bütçe ayırmasından kaynaklı olarak rakiplerinin gerisinde kalmıştır. Bu şekilde düşünüldüğünde RF bu alanda küresel güç özelliğine sahip bir devlet haline gelmekten uzak olduğu görülmüştür.

Enerji alanında RF sahip olduğu doğal kaynakları dış politikada bir araç kullandığı ve doğal kaynaklarını ülkelere ihraç ederek çıkar ve kazanç elde ettiği görülmektedir. Kendisinden gaz ve petrol ithal eden ülke sayısının artırılması ve bu ülkelerin bu emtialara olan bağımlılıklarının güçlendirilmesi RF’nun enerji alanında küresel güç olmasını sağlamıştır. Fakat bu doğal kaynaklarının sınırlı olması RF’nun bu alandaki konumunun sürdürülebilirliği açısından şüphe uyandırıcıdır.

Demografi alanında RF’nun nispeten büyük bir nüfusa sahip olduğu görülse de ölüm oranlarının doğum oranlarından yüksek olması ve çeşitli verilerde RF’nun gelecekte daha az nüfusa sahip olabileceğinin gösterilmesi RF’nun bu alanda da dezavantajının olduğunu düşündürmektedir.

Psiko sosyal güç alanında RF'nun küresel güç özellikleri göstermediği, hatta bu alanda sorunlarının olduğu gözlenmiştir. Rus halkının maddi ve manevi değerler kapsamında olumsuz göstergelere sahip olduğu, genç jenerasyonun sahip olduğu kendine özgü değerler sisteminde gelenek karşıtlığı, bireysel özgürlükler ve ben merkezliğin var olduğu görülmüştür. Nesiller arası bağın zayıf olduğu görülmekte ve bu durum toplum içi uyumu da menfi yönde etkilemektedir. Genel çerçevede agresif, şiddete meyilli, entelektüel düzeyi düşük, yasa bilinci zayıf, moralsiz bir toplum yapısı gözlenmiştir. Bu durum yaratıcılığa, özgür düşünmeye ve toplumsal anlamda istikrarsızlığa süreklediği için yenilikçi ekonomiye, refah düzeye ulaşmaya ket vurmaktadır. Halkın ekonomik ve sosyal açıdan moralsizliği ileride karar vericilerin hayata geçirmek isteyecekleri reformların etkinliğini sınırlayabileceği öngörülmektedir. Çünkü uzman psikologlar Rus politika yapıcılarının sosyo ekonomi temelli reformların toplum içi uyumsuzluğu sonlandıracağına yönelik düşüncelerinin sorunun asıl temelini toplum psikolojisinden kaynaklandığını göremiyor olduklarından Rus siyasetçilerin hatalı düşündüklerini savunmuşlardır. Son tahlilde bahsi geçen bilgiler ışığında RF'nun ilgili alanda küresel güç özellikler gösterememesine ve bu alandaki olumsuzlukları Rus ekonomisine, toplumsal yapısına ve iç siyasetine menfi etkisi vardır.

Coğrafya bakımından RF toprak bakımından dünyanın en büyük ülkesidir. Bu durum küresel güç bakımından dikkat çeken bir husus olsa da toprak büyüklüğü açısından bu ülkenin savunulmasının kolay olmaması ayrı önem teşkil eden bir husustur. Ülkenin başkentinin coğrafi savunmanın en zayıf olduğu yerde olması, öte yandan genel çerçevede nüfus dağılımının dengesiz olması ülkenin savunulması bakımından önemli bir zorluktur.

Son olarak yumuşak güç alanında ise, RF'nun yabancı kamuoyu nezdindeki çekim gücünün zayıf olması, sahip olduğu yumuşak gücünün bölgesel özellikler içermesi RF'nun bu alanda da küresel güç vasıflara sahip olmadığını bize göstermektedir.

7. SONUÇ

Rusya Federasyonu öncüsü Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği gibi küresel güç olabilmek için sahip olduğu kapasiteleri RF'nun küresel güç mücadelesinde önemli ölçüde etkili olmasını sağlamıştır. RF'nun BM Güvenlik Konseyi'nin daimî üyesi olarak küresel ve bölgesel gelişmelere ilişkin Konsey'de kendisinin çıkarına aykırı alınan kararlara karşı veto hakkını bulundurması siyasi anlamda küresel güç ile ilişkilidir. BM'de sahip olduğu bu konum küresel meselelerin çözümünde ağırlığını ortaya koyabilmesini sağlamaktadır.

Öte yandan sahip olduğu nükleer silahlarıyla, gelişmiş askeri teknolojisiyle, silah satışlarının küresel çaptaki payı ile, yaptığı askeri harcamalar bakımından küresel düzeydeki konumuyla RF'nun askeri kapasitesi küresel güç özellikleri göstermektedir. Silah envanterini geliştirmesi, silah satışlarını arttırması Rusya Federasyonu'na çıkarları lehine bazı avantajlar sağlamaktadır. Örneğin bir NATO ülkesi olan Türkiye'ye S-400 füze savunma sistemini satması NATO'nun kendi içindeki konsolidasyonunun zayıflamasını sağlamıştır. Aynı şekilde yeni çıkardığı silahlarının Suriye'de başarılı bir şekilde etki göstermesinin sonucu olarak ABD ile iyi ilişkiler içerisinde olan diğer NATO üyesi olmayan ülkeler bu silahları ithal etmek istemiştir. Böylelikle bu durum küresel silah pazarında RF'nun ABD'ye karşı dengeliyici bir rol oynadığını göstermiştir.

Enerji yollarının kontrolünü sağlamaya çalışarak enerji jeopolitiğinde merkezi rol oynaması RF'nu enerji kapsamında da küresel güç vasıflara sahip olduğunu göstermektedir. Piyasa koşullarına göre rekabet edebilirliği yüksek doğal gaz ihracatı ile kendisinden doğalgaz tedarik eden ülkelerin kendisine olan bağımlılığını arttırması bu alandaki merkezi rolüyle bağdaşmaktadır. Ülkelerin kendisine olan bu çerçevedeki bağımlılığlarını RF bir dış politika aracı olarak kendi lehine kullanmıştır.

Rusya Federasyonu milli gücünü, dış ve askeri siyasetinin beslendiği kendi geleneksel jeopolitik düşünceler doğrultusunda Batı dünyasının çevreliyiçi politikasına karşılık olarak savunmacı refleksler ortaya koymuştur. Daha sonra artan milli gücü ile orantılı olarak mevcut pozisyonunu savunmadan saldırıya çevirmiştir. RF'nun 2000 yılındaki ulusal güvenlik strateji belgesinde algıladığı tehditlere bakıldığında 1994 yılında iç tehdit olarak RF'nun karşılaştığı Çeçen isyanı, dış tehdit

olarak da NATO'nun eski Sovyet coğrafyasına doğru genişleme politikasını icra etmesi, RF'nun 1993 yılında ilan ettiği askeri doktrin ile nükleer silahlarını kullanma kapsamında "ilk kullanıma" geçmesine neden olmuştur. Soğuk Savaş'tan sonra kurulan yeni dünya düzeninde SSCB'nin etki alanı kapsamında olan ve bu kapsamın dışında kalan alt bölgesel sistemlerde etnik bazlı çatışmaların doğması, RF'nun yeni dünya düzeninin temelini oluşturan tek kutuplu dünya sistemine duyduğu güvensizliği arttırmıştır. Bunun içinde eski Sovyet etki alanında merkezi rol oynamak amacıyla siyasi ve güvenlik temelde örgütler kurmuştur. Bu şekilde de eski Sovyet coğrafyasındaki nüfuzunu korumaya yönelmiştir. Batı dünyasından algıladığı tehdide rağmen mevcut dünya düzeninde tekrar etkin güç olmak ve gücünü toparlamak için Batı dünyası ile ekonomik temelde ilişkileri geliştirmek ve güvenlik bazında diyalogu açık tutmak için adımlar da atmıştır. Bu şekilde RF'nun pragmatist bir şekilde hareket ettiği fark edilmiştir. Bunun dışında ülke içinde Batıcı ve Avrasyacı düşünce ekollerine mensup kişiler RF'nun dış politikasını şekillendirmek amacıyla rekabet etmişlerdir. Bu rekabetin sonucunda Avrasyacılar, Batıcılara üstünlük sağladığı ve Avrasyacı düşünce ekolü RF'nun güvenlik politikalarını şekillendirmesinde önemli rol oynadığı görülmüştür. Alexander Dugin'in RF'nun güvenliğini kendi sınırlarına değil, bunun ötesine, eski Sovyet coğrafyasına kadar ileriye çekmesi gerektiği fikri dikkate alındığında Dugin'in görüşleri ile RF'nun dış politikadaki uygulamaları birbiriyle paralellik göstermiştir. Dugin ve diğer Neo-Avrasyacıların Rusya Federasyonu'nun en büyük düşmanının ABD ve Atlantik İttifakı'nın olduğuna dair fikirleri RF'nun bugüne kadar ki yayımladığı ulusal güvenlik strateji belgelerinde gösterilmiş olan tehditler kısmında da görülmüştür. Ayrıca, RF'nun 2000'li yıllarda ortaya çıkan Renkli Devrimler'e karşı ortaya koyduğu tepki ve bugüne kadar yaptığı askeri müdahaleleri (2008 yılı Gürcistan işgali, 2014 Kırım'ın işgali) RF'nun yakın çevresini konsolide etmeye yönelik olduğu gözlenmiştir. Buna ilaveten Neo-Avrasyacılar RF'nun etki alanı hususunda yayımlanmış olan ulusal güvenlik strateji belgesinde, hedefler kısmında RF'nun Doğu Akdeniz bölgesine odaklanıp bu bölgedeki enerji koridorlarının denetimini sağlaması, Suriye'de istikrar bozucu faaliyetleri önlemesi ve mevcut yönetimin iktidarda kalması konusunda destek vermesi RF'nun etki alanını genişletmeye yönelik çalışmalara girdiğinin göstergesidir.

Yukarıda verilen bilgilere ek ve Neo Avrasyacı düşünce ekolünün pratikteki uygulamasına ilave olarak, Rusya Federasyonu'nun Ortadoğu VE Suriye'deki etkin varlığı, Türkiye ve İran ile pozitif yönde geliştirdiği ilişkileri, Körfez ülkelerini kendi yanına çekme çabası, Asya güvenlik kompleksinde Hindistan ile ve Çin ile olan iyi ilişkileri RF'nun Rimland ülkelerini kendi yanına çekip bu ülkeleri ABD'den uzaklaştırma politikasını güttüğünün birer yansımalarıdır. Bu şekilde de tek kutuplu dünya düzenini zayıflatmaya çalışmıştır. Buna ek olarak, küresel düzeyde Çin Halk Cumhuriyeti ile kurmuş olduğu ittifak, mevcut uluslararası sistemin değişmesine yönelik olduğu gözlenmiştir. Son tahlilde Kalpgah'ın merkezi olan RF Rimland ülkeleri ile biraraya gelerek uluslararası sisteme karşı tavır aldığı görülmüştür.

Rusya Federasyonu'nun Suriye krizinde uyguladığı stratejileri küresel güç olma yolunda kendisine sağladığı katkı ABD hegemonyasını zayıflatmak hususuyla iç içedir. Suriye RF için Ortadoğu'ya açılmak ve Doğu Akdeniz'e erişim açısından çok önemli bir ülkedir. Dolayısıyla Suriye'deki mevcut yönetiminin konumunu koruması RF için önem arz etmektedir. Bu hedefe ulaşmak bağlamında stratejik olarak ABD'nin bölgedeki varlığına karşı olan ülkelerle iş birliği yaparak, ABD'ye karşı Suriye'de üstün bir konuma ulaştığı gözlenmiştir. İlâveten, küresel jeopolitik güç mücadelesinin önemli bir alanı olan Suriye'de ABD'nin hareket alanını kısıtladığı görülmüştür. Ayrıca, RF Suriye'de gösterdiği askeri başarısını diplomatik alana da kaydırabilmeyi başarabilmiş ve herhangi bir bölgesel güvenlik kompleksinde ABD dışında da bir gücün bölgede hamilik yapabileceğini göstermiştir. Bunun dışında askeri alanda göstermiş olduğu başarıları ile ve operasyonlarında kullandığı yeni silahlarıyla askeri bakımdan diğer devletler nezdinde bir cazibe oluşturmuştur. RF stratejik bir şekilde bölgesel düzeyde kazandığı nüfuz alanını ve kurduğu işbirliklerini küresel düzeye çıkarmayı hedefleyerek uluslararası sistemin dönüşmesini sağlayacak aktif politikalar uygulamıştır. Bu şekilde kendisinin küresel güç olduğunu diğer devletlere göstererek mevcut dünya düzeninde hamilik yapmak hususunda ABD'ye karşı rakip olduğunu göstermeye çalışmıştır. RF'nun Suriye krizinde uyguladığı stratejileri küresel güç kavramı çerçevesinde bu şekilde katkı sağlamıştır.

Kurulduğu tarihten itibaren Rusya Federasyonu'nun küresel güç olma çabasındaki uygulamaları bulunduğu dönem koşulları ve sahip olduğu milli güç kapasitesi ile

doğru orantılı olmuştur. Ulusal Güvenlik Strateji Belgeleri bu manada Rusya Federasyonu'nun küresel güç konumuna ulaşma konusunda oluşturmuş olduğu yol haritalarıdır. 1991-2000 yıllarında devlet iç tehditlerden ve ekonomik yetersizliklerden dolayı dağılma tehlikesi yaşadığından öncelikle merkezi otoritesini sağlamlaştırmaya çalışmıştır. Buna ilaveten eski Sovyet coğrafyasında örgütsel anlamda birlik oluşturarak yakın çevresini kontrolü altına almaya gayret göstermiştir.

2000-2008 dönemi Rusya için 'ayağa kalkma dönemi' olmuştur. Merkezi otoritesini tehlikeye atan, ülke içi sorunlardan belki de en büyüğü denebilecek Çeçen sorununu bitirmiş olan Rusya, ekonomik gücünü geliştirmeye odaklanmıştır.

2009 - 2014 dönemi "harekete geçme" dönemidir. Bu dönemde önceki dönemlere kıyasla Rusya hem söylemlerini hem uygulamalarını değiştirmiştir. Daha agresif, daha iddialı tutumlar sergilemiş olan Rusya, 2009 yılından sonra başta askeri gücü olmak üzere bütün alanlardaki ulusal güç kapasitesini geliştirdiği ve uluslararası konjonktürde görebildiği boşlukları yakalayıp çok taraflı yöne evrilen uluslararası sistemin bu geçiş aşamasında etki alanını hem korumaya hem de genişletmeye uğraştığı görülmüştür. Uluslararası hukuku ve BM Güvenlik Konseyi daimi üyeliğini bir araç olarak kullanıp Batı dünyasının tek taraflı askeri eylemlerini önlemeyi gözetmiştir. Rusya'nın BMGK daimi üyeliğinin getirdiği veto avantajını, Arap Baharı'nda desteklediği Suriye'nin lehine kullanıp NATO'nun Suriye'ye askeri müdahalede bulunmasını engellemesi, BM platformunu bir araç olarak kullandığını göstermiştir.

2015 ve sonrası dönem ise etki alanını genişletme dönemi olarak nitelendirilmiştir. Bu dönemde RF siyasi düzlemde çok yönlü diplomasiyi kullanarak uluslararası alanda yeni ittifaklar ve işbirlikleri aramış, çok kutuplu uluslararası sistemden yana bir devlet olmuştur. Özellikle dünyadaki Amerikan hegemonyasını oldukça zayıflatmak Rusya için önem arz eden hususlardan biri olarak göze çarpmıştır. Bu hedefine ulaşmak için de neorealizmin öngördüğü dengeleme çabası yürütmeye çalışmaktadır. Son tahlilde, Rusya Federasyonu anarşik uluslararası sistemde hayatta kalma dürtüsü ile hareket ederek milli gücünü arttırmaya çalışan bir devlet olduğu gözlenmiştir. Fakat ekonomi, teknoloji ve yumuşak güç alanındaki yetersizlikleri Rusya Federasyonu'nun büyük güç statüsünde olduğunu ancak henüz küresel güç statüsüne ulaşamadığına işaret etmektedir.

REFERANSLAR

European Asylum Support Office, “Syria Actors” s. 1-96
[<https://easo.europa.eu/sites/default/files/publications/easo-coi-report-syria-actors.pdf>] (Son Erişim Tarihi 11.06.2020)

European Commission, “Quarterly Report on European Gas Market”. Market Observatory for Energy DG Energy Volume 10,2017, s 1-48
[https://ec.europa.eu/energy/sites/ener/files/documents/quarterly_report_on_european_gas_markets_q2_2020.pdf?pk_campaign=ENER%20Newsletter%20October%202020] (Son Erişim Tarihi 08.03.2020)

Martini Jeff, York Erin, Yong William, “Syria as an Arena of Strategic Competition”, RAND Corporation, s. 1-14
[https://www.rand.org/pubs/research_reports/RR213.html] (Son Erişim Tarihi 10.06.2020)

KPMG, “Doing business in Russia”, s. 1-56
[<https://assets.kpmg/content/dam/kpmg/ru/pdf/2019/07/ru-en-doing-business-in-russia-2019.pdf>] (Son Erişim Tarihi 28.11.2019)

Rus Türk İş Adamları Derneği, Rusya’da Sanayi ve Yatırımlar, s. 1-20
[<https://www.rtib.org/cms-uploads/2019/08/rusya-sanayi-rapor-1.pdf>] (Son Erişim Tarihi 19.11.2019)

United Nations Security Council Resolution, s 7,
[https://www.ecoi.net/en/file/local/2013711/S_2019_570_E.pdf] (Son Erişim Tarihi 11.06.2020)

ATEŞ Toktamış, Siyasal Tarih, Bilgi Üniversitesi Yayınları, 6.Baskı, s., 1 – 456

BUZAN Barry- WAEVER Ole, “Regions and Powers: The Structure Of International Society” Cambridge, United Kingdom: The Press Syndicate of the University of Cambridge, s. 34
[https://www.researchgate.net/publication/304754313_Regional_Security_Complex_Theory_in_the_Post-Cold_War_World] (Son Erişim Tarihi 22.12.2020)

DUGIN Alexander, Rus Jeopolitiği Avrasyacı Yaklaşım, Küre Yayınları, Tercüme Vügar İmanov, Baskı 9

İSMAYILOV, V. Avrasyacılık Rusya’nın Kimlik Arayışı, İstanbul: Küre Yayınları, 2008, s.135-246

NYE Joseph S., “Soft Power: The means to Success in World Politics”, New York: Public Affairs Press, 2004, s 1-206

WALTZ Kenneth, Theory Of International Politics, Addison – Wesley, Addison Wesley Publishing Company, 1979

ALLISON Roy, “Russia and Syria: explaining alignment with a regime in crisis”, Oxford University Press 2013, s 795- 823, [<https://www.jstor.org/stable/23479395?seq=1>] (Son Erişim Tarihi 03.06.2020)

AVİM, “Rusya ile AB arasındaki ticaret hacmi yüzde 21,5 arttı”, Avrasya İncelemeleri Merkezi, 2018, (Son Erişim Tarihi 3.09.2020) [<https://avim.org.tr/tr/Bulten/RUSYA-ILE-AB-ARASINDAKI-TICARET-HACMI-YUZDE-21-5-ARTTI>] (Son Erişim Tarihi 12.03.2020)

ALTAY Hüseyin, Nugay Ulaş, “Orta Doğu Bölgesi Enerji Kaynaklarının 21. Yüzyıl Dünya Ekonomisi İçin Stratejik Önemi”, Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2013, s. 1- 35

ALMAQBALI Mohammed, “Russia’s relations with Gulf Countries and their effect on regional balance of Middle East”, 2018, sf 536- 547

AMIE Ferris- Rotman, *Foreign Policy*, 2017, [<https://foreignpolicy.com/2017/10/03/putins-next-target-is-russias-abortion-culture/>] (Son Erişim Tarihi 25.11.2019)

BASSIN, Mark, “‘Klasik’ ve ‘Yeni’ Avrasyacılık: Geçmişten Gelen Devamlılık”, (Çev. Özgür Tüfekçi), Bilge Strateji, 2:4, 2011, s.31- 45

BORCHEVSKAYA Anna, “The Tactical Side Of Russia’s Arm Sales To Middle East”, Jamestown Foundation, 2017, [<https://jamestown.org/program/tactical-side-russias-arms-sales-middle-east/>] (Son Erişim Tarihi 23.02.2021)

CORDESMAN Anthony H, “Russia in Syria: Hybrid Political Warfare”, CSIS Center For Strategic International Studies, [file:///C:/Users/DELL/Desktop/150922_Cordesman_Russia_Syria_Hybrid_Political_Warfare.pdf] (Son Erişim Tarihi 04.06.2020)

DICK C J, “A Bear Without Claws: Russian Army in the Nineties”, Research Paper C89, CSRC (RMA Sandhurst),1996, s 1-10

DEYNEKIN Col Gen P S, Basic Directions of Air Force Organisational Development and Training under Current Conditions, Voennaya mysl, 1993, s. 2-8

DIMITRAKOPOLOU Sofia – Liaropoulos Andrew, “Rustrans; Russia’s National Security Strategy to 2020”, Researchgate Ocak 2010, s. 1- 9 [https://www.researchgate.net/publication/42253400_Russia%27s_National_Security_Strategy_to_2020_A_Great_Power_in_the_Making] (Son Erişim Tarihi 31.10.2020)

DİNGİL Hurşit, “Putin dönemi ulusal güvenlik stratejileri ve Suriye müdahalesi”, İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2019, s. 1-89

JONES Seth G. and Markusen Maxwell B. “The Escalating Conflict With Hizbullah In Syria”, CSIS BRIEFS June 2018 s 1-10

KAYA, S., İşyar Ö.G, Rus Yayılmacılığı ve Slavofil Düşüncenin Tarihsel Gelişimi, OAKA, 4:8, 2009, (s.25-49).

KİBAROĞLU Mustafa, Rusya'nın yeni ulusal güvenlik konsepti ve askeri doktrini, Avrasya Dosyası, s. 95-106, [<https://21yyte.org/assets/uploads/files/095-106%20mustafa.PDF>] (Son Erişim Tarihi 4.01.2020)

KUDRIN Alexey- Gurvich Evsey, "A new growth model for Russian Economy", Russian Journal of Economics, 2015, s. 1-25 [[file:///C:/Users/Lenovo/Downloads/1-s2.0-S2405473915000033-main%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Lenovo/Downloads/1-s2.0-S2405473915000033-main%20(1).pdf)] (Son Erişim Tarihi: 18.05.2020)

IULIA- Sabina Joja, "Dealing with the Russian lake next door: Romania and Black Sea security", War on the rocks, 15 Ağustos 2018, [<https://warontherocks.com/2018/08/dealing-with-the-russian-lake-next-door-romania-and-black-sea-security/>] (Son Erişim Tarihi 27.09.2020)

KARAGANOV Sergey, SUSLOV Dmitri V., "A new World order: A view from Russia", Russia In Global Affairs, [<https://eng.globalaffairs.ru/articles/a-new-world-order-a-view-from-russia/>] (Son Erişim Tarihi 23.12.2020)

KRISTENSEN Hans and. Norris Robert S, "*Russian nuclear forces, 2017*," *Bulletin of the Atomic Scientists* 73.2, 2017, s. 115.

KRAUS Joseph, "Dealing with Islamic state: External actors and their goals", Center For Defense And Strategic Studies, s. 1-522 [https://www.academia.edu/13419261/KRAUS_Josef_Dealing_with_Islamic_State_External_Actors_and_their_Goals_in_The_Complex_and_Dynamic_Nature_of_the_Security_Environment_International_Scientific_Conference_STRATEGIES_XXI_Bucharest_Romania_2015] (Son Erişim Tarihi 10.06.2020)

LIMONIER Kevin, "Russia in Cyberspace: Issues and Representations", Cairn. Info International Edition 2014, s. 4, [file:///C:/Users/Lenovo/Downloads/E_HER_152_0140.pdf] (Son Erişim Tarihi 18.03.2021)

MCDERMOTT Roger N, "Russia's lessons from Georgia war", Caciaanalyst, [<https://www.caciaanalyst.org/publications/analytical-articles/item/11732-analytical-articles-caci-analyst-2008-11-12-art-11732.html>] (Son Erişim Tarihi 20.09.2020)

MCDERMOTT Roger N. "Russia's armed forces test and refine electronic warfare capability", Jamestown Foundation [<https://jamestown.org/program/russias-armed-forces-test-and-refine-electronic-warfare-capability/>] (Son Erişim Tarihi 20.09.2020)

MINZUARI Dumitru, "Soft Power with an Iron Fist: Putin Administration to Change the Face of Russia's Foreign Policy

Toward Its Neighbours”, Eurasia Daily Monitor, [http://www.jamestown.org/single/?no_cache=1&tx_ttnews%5Btt_news%5D=39821] (Son Erişim Tarihi 31.10.2020)

OMELICHEVA Mariya, ZUBUTSKA Lidiya, “An Unending Quest For Russia’s Place In The World: The Discursive Co-Evolution Of The Study And Practise Of International Relations”, Jstor, 2016, [https://ezproxy.mef.edu.tr:2292/stable/pdf/26470121.pdf?ab_segments=0%2Fbasic_search_gsv2%2Fcontrol&refreqid=fastly-default%3A98a5743a42329e4495066e7599c643a0] (Son Erişim Tarihi 11.07.2021)

PIOTROWSKI Marcin, Russia’s Security Policy, Toward an Understanding Russia: New European Perspectives Center For International Relations, 2002, s. 59-78.

PIPES Daniel, “Damascus Courts the West: Syrian Politics 1989-1991”, Washington DC: The Washington Institute, 1991, s. 1-11

SPRYIDON N. Litsas, “Russian Foreign Policy: Can bears walk into desert”, E- International Relations, s. 1-9 [https://www.e-ir.info/2018/11/23/russian-foreign-policy-in-the-middle-east-under-putin-can-bears-walk-in-the-desert/] (Son Erişim Tarihi 4.09.2020)

SAYIGH Yezid, “The Syrian opposition’s leadership problems”, Carnegie Endowment For International Peace [https://carnegie-mec.org/2013/04/03/syrian-opposition-s-leadership-problem-pub-51373] (Son Erişim Tarihi 14.05.2020)

SERGUNIN Alexander – Karabeshkin Leonid, “Understanding Russia’s Soft Power Strategy”, Political Studies Association, 2015, s. 347-363 [file:///C:/Users/Lenovo/Downloads/RussiansoftpowerPolitics%20(2).pdf] (Son Erişim Tarihi 23.03.2020)

SERBEST M. Bürkan, Tarihsel Süreçte Rus Avrasyacılığı: Klasik Avrasyacılıktan Neo-Avrasyacılığa, MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi, 2017, Cilt 6, Sayı: 3 s. 285-307

SMIRNOV Vladimir, “Russia’s Soft Power in the Baltic”, Political Studies Association, [https://www.researchgate.net/publication/282940973_Understanding_Russia's_Soft_Power_Strategy] (Son Erişim Tarihi 31.10.2020)

SOKOY Nikolai, “The new 2010 Russian military doctrine”, James Mart’in Center For Nonproliferation Studies, [https://www.nonproliferation.org/new-2010-russian-military-doctrine/] (Son Erişim Tarihi 23.03.2020)

ŞEDROVİTZKY Pyotr, “Russkij mir i transnatsionalnoe russkoe”, Russkij Zhurnal, [http://old.russ.ru/politics/meta/20000302_schedr.html] (Son Erişim Tarihi 31.10.2020)

ŞAHİN Liaisan, Rusya Federasyonu'nun Etnik ve Dinsel Yapısı, Marmara Türkiyat Araştırmalar Dergisi, Cilt 3, Sayı2, 2016, [https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/312080] (Son Erişim Tarihi 6.12.2020)

TSIGANKOV Andrey, TSIGANKOV Pavel “Russian Theory Of International Relations”, International Studies Encyclopedia, düzenleyen Robert A. Denmark Baskı 10, Hoboken, NJ: Wiley-Blackwell Publishers, 2010, s. 6375-6387

TSIGANKOV Andrey Pavloviç, TSIGANKOV Pavel Afanasyeviç, “Prosvișennaye derjavniçestva- Bogaturov i rossissiyskaya teoriya mejdunarodnih otnașenniy” Journal Polis Political Studies, 2017, No 4, s 176 [https://doi.org/10.17976/jpps/2017.04.13] (Son Erişim Tarihi 9.07.2021)

TOLTS Mark, Jews in Russia – “A Century Of Demographic Dynamics”, s. Researchgate, 1-28 [https://www.researchgate.net/publication/264347118_Jews_in_Russia_A_Century_of_Demographic_Dynamics] (Son Erişim Tarihi 24.11.2019)

TROITSKY Mihail, “Russian Soft Power in the European Union”, Livejournal, [http://mikhailtroitski.livejournal.com/2099.html] (Son Erişim Tarihi 31.10.2020)

TRENIN Dmitri, “Russia’s Policy in the Middle East: Prospects for Consensus and Conflict with the United States”, A Century Foundation Report, Headquarters: 41 East 70th Street, Washington, D.C. 20005, s.3.

TRENIN Dmitri, “Russia’s Policy In The Middle East: Prospects For Consensus And Conflict With The United States”, Carnegie Endowment For International Peace, 2010, [https://carnegieendowment.org/files/trenin_middle_east.pdf] (Son Erişim Tarihi 6.05.2021)

ÜLGER, İrfan Kaya, Rusya Azınlıkları, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, s.1399-1415, [https://www.ayk.gov.tr/wp-content/uploads/2015/01/%c3%9cLGER-%c4%b0rfan-Kaya-RUSYA-AZINLIKLARI.pdf] (Son Erişim 10.05.2020)

VOLODIN A, “Neliberal’nyye demokratiyi i politicheskaya effektivnost [Neoliberal democracies and their political effectiveness]. ezhdunarodnyye Protsessy 4(1), 2006, [http://www.intertrends.ru] (Son Erişim Tarihi 27.04.2020).

YANG Cheng, “The Power of Diplomatic Traditions: Understanding the Logic of Russia's Foreign Policy in the Post-Soviet Era”, EURASIAN REVIEW, 2011 s. 25-4

WESTERLUND Fredrik, Oxenstianna Susanne, “Arms Procurement and the Russian Defence Industry: Challenges Up to 2020”, The Journal of Slavic Military Studies, s. 1-24 [https://www.researchgate.net/publication/241280004_Arms_Procurement_and_the_Russian_Defence_Industry_Challenges_Up_to_2020/related] (Son Erişim Tarihi 24.12.2020)

WEINSTEIN Adam, Russian Phoenix: “The Collective Security Treaty Organization”. The Whitehead Journal of Diplomacy and International Relations,2007, s.167-180

WASSER Becca, “The limits of Russian strategy in the Middle East”, RAND Corporation, 2019, s.1-27
[https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/perspectives/PE300/PE340/RAND_PE340.pdf] (Son Erişim Tarihi 5.09.2020)

Tsigankov Andrey, Tsigankov Pavel, Teoriya Mejdunarodnix Otnoşenniy i Obraz Jelaemovo Zavtra, Mejdunarodniye Protsessii, Tom 17, № 2 (57), cc. 8–18 DOI 10.17994/IT.2019.17.2.57.1
[<http://intertrends.ru/system/Doc/ArticlePdf/2115/b2aNa6dLsu.pdf>] (Son Erişim Tarihi 27.04.2020)

Yurevna Sukuratovna Yulia – “POZİTSİYA ROSSİİ V SİRİYSKOM KRİZİSE”, S. 1-13 [[HTTPS://CYBERLENİNK.A.RU/ARTİCLE/N/POZİTSİYA-ROSSİİ-V-SİRİYSKOM-KRİZİSE](https://cyberleninka.ru/article/n/pozitsiya-rossii-v-siriyskom-krizise)] (SON ERİŞİM TARİHİ 09.06.2020)

Suriye Krizi 9.yılına girdi, Anadolu Ajansı, 14.03.2019, [<https://www.aa.com.tr/tr/dunya/suriye-ic-savasi-9-yilina-girdi/1417715>] (Son Erişim Tarihi 17.02.2020)

BM Suriye’de etkisiz kaldı, Anadolu Ajansı, 18.03.2015, [<https://www.aa.com.tr/tr/dunya/bm-suriyede-etkisiz-kaldi/65883>] (Son Erişim Tarihi 18.02.2020)

Suriye Krizi’nde Cenevre maratonu sonuçsuz kaldı, Anadolu Ajansı, 21.02.2017, [<https://www.aa.com.tr/tr/dunya/suriye-krizinde-cenevre-maratonlari-sonucsuz-kaldi/754818>] (Son Erişim Tarihi 20.02.2020)

ABD’den YPG sahasına bir haftada 300 tırlık sevkiyat, Anadolu Ajansı, 4.10.2019, [<https://www.aa.com.tr/tr/dunya/abdden-ypg-pkk-sahasina-bir-haftada-300-tirlik-sevkiyat/1601970>] (Son Erişim Tarihi 08.03.2020)

ABD’den YPG/PYD sahasına bir haftada 300 tırlık sevkiyat, Anadolu Ajansı, 4.10.2019, [<https://www.aa.com.tr/tr/dunya/abdden-ypg-pkk-sahasina-bir-haftada-300-tirlik-sevkiyat/1601970>] (Son Erişim Tarihi 08.03.2020)

BOGATUROV, Alexey, “Pluralisticheskaya odnopolyarnost’ i interesy Rossiye. Svobodnaya mysl 2”, 1996, s 1 – 130
[online.sfsu.edu/andrei/Research/COMPENDIUM_Russian_IR_Aug09.doc] (Son Erişim Tarihi 02.01.2019)

BOGATUROV Alexey, “Amerika i Rossiya: ot izbiratel’nogo partnerstva k izbiratel’nomu soprotivleniyu Mezhdunarodnaya zhizn””,1998 6: 8–17.
[online.sfsu.edu/andrei/Research/COMPENDIUM_Russian_IR_Aug09.doc] (Son Erişim Tarihi 02.01.2019)

Russia, Britannica, [<https://www.britannica.com/place/Russia#ref38573>] (Son Erişim Tarihi 19.11.2019)

Syria Civil War, Britannica, [<https://www.britannica.com/event/Syrian-Civil-War/Civil-war>] (Son Erişim Tarihi 01.12.2019)

Syria: The Story of the conflict, BBC, 11.03.2016, [<https://www.bbc.com/news/world-middle-east-26116868>] (Son Erişim Tarihi 10.12.2019)

Russia, Britannica, [<https://www.britannica.com/event/Syrian-Civil-War/Civil-war>] (Son Erişim Tarihi 10.12.2019)

Özgür Suriye Ordusu nedir: 2011'den 2018'e örgütün yaşadığı dönüşüm, BBC, 30.01.2018, [<https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-42862756>] (Son Erişim Tarihi 10.12.2019)

Şto dala Putiny voennaya operatsiya v Sirii, BBC, 30.09.2016, [<https://www.bbc.com/russian/features-37522601>] (Son Erişim Tarihi 12.12.2019)

Russia joins war in Syria, BBC, 1.10.2015, [<https://www.bbc.com/news/world-middle-east-34416519>] (Son Erişim Tarihi 28.05.2020)

Şto dala Putiny voennaya operatsiya v Sirii, BBC, [<https://www.bbc.com/russian/features-37522601>] (Son Erişim Tarihi 13.08.2020)

BIVENS Matt, "Russian troops are selling guns to Chechen rebels", 19.03.1995, [<https://www.latimes.com/archives/la-xpm-1995-03-19-mn-44681-story.html>] (Son Erişim tarihi 19.05.2020)

The World Factbook, CIA, [<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/rs.html>] (Son Erişim Tarihi 24.11.2019)

Food insecurity in War-Torn Syria: From decades of self-sufficiency to food dependence, Carnegie endowment for International Peace, 4.06.2015, [<https://carnegieendowment.org/2015/06/04/food-insecurity-in-war-torn-syria-from-decades-of-self-sufficiency-to-food-dependence-pub-60320>] (Son Erişim Tarihi 14.05.2020)

Transnational threats projects – Hayat tahrir al sham, CSIS, [<https://www.csis.org/programs/transnational-threats-project/terrorism-backgrounders/hayat-tahrir-al-sham-hts>] (Son Erişim Tarihi 30.05.2020)

Esad kimyasal silah kullandı, CNN Türk, 21.08.2013 [<https://www.cnnturk.com/2013/dunya/08/21/esad.kimyasal.silah.mi.kullandi/720343.0/index.html>] (Son Erişim Tarihi 08.06.2020)

ÖSO'ya yoğunlaştırılmış askeri eğitim, CNN Türk, 21.05.2013, [<https://www.cnnturk.com/turkiye/osoya-yogunlastirilmis-askeri-egitim>] (Son Erişim Tarihi 08.03.2020)

COOPER Helene, “Russia airstrikes Syria”, New York Times, [<https://www.nytimes.com/2015/10/01/world/europe/russia-airstrikes-syria.html>](Son Erişim Tarihi 12.08.2020)

Dışişleri Bakanlığı, Rusya Federasyonu’nun enerji sektörünün yapısı, sektörde yaşanan gelişmeler ve Rusya Federasyonu’nun G-8 Başkanlığı, [<http://www.mfa.gov.tr/rusya-federasyonu-enerji-sektorunun-yapisi-sektorde-yasanan-gelismeler-ve-rusya-federasyonu-nun-g-8-baskanligi-.tr.mfa>] (Son Erişim Tarihi 25.11.2019)

Defense Intelligence Agency, Russia Military Power, Building a military to support great power aspirations, 2017 s. 22 [<http://dia.mil/portals/27/documents/news/military%20power%20publications/russia%20military%20power%20report%202017.pdf>] (Son Erişim Tarihi 4.04.2020)

The strenghts and weaknesses of Russia’s military, DW, 07.04.2018 [<https://www.dw.com/en/the-strengths-and-weaknesses-of-russias-military/a-43293017>] (Son Erişim Tarihi 29.08.2020)

Turkish military enters Syria’s Idlib province, DW, 13.10.2017, [<https://www.dw.com/en/turkish-military-enters-syrias-idlib-province/a-40936157>] (Son Erişim Tarihi 30.05.2020)

Syrian army captures key Idlib town from rebels, DW, 11.08.2019, [<https://www.dw.com/en/syrian-army-captures-key-idlib-town-from-rebels/a-49984812>] (Son Erişim Tarihi 30.05.2020)

Embassy of the Russian Federation in the Kingdom of Thailand, “National Security Strategy of the Russian Federation to 2020”, Madde 40, 01.09.2020 [<http://thailand.mid.ru/en/national-security-strategy-of-the-russian-federation>] (Son Erişim Tarihi 1.09.2020)

Embassy of the Russian Federation in the Kingdom of Thailand, “National Security Strategy of the Russian Federation to 2020”, Madde 52, 01.09.2020 [<http://thailand.mid.ru/en/national-security-strategy-of-the-russian-federation>] (Son Erişim Tarihi 1.09.2020)

Embassy of the Russian Federation in the Kingdom of Thailand, “National Security Strategy of the Russian Federation to 2020”, Madde 61, 01.09.2020, [<http://thailand.mid.ru/en/national-security-strategy-of-the-russian-federation>] (Son Erişim Tarihi 1.09.2020)

Türkiye Suriye Milli Ordusu savaşılarına aylık 11 milyon TL maaş veriyor, Euronews, 29.11.2019, [<https://tr.euronews.com/2019/11/29/turkiye-suriye-milli-ordusu-savascilarina-aylik-11-milyon-tl-maas-veriyor-iddiasi>] (Son Erişim Tarihi 08.03.2020)

Federalnaya Slujba Gossudyerstbennoy Statistiki, Regionı Rossii. Sotsyalno-ekonomicheskiye pokazatelyi, [http://www.gks.ru/bgd/regl/B09_14p/Main.htm] 02.04.2019, (Son Erişim Tarihi 20.11.2019)

FARLEY Robert, “Why Russia doesn’t like (or have) many aircraft carriers”, [<https://nationalinterest.org/blog/buzz/why-russia-doesnt-or-have-many-aircraft-carriers-115196>], 18.01.2020, (Son Erişim Tarihi 29.08.2020)

Global Fire Power, “Aircraft Carrier Fleet Strength by country (2020)” [<https://www.globalfirepower.com/navy-aircraft-carriers.asp>] (Son Erişim Tarihi 29.08.2020)

Global Fire Power, “Transport Aircraft Fleet Strength (2020)” [<https://www.globalfirepower.com/navy-aircraft-carriers.asp>] (Son Erişim Tarihi 29.08.2020)

Global Fire Power, “Tank Strength By Country (2020)”, [<https://www.globalfirepower.com/armor-tanks-total.asp>] (Son Erişim Tarihi 29.08.2020)

GORDON Michael, “USA and Russia Reach Deal To Destroy Syria’s Chemical Arms”, 14.09.2014, [<https://www.nytimes.com/2013/09/15/world/middleeast/syria-talks.html>] (Son Erişim Tarihi 17.05.2020)

Rusya’nın enerjide gelirleri düştü, Hürriyet, 14.01.2020, [<https://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/rusyanin-enerji-gelirleri-dustu-41419513>] (Son Erişim Tarihi 26.11.2019)

Rusya’nın Ulusal Refah Fonu, Hürriyet, 19.03.2020, [<https://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/rusyanin-ulusal-refah-fonu-150-milyar-dolara-ulasti-41472482>] (Son Erişim Tarihi 29.11.2019)

Russia airstrikes siege killing civilians”, HRW, 22.12.2017, [<https://www.hrw.org/news/2017/12/22/syria/russia-airstrikes-siege-killing-civilians>] (Son Erişim Tarihi 30.05.2020)

Dünya Hazardan füzeyle Işid’i vurdu, Hürriyet, 07.10.2015, [<https://www.hurriyet.com.tr/dunya/hazardan-fuzeyle-isidi-vurdu-30259608>] (Son Erişim Tarihi 09.06.2020)

Rus uçağı yanlışlıkla El Bab’ta askerlerimizi vurdu, Hürriyet, 09.02.2017 [<http://www.hurriyet.com.tr/tsk-duyurdu-rus-ucagi-yanlislikla-askerlerimizi-vurdu-40360897>] (Son Erişim Tarihi 09.06.2020)

World Outlook Databases, IMF, [<https://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2015/02/weodata/weorept.aspx?pr.x=63&pr.y=15&sy=2016&ey=2020&scsm=1&ssd=1&sort=country&ds=.&br=1&c=922&s=NGDPD%2CNGDPDPC%2CPPPGDP%2CPPPPC&grp=0&a=1>] (Son Erişim Tarihi 29.11.2019)

Putin: Thanks to Western Sanctions, We are producing and exporting products we never imagine we would”, Youtube, 05.06.2019,

[https://www.youtube.com/watch?v=LGQrd_HMSfk&t=191s] (Son Erişim Tarihi 16.03.2021)

Rossiskiye voyenniye bazı i mirotvartsı za rubejom” Izvestiya, 23.02.2017, [<https://iz.ru/news/666772>] (Son Erişim Tarihi 28.08.2020)

MEARSHEIMER, John J, “The Tragedy Of Great Power Politics”, 2014, s 1-160 [<https://samuelbhfauredotcom.files.wordpress.com/2015/10/s2-mearsheimer-2001.pdf>] (Son Erişim Tarihi 12.05.2020)

MARSHALL Tim, “Russia and The Course Of Geography”, 31.10.2015, [<https://www.theatlantic.com/international/archive/2015/10/russia-geography-ukraine-syria/413248/>] (Son Erişim Tarihi 22.11.2019)

MILLWARD Steven, “China sees record tech funding in 2017”, 5.01.2018, [<https://www.techinasia.com/china-tech-funding-record-high-2017>](Son Erişim Tarihi 4.08.2020)

MOSHER Dave, “Putin has touted an ‘invincible’ nuclear weapon that really exists – here’s how it Works and why it deeply worries experts”, 03.03.2018, [<https://www.businessinsider.com/how-satan-2-icbm-nuclear-weapon-works-2018-3>] (Son Erişim Tarihi 15.03.2021)

NATO, “NATO ve Rusya: Ciddi düşünceler ve Pratikler” [<https://www.nato.int/docu/review/2007/issue2/turkish/art1.html>] (Son Erişim Tarihi 27.04.2020)

New Start, NTI, [<https://www.nti.org/learn/glossary/#newstart>] (Son Erişim Tarihi 15.04.2020)

Russia, NTI, [<https://www.nti.org/learn/countries/russia/>] (Son Erişim Tarihi 15.04.2020)

Electronic Warfare: US is losing the invisible fight to Russia’s dominant capabilities, NBC News, 26.11.2019, [<https://www.nbcnews.com/think/opinion/russia-winning-electronic-warfare-fight-against-ukraine-united-states-ncna1091101>] (Son Erişim Tarihi 22.09.2020)

Syrian rebels tied to al Qaeda to play key role in war, New York Times, 09.12.2012, [<http://www.nytimes.com/2012/12/09/world/middleeast/syrian-rebels-tied-to-al-qaeda-play-key-role-in-war.html?pagewanted=all>](Son Erişim Tarihi 11.06.2020)

ORÇAN Burak, “S-70 Okhotnik B: ‘SİHA Teknolojisinde Yeni Çağın Başlangıcı’, 11.06.2020, [<https://www.stratejikortak.com/2020/06/s-70-okhotnik-b-siha-rusya.html>] (Son Erişim Tarihi 15.03.2021)

Rossiskiye sistemi REB mogut pa “davlyat Amerikanskiye sputniki, Ria Novosti, 15.04.2020, [<https://ria.ru/20200415/1570057351.html>] (Son Erişim Tarihi 2.01.2020)

Putin rasskazal o roli rossiyskih voennih v Sirii, Ria Novosti [<https://ria.ru/20200107/1563173167.html>] (Son Erişim Tarihi 12.08.2020)

New records of Russia in the global arms market, Rostec, [<https://rostec.ru/en/news/new-records-of-russia-in-the-global-arms-market/>] (Son Erişim Tarihi 4.0.2020)

Rolland Nadege, “China’s Vision for a New World Order”, 2020, [<https://www.nbr.org/publication/chinas-vision-for-a-new-world-order-implications-for-the-united-states/>] (Son Erişim Tarihi 16.03.2021)

Rusya Federasyonu Hükümeti “Soveschanie Rukovoditelei Predstavitel’stv Rossotrudnichestva za Rubezhom”, 2012 [<http://www.government.ru/stens/20531>](Son Erişim tarihi 31.10.2020)

RFERL, “Kremlin Political Consultant Sees Medvedev as Best Choice for 2012”, || RFE/RL, 21.01.2010, [http://www.rferl.org/content/Interview_Kremlin_Political_Consultant_Sees_Medvedev/1936080.html] (Son Erişim Tarihi 23.03.2020)

RNSS 2015. “National Security Strategy of Federation of Russia”, 31.05.2015, [<http://static.kremlin.ru/media/events/files/ru/l8iXkr8XLAtxeilX7JK3XXy6Y0AsH>] (Son Erişim Tarihi 04.05.2020)

Why Idlib matters and the obstacles of Assad faces there”, Reuters, 17.09.2018, [<https://www.reuters.com/article/us-mideast-crisis-syria-idlib-explainer/why-idlib-matters-and-the-obstacles-assad-faces-there-idUSKCN1LX1VW>] (Son Erişim Tarihi 30.05.2020)

New Records Of Russia In The Global Arms Market, Rostec, 13.03.2019, [<https://rostec.ru/en/news/new-records-of-russia-in-the-global-arms-market/>] (Son Erişim Tarihi 22.02.2021)

Total fertility rate of Russia, Statista, [<https://www.statista.com/statistics/1033851/fertility-rate-russia-1840-2020/>] (Son Erişim Tarihi 24.11.2019)

SHIREEN Hunter, “Islam in Russia The Politics of Identity And Security”, [https://books.google.com.tr/books?id=Y5QYDQAAQBAJ&pg=PT71&lpg=PT71&dq=the+birth+rate+of+women+in+Russia+regarding+ethnic+regions&source=bl&ots=e3Mtp1vvOC&sig=ACfU3U3EPcWe2mbfkloIxAJI_YRRqDkTJQ&hl=tr&sa=X&ved=2ahUKEwi2jfLt3qvpAhUG2aYKHQy7BpIQ6AEwDXoECAwQAQ#v=onepage&q&f=false] (Son Erişim Tarihi 24.11.2019)

Trends in International arms transfer 2019”, SIPRI, Mart 2020, s. 2, [https://www.sipri.org/sites/default/files/2020-03/fs_2003_at_2019_0.pdf], (Son Erişim Tarihi 4.09.2020)

Russian Foreign Trade In Figures”, Santandertrade, [[https://santandertrade.com/en/portal/analyse-markets/russia/foreign-trade-in-figures?url de la page=%2Fen%2Fportal%2Fanalyse-markets%2Frussia%2Fforeign-trade-in-figures&&actualiser_id_banque=oui&id_banque=0&memoriser_choix=memoriser](https://santandertrade.com/en/portal/analyse-markets/russia/foreign-trade-in-figures?url_de_la_page=%2Fen%2Fportal%2Fanalyse-markets%2Frussia%2Fforeign-trade-in-figures&&actualiser_id_banque=oui&id_banque=0&memoriser_choix=memoriser)] (Son Erişim Tarihi 25.10.2020)

Geopolitics of Syrian Civil War, Stratfor, 04.08.2015 [<https://worldview.stratfor.com/article/geopolitics-syrian-civil-war>] (02.06.2020)

TAYLOR Adam, “Putin’s Approval Rating Hits 80 Percent, WashingtonPost”, 26.03.2014, [<https://www.washingtonpost.com/news/worldviews/wp/2014/03/26/putins-approval-rating-hits-80-percent/>] (Son Erişim Tarihi 05.11.2020)

The State Duma, “The Federal Assembly of the Russian Federation”, [<http://duma.gov.ru/en/news/28748/>] (Son Erişim Tarihi 05.11.2020)

The World Bank, “Fertility Rate of Russian Federation”, [<https://data.worldbank.org/indicator/SP.DYN.TFRT.IN?locations=RU>] (Son Erişim Tarihi 23.11.2019)

Petrolde tüm merak edilenler – Rusya’yı 45 Suudielri 84 dolar fiyat kurtarır, Türkrus, [<http://www.turkrus.com/1075723-petrolde-tum-merak-edilenler-rusyayi-45-suudileri-84-dolar-fiyat-kurtarir-xh.aspx>] (Son Erişim Tarihi 29.11.2019)

Vraga ustranit iskusstvennyj intellekt vd rf gotovjatsja poluchit novye kompleksyrjeb” Tsargrad, 17.04.2020, [https://tsargrad.tv/news/vraga-ustranit-iskusstvennyj-intellekt-vs-rf-gotovjatsja-poluchit-novye-kompleksy-rjeb_248823] (Son Erişim Tarihi 02.01.2020)

Russia returns to top 5 defense spending countries worldwide”, The Moscow Times, 27.04.2020 [<https://www.themoscowtimes.com/2020/04/27/russia-returns-to-top-5-defense-spending-countries-worldwide-think-tank-a70114>] (Son Erişim Tarihi 29.08.2020)

Steven Sotloff: Isis video claims to Show beheading of US Journalist” The Guardian, [<https://www.theguardian.com/world/2014/sep/02/isis-video-steven-sotloff-beheading>] (Son Erişim Tarihi 18.05.2020)

TRENIN Dmitri, “Why Russia Supports Assad”, New York Times, 10.02.2012, [https://www.nytimes.com/2012/02/10/opinion/why-russia-supports-assad.html?_r=2&partner=rss&emc=rss] (Son Erişim Tarihi 23.02.2021)

How Syria has become a testing ground For Russian assertiveness and arms” TRT World, [<https://www.trtworld.com/magazine/how-syria-became-a-testing-ground-for-russian-assertiveness-and-arms-20783>] (Son Erişim Tarihi 13.08.2020)

How Russia is using Syria as a military ‘guinea pig’ The Jerusalem Post, [<https://www.jpost.com/Middle-East/How-Russia-is-using-Syria-as-a-military-guinea-pig-543839>] (Son Erişim Tarihi 13.08.2020)

United Nations, “Department of Economic and Social Affairs, Population Dynamics”, [<https://population.un.org/wpp/Graphs/DemographicProfiles/Pyramid/643>] (Son Erişim Tarihi 26.11.2019)

US Department of Defence, “5 things to know about the fight against ISIS in Syria”, 20.12.2018, [<https://www.defense.gov/Explore/News/Article/Article/1718356/5-things-to-know-about-the-fight-against-isis-in-syria/>] Son Erişim Tarihi 18.05.2020)

Kak razvivayutsiya innovatsii v Rossii”, Vedomosti, 09.10.2019, [<https://www.vedomosti.ru/partner/articles/2019/10/09/813027-razvivayutsya-innovatsii>] (Son Erişim Tarihi 28.04.2020)

“Kak TSK pobedil Beriyyu”, Vedomosti, 21.12.2018, [<https://www.vedomosti.ru/opinion/articles/2018/12/21/789937-pobedil-beriyu>] (Son Erişim Tarihi 7.07.2021)

VINE David, “Where in the World Is The US Military?”, Temmuz 2015, [<https://www.politico.com/magazine/story/2015/06/us-military-bases-around-the-world-119321/#:~:text=Despite%20recently%20closing%20hundreds%20of,about%2030%20foreign%20bases%20combined.>] (Son Erişim Tarihi 15.03.2021)

How will Russia’s new hypersonic missile affect global arms race, Youtube, 28.12.2019, [<https://www.youtube.com/watch?reload=9&v=xdo6G7SZpDg>] (Son Erişim Tarihi 15.04.2020)

Teper dogonyayut nas”: Putin rasskazal ob unikalnom orujii Rossii, Youtube, 24.12.2019 [<https://www.youtube.com/watch?v=vCmVd3YJfSg>] (Son Erişim Tarihi 15.04.2020)

WEST Larry, “The health effects of global warming”, 05.06.2019, [<https://www.thoughtco.com/global-warming-150000-deaths-every-year-1203900/>] (Son Erişim Tarihi 24.11.2019)

World Population Review, “Abortion rates by country”, [<http://worldpopulationreview.com/countries/abortion-rates-by-country/>] (Son Erişim Tarihi 25.11.2019)

XUAN Liu, “Russia moves to mediate between Syria and Turkey”, 17.10.2017, [<https://www.chinadaily.com.cn/a/201910/17/WS5da7aaea310cf3e35570ec7.htm>] (Son Erişim Tarihi 30.05.2020)

Ivanov Vladimir, “Voenna-bazovaya udavka”, 23.01.2004, [https://nvo.ng.ru/nvo/2004-01-23/8_bases.html] (Son Erişim Tarihi 28.08.2020)

EKLER

A. Rus Ordusunun Toplam Gücüyle Alakalı Bilgiler

İNSAN GÜCÜ

Toplam Popülasyon : 142.122.000

Mevcut İnsan Gücü : 69.640.000

Askerliğe Elverişli Olanların Sayısı : 46.658.000

Yıllık Askerlik yaşında Olanların Sayısı : 1.306.000

Toplam Askeri Personel : 3.568.000

Aktif Personel : 1.013.000

Yedek Personel : 2.572.000

HAVA GÜCÜ

Toplam Savaş Uçağı Gücü : 4.078

Pilot Sayısı : 869

Saldırı Uçağı : 1.459

Transportlar: 401

Eğitimde Olanların Sayısı : 494

Toplam Helikopter Gücü : 1.485

Saldırı Helikopter Sayısı : 514

KARA GÜCÜ

Tank Sayısı : 21.932

Zırhlı Savaş Araçları : 50,049

Otomatik Ağır Toplar : 6,083

Çekili Topçu Sayısı : 4,465

Roket Fırlatıcı Sayısı : 3,860

DENİZ GÜCÜ

Toplam Deniz Araçları Sayısı : 352

Uçak Gemisi : 1

Fırkateyn : 13

Destroyer : 13

Corvettes : 82 (Denizaltılarına karşı teşkil edilmiş konvoylarda kullanılan gambot

Denizaltılar : 56

Devriye Gemileri : 45

Mayın Harbi : 47

PETROL KAYNAKLARI

Petrol Üretimi : 10.580.000 bbl/günlük

Petrol Tüketimi : 3.320.000 bbl/günlük

İspatlı Petrol Rezervleri : 80.000.000.000 bbl

LOJİSTİK

İş Gücü : 76.530.000

Ticari Gemi Sayısı : 2,572

Büyük Liman/Merkez/Terminal Sayısı : 8

Kullanılabilir Havaalanı Sayısı : 1,218

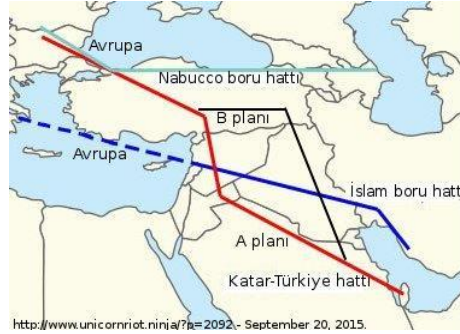
(Kaynak : Global Fire Power, Russian Military Strength 2020,
https://www.globalfirepower.com/country-military-strength-detail.asp?country_id=russia)

B. Astana Sürecinde Alınan Kararlar

- Suriye'nin, çok etnik yapılı, çok dinli, bir mezhebe bağlı olmayan ve demokratik bir ülke olarak toprak bütünlüğü, bağımsızlığı, birliği ve egemenliğinin teyidi.
- Suriye sorununa askeri bir çözümün mümkün olmadığı ve sadece siyasi yollarla çözülebileceğine yönelik kanaat.
- Ateşkesin devamı.
- Ateşkesin gözlemlenmesi ve ateşkese yönelik provokasyonların önlenmesi için üçlü bir mekanizmanın kurulması.
- IŞİD ve El Nusra'ya karşı ortak mücadele.
- Silahlı muhalif grupların, 8 Şubat'ta Cenevre'de yapılacak toplantıya katılma isteklerinin desteklenmesi.

Kaynak: Rengin Arslan, “Astana Suriye Görüşmeleri: Ne oldu; Bundan sonra Ne Olacak?”, BBC Türkçe, 25.07.2017, [<https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-38741741>] (Son Erişim Tarihi 24.02.2020)

C. Katar - Suudi Arabistan – Ürdün – Suriye - Türkiye üzerinden Avrupa'ya götürülmesi planlanan doğalgazın iletimiyle alakalı harita

Kaynak: İbrahim Okçuoğlu, “Ortadoğu Cehennemi-Dar Alanda Jeopolitik İt Dalaşı”2015, [<http://ibrahimokcuoglu.blogspot.com/2015/10/ortadogu-cehennemi-dar-alanda.html>] (Son Erişim Tarihi 4.07.2021)